ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ τέχνης μελέτης καὶ ἔλέγχου

ΤΟΜ. Γ, ΑΡΙΘ. 83

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΝΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΕΒΝΑΣ ΔΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΥ
Ἡ πρώτη μου ἐπίσκεψις στοῦ Δοστογιέφσκυ.

ΝΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ
Ὁ σκῦλος.

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΥ
Ἡ τουρκικὴ φιλολογία.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΕΜΕΡΚΕΝΙ
Ἕνας κανονισμένος λογαριασμός.

ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ
Ἀνδρέας Μουστοξύδης.

Τ. ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΥ
Κάθε βράδυ κι' ἀπόψε.

ΖΑΝ ΖΙΡΩΝΤΟΥ
Εὐρώπη καὶ Ἀμερική.

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ
Τὸ Ἔγκλημα.

ΨΥΧΑΡΗ
Τὸ Ἔγκλημα τῆς Λαζαρίνας.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

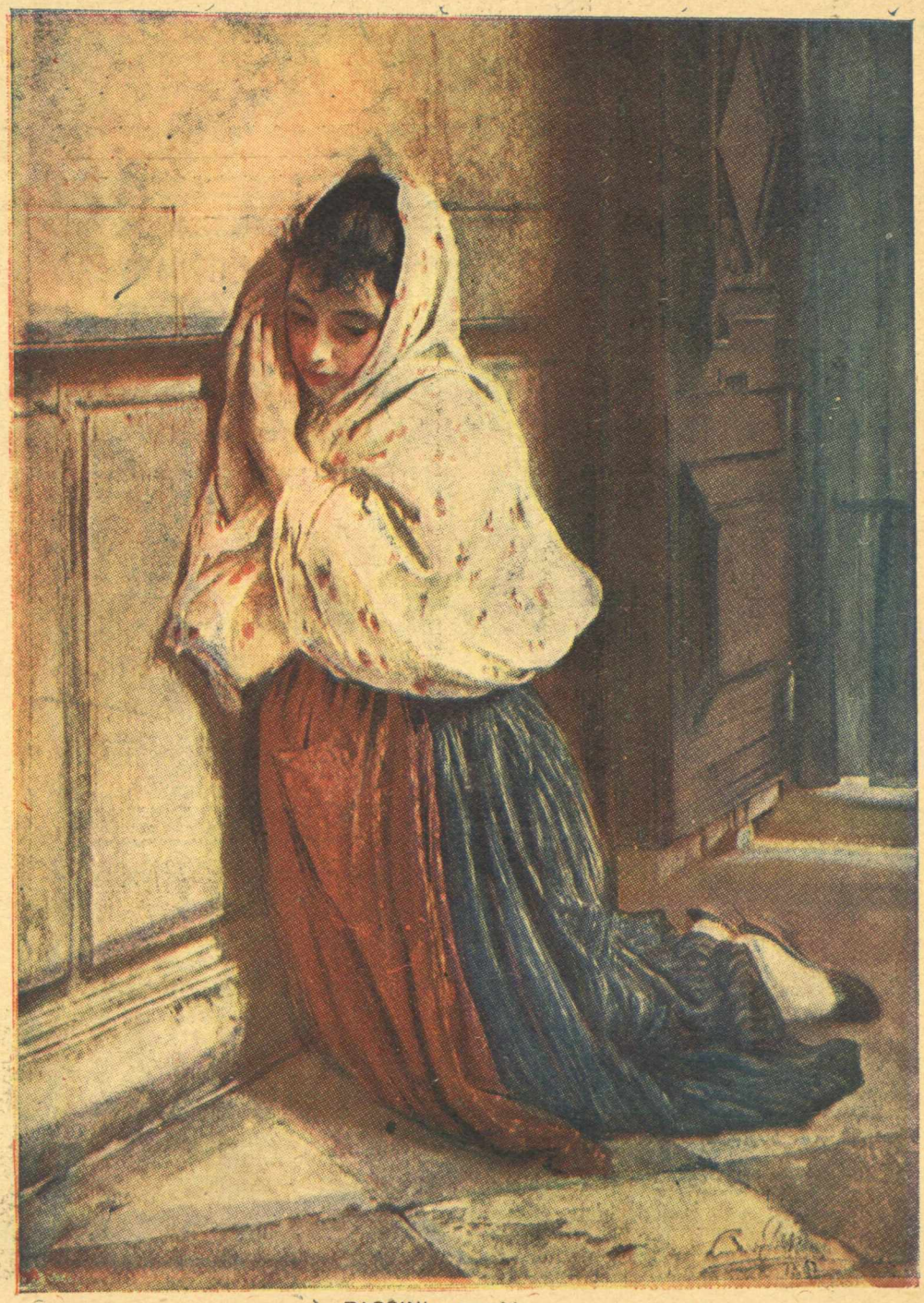

L. PASSINI: Σπουδή.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ *Δρ. 1.205.000.000.—*
Καταθέσεις (τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1929) *» 6.250.000.000.—*

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.

Δέχεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

Η ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ

ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ
ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗ
ΚΑΛΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Εἶναι τὸ νεώτατο βιβλίο τὸ ἀπαραίτητο γιὰ κάθε Νοικοκυρά.

Πωλεῖται ἄδετον Δρ. 250
δεμένο » 275

Ἔκδοσις Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Σταδίου 48
ΑΘΗΝΑΙ

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΟΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης—Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων—Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 ο/ο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΣΩΚΡ. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ
ΕΙΔΙΚΟΣ ΙΑΤΡΟΣ
Συφιλιδικῶν-Οὐρολογικῶν
Γυναικολογικῶν Νοσημάτων

Σπουδάσας ἐν Παρισίοις εἰς τὰ Νοσοκομεῖα (St Louis, Necker, Lariboisières).

Δέχεται ἐν τῷ νέῳ θεραπευτηρίῳ του 9—1 π. μ., 4—8 μ. μ. καὶ ἐπὶ συνεντεύξει.

34 ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΥ 34
(Στοὰ Σ. Λουΐζίδου (Ὁμόνοια)
Ἰδιαιτέρα αἴθουσα διὰ Κυρίας.

Εἰς δὲ τὸν Πειραιᾶ λειτουργεῖ παράρτημα τοῦ ἐν Ἀθήναις θεραπευτηρίου.
174—Ὁδὸς Ἀλκιβιάδου—174
Πλατεῖα Ἁγίου Κωνσταντίνου.

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ
ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειοτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτον ὅλα τὰ μέσα, ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

Ἡ Οὐλίτις
θεραπεύεται μὲ τὸ
ΣΑΝΟΖΥΛ

Τὸ τσάϊ Μελρὸζ εἶνε τὸ καλλίτερο τσάϊ τοῦ κόσμου.

Ἀποφεύγετε τὰς ἀπομιμήσεις.

Τὸ γνήσιον τσάϊ Μελρὸζ φέρει τὸ ἄνω σῆμα μὲ τὴν λέξιν MELROSE καὶ τὴν εἰκόνα Σκωτσέζας ἐπὶ τῆς ἄνωθεν πλευρᾶς τοῦ κυτίου.

Ἀντιπρόσ. διὰ τὴν Ἑλλάδα Κ. Κατσέρης Σταδίου 46.

Ἡ ΚΟΛΥΝΟΣ εἶναι ὁ κονομική. Ἓν ἑκατοστόμετρον ἐπὶ ξηρᾶς ψήκτρας ἀρκεῖ. Ἡ Κόλυνος παρασύρει τὰ ὑπολείμματα τῶν τροφῶν καὶ καταστρέφει τὰ ἐπικίνδυνα μικρόβια Δοκιμάσατε τὴν Κόλυνος. Τὸ αἴσθημα τῆς καθαριότητος καὶ δροσερότητος ὅπερ μένει εἰς τὸ στόμα εἶναι ὑπέροχον.

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ
ΚΟΛΥΝΟΣ

205

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΤΩΝ
ΚΟΝΙΑΚ ΒΟΤΡΥΣ
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ
ΜΑΡΚΟ
ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΚΡΑΣΙ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ ΣΤΟΑ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 6

ΑΡΙΘ. ΤΗΛ. 66 — 74

Τὸ πρωϊνό σας μὲ
βούτυρο Μαργαρίτη

Τὸ φρεσκώτατο βούτυρο Μαργαρίτη πωλεῖται παντοῦ. Παράγεται εἰς τὰ πλούσια λειβάδια τῆς Κερκύρας. Δὲν εἶναι κλεισμένο εἰς τενεκέδες

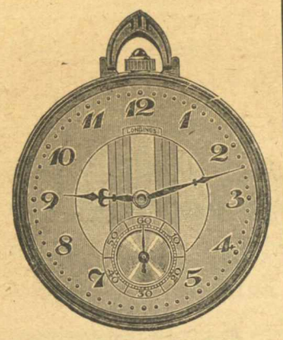

MONTRES
DE HAUTE PRECISION
LONGINES
10 GRANDS PRIX
506 PRIX D' OBSERVATOIRES
REPRÉSENTANTS P. ZENÉTOS FRÈRES ATHÈNES

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΒΕΡΝΙΚΙΑ
ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ
ΑΛΟΙΦΑΙ
ΔΙΑ
ΠΑΤΩΜΑΤΑ
ΜΟΥΣΑΜΑΔΕΣ
ΕΠΙΠΛΑ

Εἶναι ἀνωτέρα πάσης Εὐρωπαϊκῆς μάρκας ἐπειδὴ αἱ Ἑλληνικαὶ πρῶται ὕλαι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελοῦνται—κηρὸς μελίσσης καὶ τερεβινθέλαιον—εἶναι αἱ ἀνώτεραι καὶ ἀγνότεραι τοῦ κόσμου.

ΚΟΥΒΑΡΙΣΤΡΑΙ ΛΕΟΝΤΟΣ
ΠΟΙΟΤΗΣ ΑΡΙΣΤΗ - ΤΙΜΗ ΕΥΘΗΝΗ
Δυναμομετρικῶς ἐξετασθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Προμηθειῶν ἀπεδείχθησαν ἀνώτεραι καὶ αὐτῶν τῶν Coats, προτιμηθεῖσαι καὶ εἰς τοὺς 3 τελευταίους διαγωνισμούς.
ΠΡΟΪΟΝΤΑ
ΚΛΩΣΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ Ι. ΡΗΓΑ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΟΜΒΗΣ 22 ΑΘΗΝΑΙ
ΑΠΟΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1930

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Γ'. ΑΡΙΘ. 83
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟΥ ΔΟΣΤΟΓΙΕΒΣΚΗ

[Ἀναμνήσεις τῆς Ἄννας Γρηγοριέβνας Δοστογιέβσκη, συζύγου τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου].

(Τριάντα χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ἐνδόξου συζύγου της, ἡ Ἄννα Γρηγοριέβνα Σνίτκιν, ποὺ παντρεύτηκε τὸ μεγάλο μυθιστοριογράφο στὰ 1867, ἄρχισε νὰ γράψῃ τ' ***Ἀπομνημονεύματά της***. Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ—ποὺ εἶναι ἕνας πιστὸς καθρέφτης τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ Δοστογιέβσκη στὰ τελευταῖα δεκατέσσερα χρόνια τῆς ζωῆς του—πέρνουμε τις παρακάτω σελίδες, στὶς ὁποῖες ἡ Ἄννα Γρηγοριέβνα μᾶς ἐξιστορεῖ πῶς πρωτογνώρισε τὸ μέλλοντα σύζυγό της).

Τὴν 3η Ὀκτωβρίου 1866, καὶ ἡ ὥρα 6 τὸ βράδυ, ξεκίνησα ἀπὸ τὸ σπίτι μου γιὰ νὰ πάω στὸ ἕκτο γυμνάσιο ἀρρένων, ὅπου παρακολουθοῦσα τὰ μαθήματα στενογραφίας τοῦ καθηγητοῦ Π. Μ. Ὄλσιν. Τὸ μάθημα δὲν εἶχε ἀρχίσει ἀκόμα, γιατὶ εἶχαν καθυστερήσει μερικοὶ μαθηταί. Μόλις ὅμως κάθησα στὴ συνηθισμένη μου θέση, καὶ πρὶν προφτάσω ν' ἀνοίξω τὰ τετράδιά μου, βλέπω τὸν καθηγητή μου νὰ μὲ πλησιάζῃ καὶ νὰ κάθεται δίπλα μου.

— Θὰ εἴσαστε διατεθειμένη, Ἄννα Γρηγοριέβνα,—μὲ ρώτησε—ν' ἀναλάβετε μιὰ ἐλαφρὴ δουλειὰ ὡς στενογράφος; Μὲ παρεκάλεσαν νὰ ὑποδείξω ἕνα μαθητή μου, κι' ἐγὼ σκέφθηκα ἀμέσως ἐσᾶς.

— Μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση! τοῦ ἀποκρίθηκα. Ἀπὸ καιρὸ τώρα ἤθελα νὰ βρῶ μιὰ σχετικὴ ἐργασία. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν οἱ γνώσεις μου, τὶς ὁποῖες θεωρῶ ἀνεπαρκεῖς, θὰ μοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἀναλάβω αὐτὴν τὴν εὐθύνη.

Ὁ κ. Ὄλσιν μὲ καθησύχασε λέγοντάς μου ὅτι ἡ δουλειὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κάνω ἀπαιτοῦσε γνώσεις πολὺ λιγώτερες ἀπὸ τὶς δικές του.

— Καί... μὲ ποιὸν θὰ συνεργασθῶ;

— Μὲ τὸ Δοστογιέβσκη, τὸ γνωστὸ συγγραφέα. Ἑτοιμάζει τώρα ἕνα μυθιστόρημα, ποὺ θέλει νὰ τὸ τελειώσῃ συντομώτερα μὲ τὴν βοήθεια μιᾶς στενογράφου. Τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γίνῃ ἑπτὰ περίπου τυπογραφικὰ φύλλα, μεγάλου σχήματος. Ἡ ἀμοιβή σας θὰ εἶναι πενῆντα ρούβλια.

Ἡ χαρά μου ἔγινε τότε ἀκόμα πιὸ μεγάλη. Τὸ ὄνομα τοῦ Δοστογιέβσκη, τοῦ ἀγαπημένου συγγραφέα τοῦ πατέρα μου, μοῦ ἦταν γνωστὸ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἤμουν μικρὸ κορίτσι. Κι' ἐγὼ ἡ ἴδια, ποὺ θαύμαζα τὸ ἔργο του, εἶχα χύσει πικρὰ δάκρυα διαβάζοντας τις ***Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν πεθαμένων***. Ἡ σκέψη μονάχα ὅτι θὰ γνώριζα ἕνα τόσο μεγάλο συγγραφέα καὶ ὅτι θὰ τὸν βοηθοῦσα στὴν ἐργασία του, μὲ πλημμυροῦσε ἀπὸ χαρά.

***

Ὅταν γύρισα σπίτι, τὰ εἶπα ὅλα στὴ μητέρα μου. Ἐκείνη τὴ νύχτα δὲν μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ταραχή.

Ὅλη τὴ νύχτα, προσπαθοῦσα ν' ἀναπαραστήσω μὲ τὴ φαντασία μου τὴ μορφὴ τοῦ Δοστογιέβσκη. Ὑπολογίζοντας ὅτι ἦταν σύγχρονος τοῦ πατέρα μου, κατέληγα στὸ συμπέρασμα ὅτι θὰ εἶχε τὰ χρονάκια του. Τὸν φανταζόμουν ἄλλοτε σὰν ἕνα γέρο χοντρὸ καὶ φαλακρὸ καὶ ἄλλοτε πάλι σὰν ψηλὸ καὶ ἀδύνατο, μὰ γκρινιάρη καὶ κατσουφιασμένο. Ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἀνησυχοῦσε περισσότερο, ἦταν ποὺ δὲν ἤξερα πῶς ἔπρεπε νὰ τοῦ μιλήσω.

Ὁ Δοστογιέβσκη μοῦ ἔκανε τὴν ἐντύπωση ἑνὸς ἀνθρώπου τόσο ἔξυπνου καὶ μορφωμένου, ὥστε φοβόμουν προκαταβολικὰ γιὰ τὴν κάθε λέξη ποὺ θὰ τοῦ ἔλεγα. Μὰ καὶ κάποια ἄλλη σκέψη μὲ εἶχε ρίξει σὲ μεγάλη ταραχή: δὲν θυμόμουν πιὰ πολὺ καλὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων του—καὶ ἤμουν βεβαία ὅτι δὲν θὰ παρέλειπε νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ εἶχε δημιουργήσει. Ποτὲ δὲν μοῦ παρουσιάστηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συζητήσω μὲ διάσημους συγγραφεῖς—καὶ τοὺς φανταζόμουν σὰν ἐξαιρετικὰ ὄντα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ κουβεντιάζῃ κανεὶς κατὰ τρόπο ξεχωριστό.—Τί παιδὶ ποὺ ἤμουν, ἀλήθεια, τότε κι' ἂς εἶχα κλείσει τὰ εἴκοσί μου χρόνια!

***

Ὅταν ξύπνησα τὸ πρωῒ τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 1866, τῆς ἀξιομνημόνευτης ἡμέρας τῆς πρώτης συναντήσεώς μου μὲ τὸ μέλλοντα σύζυγό μου, ἕνα σωρὸ χαρούμενες σκέψεις περνοῦσανε ἀπὸ τὸ μυαλό μου. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ θὰ ἔπερνε τέλος σάρκα ὁ μεγαλύτερος πόθος τῆς ζωῆς μου: θὰ γινόμουν ἐπὶ τέλους, ἀπὸ μαθήτρια, ἕνα κορίτσι ἀνεξάρτητο, ἕνα κορίτσι ποὺ θὰ ζοῦσε ἀπὸ τὴν ἐργασία του.

Ἔφυγα νωρὶς ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νἄχω καιρὸ ν' ἀγοράσω, περνώντας ἀπὸ τὸ Γκαστινέϊ Ντβόρ, μερικὰ μολύβια κι' ἕνα χαρτοφύλακα ποὺ θὰ προσέδιδαν, κατὰ τὴ γνώμη μου, μεγαλύτερη ἐπισημότητα καὶ βαρύτητα στὴ νεανικὴ ἐμφάνισή μου.

Στὶς 11 καὶ 25 βρισκόμουν μπρὸς στὸ «σπίτι Ἀλόνκιν» ὅπου ἔμενε ὁ Δοστογιέβσκη— ἕνα μεγάλο σπίτι μὲ πολλὰ δωμάτια, κατοικημένα ἀπὸ ἐμπόρους καὶ τεχνίτες, καὶ ποὺ μοῦ θύμησε τὸ περίφημο λαϊκὸ σπίτι τοῦ ***Ἐγκλήματος καὶ τῆς τιμωρίας***, ὅπου ὁ Ρασκολνικὼφ εἶχε σκοτώσει τὴ γριὰ τοκογλύφο.

Τὸ δωμάτιο 13— σὲ τί ἀνάποδο ἀριθμὸ καθόταν, ἀλήθεια, ὁ Δοστογιέβσκη!— βρισκότανε στὸ δεύτερο πάτωμα. Χτύπησα τὴν πόρτα. Μοῦ ἄνοιξε μιὰ ἡλικιωμένη ὑπηρέτρια ποὺ φοροῦσε ἕνα πράσινο σάλι. Τῆς εἶπα ὅτι ὁ κύριός της μὲ περίμενε. Μ' ἔβαλε νὰ περάσω στὴν τραπεζαρία, ποὺ εἶχε ἐπίπλωση ἁπλουστάτη: δυὸ πελώρια σεντούκια, σκεπασμένα μὲ χαλάκια· ἕνα κομμὸ δίπλα στὸ παράθυρο· ἕνα ντιβάνι μ' ἕνα κρεμαστὸ ρολόϊ ἀπὸ πάνω.

Ὁ Φεοδὸρ Μιχαήλοβιτς δὲν μ' ἄφησε νὰ περιμένω πολλὴ ὥρα. Μὲ παρεκάλεσε νὰ περάσω στὸ γραφεῖο του καὶ ὕστερα ἔλειψε γιὰ μιὰ στιγμὴ—γιὰ νὰ παραγγείλῃ στὴ γριὰ γιὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τσάϊ, καθὼς κατάλαβα ἀργότερα.

Τὸ γραφεῖο του ἦταν ἕνα μεγάλο δωμάτιο μὲ δυὸ παράθυρα, εὐάερο καὶ καλοφωτισμένο. Ὅταν ὅμως ὁ ἥλιος κρυβότανε πίσω ἀπ' τὰ σύννεφα, τὸ δωμάτιο ἐκεῖνο γινότανε πένθιμο καὶ ἀποκρουστικό. Γενικά, μόλις μπῆκα ἐκεῖ μέσα, ἔνιωσα ἕνα παράξενο βάρος στὴν καρδιά. Τὰ πρῶτα πράγματα ποὺ εἶδα ἦταν ἕνα ντιβάνι μὲ σοῦστες, ἐπάνω στὸ ὁποῖο εἶχαν ρίξει ἕνα ὕφασμα λίγο παληωμένο, ἕνα στρογγυλὸ τραπέζι μὲ κόκκινο σκέπασμα, μιὰ λάμπα, δύο-τρία λευκώματα, λίγες καρέκλες καὶ πολυθρόνες. Πάνω ἀπ' τὸ ντιβάνι, ἦταν κρεμασμένο τὸ πορτραῖτο μιᾶς κυρίας πολὺ ἀδύνατης, μὲ μαῦρα ροῦχα καὶ μαῦρο σκουφάκι στὸ κεφάλι. Δὲν ἤξευρα τὸ παραμικρὸ σχετικὰ μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ συγγραφέα κ' ἔκανα τὴ σκέψη πὼς ἴσως αὐτὴ ἡ κυρία ἦταν ἡ κ. Δοστογιέβσκη (1). Ἕνας καθρέφτης μὲ μαῦρο κάδρο ἦταν τοποθετημένος μεταξὺ τῶν δύο παραθυριῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν στολισμένα μὲ δυὸ ὑπέροχα κινέζικα βάζα. Εἶδα, ἐπίσης, κ' ἕνα φαρδὺ ντιβάνι ἀπὸ πράσινο πετσὶ καὶ μιὰ καράφα νερὸ πάνω σ' ἕνα μικρὸ τραπεζάκι. Τέλος, μπροστά μου ἦταν τὸ γραφεῖο τοῦ Φεοδὸρ Μιχαήλοβιτς, τοποθετημένο λοξὰ στὴ γωνιά. Μὲ δυὸ λόγια, ἡ ἐπίπλωση τοῦ γραφείου ἦταν πολὺ ταπεινὴ καὶ μαρτυροῦσε ὅτι ὁ νοικοκύρης δὲ βρισκότανε σὲ ἀνθηρὰ οἰκονομικὴ κατάσταση.

Κάθησα καὶ περίμενα. Περίμενα ν' ἀκούσω φωνὲς παιδιῶν ἢ νὰ δῶ νὰ παρουσιάζεται ἐκείνη ἡ ἀδύνατη κυρία. Μὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγο παρουσιάστηκε καὶ πάλι ὁ Φεοδὸρ Μιχαήλοβιτς, ὁλομόναχος, καὶ μοῦ ζήτησε συγνώμη ἐπειδὴ μ' ἔκανε νὰ τὸν περιμένω. Μὰ τὸν εἶχαν κρατήσει ἔξω γιὰ κάποια δουλειά.

—Ἀσχολεῖσθε μὲ τὴ στενογραφία ἀπὸ καιρὸ τώρα ; μὲ ρώτησε.

—Ἀπὸ ἕξη μηνῶν περίπου.

—Ὁ καθηγητής σας ἔχει πολλοὺς μαθητάς ;

—Στὴν ἀρχὴ εἶχαν ἐγγραφῆ ἑκατὸν πενῆντα· σήμερα ὅμως μονάχα εἴκοσι πέντε παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα.

—Γιατὶ τόσο λίγοι ;

—Νὰ σᾶς πῶ...Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς φαντάσθηκαν ὅτι ἦταν εὔκολο νὰ μάθουν στενογραφία. Ὅταν ὅμως πέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ εἶδαν ὅτι δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολο, βαρέθηκαν καὶ τὰ παράτησαν...

—*Ἔτσι γίνεται πάντοτε στὸν τόπο μας*, μοῦ εἶπε τότε ὁ Φεοδὸρ Μιχαήλοβιτς. *Ἀρχίζουμε μιὰ δουλειὰ μὲ ζέση καὶ πάθος, ὅταν ὅμως μᾶς περάσῃ ἡ πρώτη ὁρμή, τὰ παρατοῦμε ὅλα, ἐπειδὴ δὲν θέλουμε νὰ κουραστοῦμε γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε κάτι. Κανεὶς πιὰ δὲν θέλει σήμερα νὰ ἐργαστῇ. Κανείς...*

Ὁ Δοστογιέβσκη μοῦ φάνηκε, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀρκετὰ ἡλικιωμένος. Μόλις ὅμως ἄρχισε νὰ μιλῇ, λὲς καὶ ἔγινε νέος. Δὲν τὸν ἔκανα πάνω ἀπὸ τριάντα πέντε ἢ τριάντα ἑπτὰ χρονῶν. Ἦταν μεσαίου ἀναστήματος καὶ εἶχε κορμὶ λαμπαδωτό. Τὰ καστανὰ μαλλιά του, ποὺ κοκκίνιζαν σὲ μερικὰ σημεῖα, ἦταν κολλημένα στὸ κεφάλι του μὲ ἄφθονη πομμάδα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μοῦ προξένησε μεγαλύτερη κατάπληξη στὸ πρόσωπό του, ἦταν τὰ μάτια του. Τὸ ἕνα ἦταν μαῦρο καὶ ἡ κόρη τοῦ ἄλλου ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε δὲν μποροῦσες νὰ δῇς τὴν ἶριδα (2).

Ἡ ἀσυμμετρία αὐτὴ τοῦ βλέμματος τοῦ ἔδινε μιὰ ἔκφραση ἀρκετὰ αἰνιγματική. Τὸ συμπαθητικό, πονεμένο πρόσωπό του μοῦ φάνηκε πολὺ γνωστό. Ὁ Δοστογιέβσκη φοροῦσε μιὰ παληωμένη μπλὲ ζακέττα· μὰ τὸ κολλάρο του καὶ τὰ μανικέτια του ἦταν κάτασπρα.

Ὕστερ' ἀπὸ λίγο, ἡ ὑπηρέτρια μᾶς ἔφερε δυὸ φλυτζάνια τσάϊ, πολὺ δυνατό, μαῦρο σχεδόν, καὶ δυὸ ψωμάκια σ' ἕνα δίσκο. Δὲν εἶχα ὄρεξη νὰ πάρω τσάϊ, ἀφοῦ μάλιστα ἔκανε στὸ δωμάτιο πολλὴ ζέστη. Φοβήθηκα ὅμως μήπως ὁ Δοστογιέβσκη παρεξηγήσῃ τὴν ἄρνησή μου, καὶ πῆρα τὸ φλυτζάνι ποὺ μοῦ προσέφερε.

Καθόμουν κοντὰ στὸν τοῖχο, δίπλα σ' ἕνα τραπεζάκι. Ὁ Δοστογιέβσκη ἔφερνε βόλτες στὸ δωμάτιο, καπνίζοντας, στεκότανε κάπου-κάπου μπρὸς στὸ γραφεῖο του, καὶ μόλις τελείωνε τὸ ἕνα τσιγάρο, ἄναβε ἄλλο. Μοῦ ἔδωσε καὶ μένα νὰ καπνίσω. Τὸν ηὐχαρίστησα, καὶ ἀρνήθηκα.

—Μήπως δὲν καπνίζετε ἀπὸ εὐγένεια ;

Τοῦ ἐξήγησα ὅτι ὄχι μόνο δὲν κάπνιζα ἀλλὰ καὶ ὅτι μοῦ ἔκανε κακὸ νὰ βλέπω ἄλλες γυναῖκες νὰ καπνίζουν.

Ὁ Δοστογιέβσκη ζήτησε τότε νὰ βρῇ ἄλλο θέμα συνομιλίας. Φαινότανε πολὺ κουρασμένος, σὰν ἄρρωστος. Ἀπὸ τὰ πρῶτα λόγια ποὺ εἴπαμε, μοῦ ὡμολόγησε ὅτι ἔπασχε ἀπὸ ἐπιληψία καὶ ὅτι τὸν εἶχε πιάσει καὶ ἄλλη κρίση. Ἡ εἰλικρίνειά του μὲ κατέπληξε. Ὅσον ἀφορᾶ γιὸ τὸ σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς μου, γιὰ κείνη τὴν ἐργασία, μοῦ μίλησε μὲ μπερδεμένα λόγια.

—Θὰ δοῦμε τί μποροῦμε νὰ κάνουμε, μοῦ εἶπε. Θὰ δοκιμάσουμε, καὶ ἂν δοῦμε ὅτι τὰ καταφέρνουμε...

Ἔκανα τότε τὴ σκέψη ὅτι ἡ συνεργασία μας θὰ... σταματοῦσε ὡς ἐδῶ. Φαντάσθηκα ὅτι ὁ Δοστογιέβσκη δὲν ἦταν βέβαιος γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ἐργασίας καὶ ὅτι ἐσκόπευε ἴσως ν' ἀρνηθῇ. Ἐγὼ ὅμως ἤθελα νὰ ἔχω μιὰ ὁριστική, μιὰ τελειωτικὴ ἀπάντηση. Καὶ ἔλαβα τὴν τόλμη νὰ τοῦ πῶ :

—Ἔστω : ἂς δοκιμάσουμε. Ἂν ὅμως δὲν σᾶς εἶναι βολικὸ νὰ ἐργαζόμαστε μαζύ, μπορεῖτε νὰ μοῦ τὸ πῆτε, χωρὶς νὰ διστάσετε καθόλου. Νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι δὲν θὰ μοῦ κακοφανῇ διόλου ἂν δὲν συμφωνήσουμε.

Τότε ὁ Δοστογιέβσκη μοῦ ὑπαγόρευσε μιὰ περικοπὴ ἀπὸ ἕνα ἄρθρο τῆς μεγάλης ἐπιθεωρήσεως *Ρωσσικὸς ἀγγελιοφόρος* καὶ ὕστερα μοῦ εἶπε νὰ τοῦ μεταφράσω τὸ στενογραφημένο πρακτικό. Ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὰ χειρόγραφά μου, βρῆκε ὅτι εἶχα λησμονήσει μιὰ τελεία, καὶ μοῦ ἔκανε, σὲ ξερὸ τόνο, τὴν παρατήρηση ὅτι δὲν εἶχα γράψει εὐδιάκριτα ἕνα σημεῖο στίξεως. Κατάλαβα τότε ὅτι ἦταν ἐκνευρισμένος καὶ ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ συγκεντρώσῃ τὶς σκέψεις του. Ἄλλοτε μὲ ρωτοῦσε πῶς μὲ λένε—γιὰ νὰ ξεχάσῃ ἀμέσως τὸνομά μου—καὶ ἄλλοτε περπατοῦσε νευρικὰ μέσ' στὸ γραφεῖο, λησμονῶντας τὴν παρουσία μου. Ἐγὼ καθόμουν ἀκίνητη καὶ ἀμίλητη· φοβόμουν μήπως διακόψω τοὺς στοχασμούς του.

Τέλος μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ ἦταν παντελῶς ἀδύνατο νὰ μοῦ ὑπαγορεύσῃ τίποτα κείνη τὴ στιγμή, καὶ μὲ ρώτησε ἂν θὰ μποροῦσα νὰ ξαναπεράσω τὸ βράδυ, στὶς 8, ὁπότε θἄρχιζε νὰ μοῦ ὑπαγορεύῃ τὸ μυθιστόρημά του. (Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ παραδώσῃ ἐξάπαντος στὸν ἐκδότη του, ἕνα τύπο ἀσυνείδητου ἐκμεταλλευτοῦ, ὕστερ' ἀπὸ δέκα πέντε μέρες, εἰδεμὴ θὰ ἔχανε ὅλα τὰ συγγραφικά του δικαιώματαἀπὸ τὰ περασμένα του βιβλία).

—Ὁμολογῶ ὅτι δὲν μοῦ ἦταν εὔκολο νὰ ξαναβγῶ ἀπὸ τὸ σπίτι μου τόσο ἀργὰ τὸ βράδυ. Μὰ ὁ φόβος μήπως χάσω αὐτὴ τὴν ἐργασία, μ' ἔκανε νὰ δεχθῶ.

—Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἐπειδὴ ὁ Ὄλσιν μοῦ ἔστειλε μιὰ δεσποινίδα καὶ ὄχι ἕνα ἄνδρα. Καὶ ξέρετε τὸ γιατί ;

—Ὄχι.

—Ἐπειδὴ ἕνας ἄνδρας θὰ ἔπινε βέβαια καὶ θὰ ἐρχόταν ἐδῶ μεθυσμένος. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ἐσεῖς δὲν θὰ μεθᾶτε...

Ἡ παρατήρηση αὐτὴ μοῦ φάνηκε τόσο ἀφελὴς καὶ κωμικὴ συνάμα, ὥστε λίγο ἔλειψε νὰ μπήξω τὰ γέλια. Μὰ συγκρατήθηκα.

—Ὅσο γιὰ μένα,—τοῦ ἀποκρίθηκα σοβαρώτατα,—μπορεῖτε νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι δὲν μεθάω...(3)

ΑΝΝΑ ΓΡΗΓΟΡΙΕΒΝΑ ΔΟΣΤΟΓΙΕΒΣΚΗ

1) Ἐννοεῖ τὴν πρώτη γυναῖκα τοῦ Δοστογιέβσκη, τὴ Μαρία Δημητριέβνα Ἰσάϊεβ, τὴν ὁποία ὁ μυθιστοριογράφος εἶχε συναντήσει στὴ Σιβηρία, τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν κατάδικος. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶχε βασανίσει πολὺ τὸ Δοστογιέβσκη. Ἦταν ἄρρωστη—ἔπασχε ἀπὸ τὸ στῆθος—κακιά, μοχθηρὴ καὶ δὲν παρέλειψε νὰ δώσῃ στὸν ἄνδρα της τὴν εὐκαιρία νὰ γράψῃ, ἐξ ἰδίας πείρας, τὸν τύπο τοῦ **Αἰωνίου Συζύγου...** Ἡ Μαρία Δημητριέβνα δὲν ζοῦσε πιὰ ὅταν ὁ Δοστογιέβσκη γνώρισε τὴν Ἄννα Γρηγοριέβνα. **Σημ. τοῦ Μετ.**

(2) Ὁ Δοστογιέβσκη εἶχε πέσει καταγῆς, σέ μιὰ κρίση ἐπιληψίας, καὶ εἶχε κτυπήσει τὸ δεξὶ μάτι του σ' ἕνα μυτερὸ ἀντικείμενο. Ὁ γιατρὸς ποὺ τὸν θεράπευε τοῦ συνέσταινε νὰ στάξῃ σταγόνες ἀτροπίνης. Γι' αὐτὸ ἡ κόρη τοῦ ματιοῦ του εἶχε μεγαλώσει τόσο πολύ.

(3) Ἡ Ἄννα Γρηγοριέβνα «ἔπασε δουλειὰ» στοῦ Δοστογιέβσκη. Μαζὺ τελειώσαν, μέσα σὲ 15 μέρες, τὸν **Παίκτη**, τὸν ὁποῖο ὁ Δοστογιέβσκη μπόρεσε νὰ παραδώσῃ ἐγκαίρως στὸν ἐκδότη του, πρὶν λήξῃ τὸ συμβόλαιο. Ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας αὐτῆς ἦταν νὰ ἐρωτευθῇ ὁ μεγάλος συγγραφέας τὴ στενογράφο του καὶ νὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα. Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχή, ὁ Δοστογιέβσκη γνώρισε κάποια ὕλικὴ εὐημερία. Ἡ Ἄννα Γρηγοριέβνα—ἡ φανατικὴ αὐτὴ Ρωσσίδα, ἡ ὁποία δέχτηκε νὰ σκλαβώσῃ τὰ εἴκοσι δροσερά της χρόνια μ' ἕνα σαραντα-πεντάρη, χῆρο, ἐπιληπτικό, πνιγμένο στὰ χρέη, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦταν πρὸ παντὸς μιὰ πονεμένη ψυχή—γλύκανε μὲ τὶς στοργικὲς φροντίδες της καὶ τὸ πρακτικὸ μυαλό της τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου, ποὺ μονάχα τὴν οἰκονομικὴ ἀνέχεια καὶ τὴν ἀπελπισία εἶχε γνωρίσει ὡς τότε. **Σημ. τοῦ Μετ.**

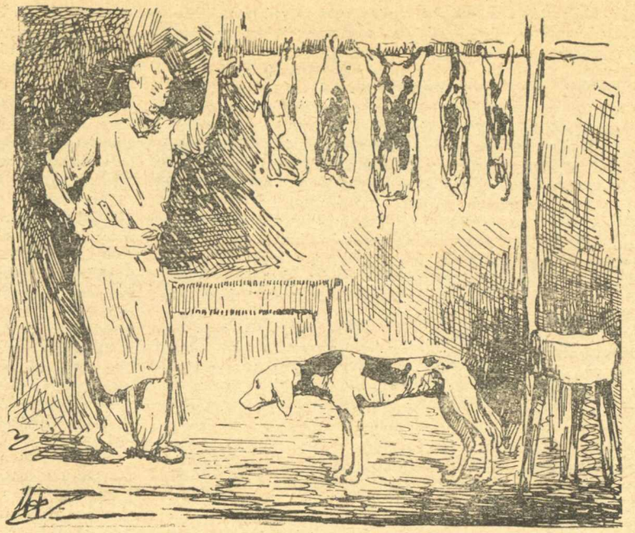

Εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνη του.

ΝΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Ο ΣΚΥΛΟΣ

Τὸν τύχαινα ταχτικά. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση. Ἀφηλὸς πολύ. Μεγαλόσωμος. Μὰ ἀδύνατος ὅσο δὲν πέρνει. Μοντέλο γιὰ τὴ μελέτη τοῦ σκελετοῦ. Τὸ κεφάλι του χοντρό, πλατὺ μέτωπο. Μούρη μακρουλή. Τὰ κόκκαλα τῶν γοφῶν μαζεμμένα καὶ σηκωμένα ψηλά. Ἡ οὐρὰ κατέβαινε κουλουριαστὴ κάτου ἀπ' τὰ σκέλη. Περπατοῦσε λοξὰ μὲ κάτι βήματα κουρασμένα κι'ἀκανόνιστα. Ἡ λάμψη τοῦ ματιοῦ του μαρτυροῦσε ἴσως παρελθὸν καλλίτερο. Εἶχε κάποιαν ἔκφραση νοσταλγίας καὶ κάτι ἀπομεινάρια μακρυνῆς εὐγένειας, μισοξεχασμένης ἀξιοπρέπειας.

Μὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τὸν ἀνταμώσω κάθε πρωΐ δίπλα σ' ἕνα χασάπικο, νὰ τεντώνῃ τὸ λαιμό του κάτου ἀπ' τὸ τραπέζι τοῦ κρέατος καὶ νὰ βουτᾷ ἕνα κόκκαλο χωρὶς πολλὴ φασαρία, νὰ τραβιέται σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ νὰ τὸ μασσάῃ ἥσυχα : «Κρὰκ κρούκ...» Τὸν εἶχα συνηθίσει. Τὸν ξεχώριζα ἀμέσως ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς σκύλους. Εἶχε αὐτὸν τὸν ἀέρα ποὺ ἔχουν μερικὰ πράμματα καὶ ξεχωρίζουν ἀπ' τὰ ὁμοιά τους. Τί ἦταν αὐτό ; Δὲν τῶξερα. Ἴσως ἡ μεγάλη του δυστυχία. Φαινόταν πολὺ δυστυχισμένος. Περισσότερο σκεφτικὸς ἀπ' τοὺς ἄλλους. Οἱ κινήσεις του ὅλες εἶχαν ἕνα σκοπό. Τίποτα δὲν γινόταν μάταια. Ὄχι σὰν τοὺς ἄλλους, ποὺ γύριζαν δῶ καὶ κεῖ κι' ὅπου τύχαινε, δαγκαμένοι, κυνηγημένοι. Ἐτοῦτος εἶχε μιὰ διαισθητικὴ ἰδιότητα, νὰ νοιώθῃ ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ βρεθῇ δίχως νὰ προκαλέσῃ ἐπεισόδια εἰς βάρος του. Ὁ χασάπης του ἦταν ὁρισμένος. Τὸν γνώριζε καὶ δὲν ξεκολλοῦσε ἀπ' τὸ τραπέζι του. Μὰ ὁ χασάπης δὲν ξέρω ἂν τὸν γνώριζε. Ἦταν ἕνας κακὸς ἄνθρωπος. Οἱ σκύλοι δὲν περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ δίχως φόβο καὶ δὲν τῶκαναν ποτὲ παρὰ ἀπ' τὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο. Πῶς τὰ κατάφερε τὸ ζωντανὸ τοῦτο νὰ τὰ φήσῃ μαζί του ἦταν γιὰ μένα πρόβλημα. Μὰ ὕστερα μπῆκα βαθύτερα καὶ ἔδωσα μιὰ καλὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ γιὰ μένα ἐξήγησῃ. Ἔτυχε νὰ πέσῃ κάποτε ἕνα μεγάλο κομμάτι πλεμόνι κάτου. Μπρὸς στὴ μούρη τοῦ πεινασμένου ζώου. Τοῦ ἄγγιξε λίγο τὸ ρουθοῦνι. Μὰ δὲν ἔκανε οὔτε μιὰ κίνησῃ νὰ σκύψῃ. Λὲς πὼς μήτε τὸ σκέφτηκε. Μήτε τοῦ πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ. Ἀπόμεινε μονάχα νὰ τὸ κυττάζῃ καὶ νὰ γλύψῃ λίγο τὴν ἄκρη τοῦ ρουθουνιοῦ του ποὺ κάθισε μιὰ στάλα αἷμα. Ὁ χασάπης γύρισε βιαστικός. Ἔσκυψε. Πῆρε τὸ πλεμόνι, κύτταξε τὸ σκύλο. Ἄ ! σκέφτηκα, ἡ δουλειὰ πάει περίφημα. Κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη. Καὶ εἶναι σπουδαῖο πράμμα νὰ κερδίσῃ ὁ σκύλος, τοὐλάχιστον τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ χασάπη. Τοῦ ἐξασφάλισε τοῦτο μιὰ καλὴ θέσῃ στὴ ζωή του : Δίπλα στὸ χασάπικο. Εἶδα πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ πάσκισαν νὰ ἐξασφαλίσουν ἔτσι δὰ μιὰ θέσῃ στὴ ζωή τους, δίπλα σἕνα χασάπικο μά... δὲν ἤξεραν πῶς νὰ τὰ καταφέρουν. Ἂν τοὺς λάχαινε τοὐλάχιστον νὰ δοῦν τὸ σκύλο τοῦτον! Μὰ ἂν ἔπεφτε κανένα κόκκαλο, κανένας σκληρὸς μαρδᾶς, ὁ σκύλος τὸ μάζευε δίχως φόβο. Ὁ χασάπης κέρδιζε ἔτσι δὰ καὶ τὸν κόπο νὰ τὸ πετάξῃ στὸ τενεκὲ τῶν σκουπιδιῶν. Νὰ λοιπὸν ἕνα σημάδι ποῦ ξεχώριζε τὸ σκύλο μου. Ἕνα σκυλὶ ποῦ ἀφήνει τὸ πλεμόνι καὶ χάφτει τὸ κόκκαλο, βέβαια ἔχει καταλάβει πολλὰ στὴ ζωή του. Σκέπτεται. Εἶναι ἕνα ζῶο ποὺ σκέπτεται. Καταλαβαίνει. Ἐνεργεῖ μ' ἕνα τρόπο ποὺ εἶναι σύστημα λογικῆς καὶ πείρας. Αὐτὸ ἀσφαλῶς τοῦ ἐξασφάλισε αὐτὴ τὴν ἀξιοπρέπεια ποὺ εἶχε καὶ τοῦδωσε τὸ θάρρος νὰ μὴ φοβᾶται τὸν φοβερὸ χασάπη. Καὶ ὁ χασάπης—ἂν ἦταν ξυπνότερος ἀπ' τὸ σκύλο—σίγουρα θὰ τὸν εἶχε ξεχωρίσει, θὰ τὸν γνώριζε. Ἴσως καὶ νὰ τοῦ φώναξε μάλιστα νὰ τοῦ ρίξῃ κανένα κομμάτι. Μὰ τοῦτο δὲν τὸ βεβαιώνω, γιατὶ δὲν ἔτυχε νὰ τὸ δῶ. Μὲ ἐνδιέφερε πολὺ νὰ τὸ μάθω. Καὶ μὲ ἀπασχόλησε πολλὲς φορὲς αὐτὴ ἡ ἰδέα. «Ἄραγε ὁ χασάπης πρόσεξε αὐτὸν τὸν καλὸ σκύλο ;» Μὰ ποιὸν νὰ ρωτήσω ; Ὅλοι τους εἶναι τόσο πολὺ «ἀνθρωποι» καὶ τόσο λίγο «σκύλοι», σίγουρα, ὥστε θὰ κινδύνευε ἡ φήμη μου. Καὶ ἡ χλεύη τῶν ἀνθρώπων εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦσα.

Σιγὰ σιγὰ ἄρχισα νὰ βρίσκω ἐνδιαφέρον κυττάζοντας αὐτὸ τὸ ζῶο. Λοξοδρομοῦσα γιὰ νὰ περάσω ἀπὸ «κεῖ» Νὰ τὸν δῶ. Καὶ τὸν κύτταζα μὲ προσοχή. Τὸν εἶχα συνηθίσει. Ὁ οἶκτος μου γιὰ τὸν ζωντανὸ αὐτὸν σκελετὸ ἄλλαξε καὶ γινόταν μιὰ βαθειὰ ἐχτίμησῃ. Καὶ ἤμουν πολὺ εὐχαριστημένος νὰ ἀρχίσω νὰ ἐχτιμῶ πάλι κάτι στὴ ζωή μου ἀπὸ τότε ποὺ πέθανε ὁ φτωχὸς ἐκεῖνος σκουπιδιάρης τῆς συνοικίας μας. Καϋμένος ἄνθρωπος!

Κάποτε πῆρα δυὸ βόλους ζάχαρη στὴν τσέπη μου. Τοῦ ἔρριξα τὸν ἕνα. Ἔσκυψε νὰ τὸν ἁρπάξῃ. Μὰ κόπηκε. Μὲ κύτταξε περίεργα. Σχεδὸν μοῦ ἔλεγε: «Κύριε, κάτι σᾶς ἔπεσε». Μὰ ἐγὼ νόμισα πὼς οἱ σκύλοι δὲν τρῶν ζάχαρη. Γιὰ νὰ δοκιμάσω ἔρριξα τὸν ἄλλο βόλο σ' ἕνα ἄλλο σκυλί. Τρία στόματα χύθηκαν. Τὸ ἕνα τὸν ἔχαψε. Τὰ ἄλλα δαγκάστηκαν, φαγώθηκαν ἀναμεταξύ τους, κυλίστηκαν στὴ λάσπη, ὥς ποὺ κάτι ξαφνικὲς κλωτσιὲς ἔδωσαν τέλος στὴ σκηνή, οἱ κλωτσιὲς βέβαια δὲν ἦταν ἀπὸ μένα. Ὥστε οἱ σκύλοι τρῶνε τὴ ζάχαρη! Μόνον ἐκεῖνος δὲν τὴν ἔφαγε. Προχώρησα τώρα ἀκόμα πιὸ σκεφτικός. Μιὰ στιγμὴ ποὺ στάθηκα εἶδα ξοπίσω μου ν' ἀκολουθᾷ ὁ σκύλος ἐκεῖνος ποὺ ἔχαψε τὴ ζάχαρη. Μὲ κύτταζε στὰ μάτια. Καὶ εἶχα κάνει κάμποσα βήματα.

Σᾶς ἔτυχε νὰ ἀνταμώνετε συχνὰ στὸ δρόμο ἕνα πρόσωπο;

Τὸ βλέπετε σήμερα, αὔριο, μεθαύριο, κάθε μέρα. Περνάει κάποια μέρα καὶ δὲν τὸ συναντᾶτε. Παράξενο. «Σήμερα δὲν εἶδα αὐτὸν τὸν κύριο». Οὔτε αὔριο. Οὔτε μεθαύριο. Περνᾶ πολὺς καιρός. Μετὰ ξαναφαίνεται πάλι. Εἶναι λίγο. ἀλλαγμένος. Λίγο ἀδύνατος. Κάποια ἀρρώστεια. Βγάζεις θειλὰ τὸ καπέλλο σου. Σὲ χαιρετᾶ καὶ σοῦ χαμογελᾶ.

Ὁ σκύλος μου τὰ ἴδια. Τὸν ἔβλεπα ταχτικά. Εἶχα συνηθίσει τὸ γυμνὸ τομάρι του, τὰ μικρὰ ζαρωμένα αὐτιά του γεμάτα τσιμπούρια, τὰ ἐκζέματα στὴ ράχη του, ἐκείνη τὴν ἄτονη οὐρά, τὸ στεγνὸ ρουθοῦνι, καὶ τὸ φωτεινὸ μάτι Ἐγὼ τὸν πρόσεχα πολύ. Ὅπως τὸν κύριο ποὺ συναντᾶτε στὸ δρόμο. Ἐκεῖνος ὅμως σὰ νὰ μὴ μὲ πρόσεχε πολύ. Ὅπως ὁ κύριος ποὺ σᾶς συναντᾶ στὸ δρόμο.

Κάποτε δὲν ἔτυχε νὰ τὸν δῶ. Οὔτε τὴν ἄλλη μέρα. Οὔτε τὴν ἄλλη. Πέρασε καιρός. Ὕστερα πάλι ξαναφάνηκε. Μὰ ἀπὸ πολὺν καιρό. Νάτος! Σκέφτηκα. Πέρασα κοντά του. Σήκωσε τὴ μούρη του. Χαμήλωσε τ' αὐτιά του. Σὰν νὰ μοῦ χαμογέλασε. Κούνησε λίγο τὴν οὐρά. Ἔκανε μαζί μου δυὸ βήματα. Ὕστερα στάθηκε, μὲ ξαναχύτταξε καὶ ξαναγύρισε στὸ τραπέζι κοντὰ στὸ χασάπη. Μὲ γνώρισε!...

Μ' ἔκανε ἐντύπωση καὶ κάτι ἄλλο. Δὲν ἔτυχε νὰ τὸν δῶ νὰ κορτάρῃ μὲ καμμιὰ σκύλα. Εἶχε γι' αὐτὲς κάποια βαθιὰ περιφρόνηση. Καὶ νὰ σᾶς πῶ : σχεδὸν εἶχα διακρίνει κάποια ἔκφραση ἀηδίας στὴ μούρη του ὅταν κάποτε μπροστά του ἔσμιξε ἕνα ἐρωτευμένο ταῖρι σ' ἕνα ἀγκάλιασμα ἀτελείωτο... Θεέ μου, αὐτοὶ οἱ σκυλίσιοι ἐναγκαλισμοί, ὅταν τυχαίνῃ μὲ τὴ μάννα σου, ἢ μὲ τὴν ἀδερφή σου, ἢ μὲ τὴν ξαδέρφη σου, ἢ μέ... τὴ φίλη σου στὸ δρόμο. Μὰ εἶχε δίκηο ὁ σκύλος μου.

Κάποτε τὸν ἔχασα γιὰ καλά. Μὰ ἦταν καιρός. Μῆνες ἴσως. Τί ἔτρεγε ; Δὲν θὰ τὸν ξανάβλεπα μήπως; Μὰ μιὰ μέρα πρόσεξα καὶ τὸ χασάπη. Ἄλλος. Εἶχε ἀλλάξει. Ὁ προηγούμενος μοῦ εἶπαν πὼς πέθανε ἀπὸ πολὺ καιρό. Τόσο ὅσο εἶχα νὰ δῶ τὸ σκύλο μου. Τί κρῖμα. Βέβαια καὶ ὁ χασάπης κρῖμα. Καὶ νὰ μὴν τώχω προσέξει. Μὰ συνηθισμένος νὰ ζητῶ τὸ ζῶο, ξεχνοῦσα τὸν ἄνθρωπο. Κι' ὅταν ὁ ἄνθρωπος πέθανε, ἐγὼ δὲν πρόσεξα παρὰ μονάχα πὼς ἔλειψε τὸ ζῶο. Καὶ ὁ καινούργιος χασάπης ἦταν κακός. Θεέ μου. Κακὸς καὶ φωνακλᾶς. Εἶχε ἕνα σουγλὶ ἐπίτηδες γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ τὶς γάτες. Εἶχε ἐγάλει μερικὰ μάτια. Ἄνοιξε μερικὲς κοιλιές. Δὲν ἔπαιζε. Μήπως λοιπὸν ἔγεινε κανένα δυστύχημα... Ἔτσι μοῦρθε κάποτε νὰ τὸν ἀδράξω αὐτὸν τὸν κιτρινάνθρωπο—λὲς καὶ τὸ χτικιὸ φώλιασε γιὰ καλὰ στὴν ἀχαμνὴ σάρκα του—νὰ τὸν τραντάξω: «Βρὲ παληάνθρωπε. Τί ἔκανες τὸ σκύλο ;». Ἢ μήπως δὲν ἔγινε τίποτα τέτοιο, μονάχα τὸ ζῶο ἀπὸ λόγους ποὺ δὲν συμβιβάζονταν μὲ τὴν ἀξιοπρέπειά του ἀναγκάστηκε νὰ ἀλλάξῃ τόπο; Γύρισα ὅλα τὰ χασαπιά. Πουθενά. Ὅταν χάσης τὸν ἄνθρωπο ποὺ σ' ἐκτιμᾶ, δύσκολα ξαναβρίσκεις ἕνα ἄλλον. Πρὸ πάντων ὅταν εἶσαι σκύλος. Κι' ἂν ἔχης λίγη ἀξιοπρέπεια, δύσκολα ζητᾶς ναύρῃς κάποιον ἄλλον. Πρὸ πάντων ὅταν δὲν εἶσαι ἄνθρωπος.

Ἀκόμα λίγο καὶ ἤμουν ἕτοιμος νάβαζα στὴν ἐφημερίδα : «Ἀπωλέσθη κύων!...» Ἀλλὰ τί «κύων»; Ἦταν ἀδύνατο συγκεκριμένα νὰ ἔδινες τὸν ὁρισμὸ τῆς συχαμερῆς εἰκόνας του. Ὅπως εἶχε καταντήσει... Τί νὰ κάνω νὰ μάθω γιὰ τὴν τύχη του; Δυὸ τρεῖς φορὲς ἔκανα νὰ ρωτήσω θειὰ κάποιον χασάπη. Τόλμησα κάποτε. Μὲ εἶδε ἀπὸ πάνου ὡς κάτου. Γύρισε τὴ ράχη του μὲ ὕφος διπλωμάτου ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κρύψῃ τὴ σκέψη του καὶ ἐφήρμοσε αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Μπίσμαρκ γιὰ τὴ γλῶσσα: πὼς εἶναι δοσμένη γιὰ νὰ μὴ φανερώνῃ τὴ σκέψη. «Μπριζολάκια, μπριζολάκια, κοτελετίτσες, φιλέτο, ἀρνάκι, δαμάλι, μοσχάρι... Ὁρίστε κύριοοοοε..» καὶ μὲ λοξοκύτταξε. Καὶ μὲ τί καυστικὴ εἰρωνία τὰ φώναξε αὐτὰ ὅλα. Σίγουρα μὲ πέρασε γιὰ τρελλό. Δὲν ξαναπέρασα ἀπὸ κεῖ. Καὶ οὔτε θὰ τῶκανα ἂν δὲν εἶχε τὴν τύχη ἐκεινοῦ ποὺ.. πέθανε. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἐπεθύμησα τὸν θάνατο ἑνὸς πλησίον μου.

Ἤρθε ὁ χειμῶνας. Ἔκανε κρύο ἐξαιρετικό. Ἂν ζοῦσε—σκεπτόμουνα—θὰ ὑπέφερε πολύ. Ἔτσι ἄρρωστος ὅπως ἦταν. Αὐτὲς οἱ πληγὲς ἀπ' τὸ ἔκζεμα ποὺ δὲν ἔκλειναν ποτέ. Τί θὰ μποροῦσε ν' ἀπογίνῃ ;

Τὸ χρόνο κεῖνο—ἦταν Γενάρης—ἔχασα τὴν ἀδερφή μου. Αὐτὸ συγκλόνισε ὅλο τὸ εἶναι μου. Ἦταν τὸ πρῶτο δυνατὸ χτύπημα ποὺ δοκίμαζα στὴ ζωή μου. Ἔγινα πολὺ μελαγχολικός. Συχνὰ μοῦ περνοῦσε ἡ ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας. Γιατί ὄχι ; Στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία ποὺ βρισκόμουν ἕνα τέτοιο γεγονὸς ἦταν φυσικὸ νὰ μοῦ δώσῃ τέτοιες σκέψεις. Μὰ ὅταν πέρασε λίγος καιρὸς σύχασα. Τὰ νεῦρα δυνάμωσαν πάλι. Ὅλη ἡ φρίκη τῆς πρώτης ἐντύπωσης μαζώχτηκε, νοικοκυρεύτηκε, ἰσορρόπησε μὲ τὴν ὀντοχὴ τῆς ψυχῆς μου καὶ γίνηκε μιὰ τρυφερή, μιὰ θλιβερὴ θελκτικὴ ὀνειροπόλησῃ... Τὴν καϋμένη τὴν ἀδελφοῦλα μου. Τὴν ἔχασα τόσο ξαφνικὰ στὴν ἡλικία ποὺ ἄρχισε νὰ μοῦ γίνεται μιὰ χαριτωμένη φίλη, γεμάτη ἀφοσίωση καί... θαυμασμὸ γιὰ μένα. Πόσο μὲ κολάκευε ὁ θαυμασμός της. Κι' ἄρχισα νὰ γράφω ποιήματα γιὰ κείνη. Μὰ τί ποιήματα... Καὶ ὅμως. Ὅση τέχνη τοὺς ἔλειπε, ὅση καλαισθησία, ὅσο ἄτεχνα καὶ παιδιάτικα ἂν ἦταν... ἅμα τὰ διαβάζω, καὶ σήμερα ἀκόμα, αἰσθάνομαι ἕνα βαθὺ σεβασμό, κάποια νοσταλγικὴ θλίψη γιὰ τὸν μεγάλο μου, τὸν ἀγιάτρευτο πόνο ποῦ τὰ γέννησε. Ἔπαιρνα κάποτε μαζί μου αὐτὰ τὰ σοννέτα, ἦταν ἕνα εἶδος προσευχὲς—διάβαζα τότε πολὺ Χάϊνε—καὶ πήγαινα στὸ νεκροταφεῖο. Ἐκεῖ στὸ μνηματάκι της, ἄσπρο, μὲ τὸν ἔμμορφο σταυρὸ ποῦ εἶχε χαραγμένο ἐπάνω του ἕνα ποιηματάκι τοῦ πατέρα μου, μόνος—ὅσες φορὲς δὲν ἐργόταν ἡ μητέρα μου—τὰ διάβαζα σκυμμένος στὸ χωματάκι της. Ἀχ! πῶς εἶχα τὴν ἐλπίδα πὼς ἄκουγε. Καὶ ἔμενα, ἔμενα... ὥς ποὺ νύχτωνε. Ἦταν γεμᾶτος ἄστρα ὁ οὐρανὸς ὅταν κατέβαινα.

Ἔτυχε νὰ πηγαίνω πάλι ἕνα ἀπομεσήμερο. Ἀνέβαινα ἀπ' τὸ μονοπάτι. Ὅταν πλησίαζα ἄκουσα ἐκεῖ κοντὰ μέσα ἀπ' τὸν κῆπο τοῦ Νεκροταφεῖου κάτι ἀγριοφωνάρες τόσο ἄσκημες καὶ ἄγριες ποὺ τάραζαν τὸ πόνο τῆς ψυχῆς μου καὶ τὴν ἤρεμη θλίψη ποὺ πήγαινα νὰ ξεχύσω στὸ ἁπαλὸ μνηματάκι της—θυμᾶμαι πὼς ἤθελαν νὰ ρίξουν ὅσο γινόταν λιγώτερο χῶμα ἀπάνω στὶς πλάκες της.

Ποιὸς τολμοῦσε νὰ φωνάζῃ ἔτσι ἄγρια σ' ἕνα τέτοιο μέρος... Καὶ τώρα πιὰ καθαρὰ ἄκουγα: «Οὔστ! Παληόσκυλο! Οὔστ! Ὀξωωω... Διαβόλου...» Καὶ κάτι βρισιές. Ἔφτασα στὴ σιδερένια πόρτα καὶ κύτταξα μέσα ἀπ' τὰ κάγκελά της πρὶν τὴ σπρώξω. Δυὸ μεγάλες πέτρες βούτξαν. Ἡ μιὰ ἔκανε πολὺ κρότο γιατὶ γκρεμοτσακίστηκε ἀπάνου σ' ἕνα μεγάλο μαρμάρινο κενοτάφιο. Ἡ ἄλλη, πιὸ τυχερή, ἠῦρε τὸ ζῶο στὸ κεφάλι. Ἔβγαλε μιὰ κλαψιάρικη κραυγὴ ποὺ ξέσκισε τὴν ψυχή μου. Κύτταξα καλά.. πρόσεξα.. Ὁ σκύλος. Ὁ σκύλος μου. Ὕστερα ἀπὸ τόσους μῆνες... Κι' ὕστερα ἀπὸ τί γεγονότα. Κούτσαινε πολύ. Αὐτὸ θὰ τοῦ ἦταν καινούργιο. Κι' ὅπως μιὰ στιγμὴ γύρισε τὸ κεφάλι του νὰ βεβαιωθῇ πὼς δὲν τὸν κυνηγᾶν, εἶδα τὸ ἕνα μάτι του χυμένο. Κι' ἀμέσως μοῦρθε στὸ νοῦ τὸ μακρὺ σουγλὶ τοῦ χασάπη ἐκείνου. Τὸ ζῶο ἔτρεχε, ὅσο μποροῦσε. Λὲς πὼς ἦταν φόβος μὴ ξεκαρφωθοῦν καὶ σωριαστοῦν τὰ κόκκαλά του ἕνα κουβάρι. Ἔφταξε στὸν τοῖχο. Γιατὶ ἡ πόρτα δὲν τοῦδινε καμμιὰ ἐμπιστοσύνη.

«Οὔστ» πάλε πιὸ δυνατά. Πέτρες ἀπανωτές. Τὸ σκυλὶ προσπάθησε νὰ πηδήξῃ ἀπ' τὸν τοῖχο. Τὸ κατάφερε τὴν τρίτη φορά. Μὰ μὲ πολὺ κόπο. Κύλισαν πέτρες καὶ σοβάδες πίσω του, καὶ ἔπεσε ὄξω ἀπ' τὴν ἄλλη μ' ἕνα κουφὸ καὶ βαρὺ ἀγκομαχητὸ «γκούχ». Ἔτσι δὰ σὰ νὰ ξεφύσηξαν τὰ σπλάχνα του μιὰ τελευταία πνοή. Ἦταν νὰ πηδᾶ σ' αὐτὰ τὰ χάλια τὸ δυστυχισμένο; Τὸ εἶδα ὕστερα πέρα νὰ φεύγῃ στὸ χωράφι μὲ τοὺς ἀσφοδέλους, νὰ κατεβαίνῃ στὸ ρέμμα καὶ νὰ χάνεται. Ποῦ πήγαινε; Εἶχε κάποιο μέρος; Κάποιο γιατάκι; Ἤξερε κανέναν; Τῶξερε κανείς; Πῶς ζοῦσε;

Ἔσπρωξα τὴ βαρειὰ πόρτα. Εἶδα τότε τὸν ἄνθρωπο ποὺ τῶζωξε. Τίναξε ἀκόμα τὰ χέρια του ἀπ' τὰ χώματα ποὺ ἄφησαν οἱ πέτρες στὰ δάχτυλά του. Ὁ νεκροθάφτης. Πήγαινε στὸ καμαρίνι του, ἐκεῖ δὰ δίπλα στὴν ἐκκλησία, ἀργά, ρίχνοντας τριγύρω ματιὲς μὴ τσακώσῃ κι' ἄλλο σκυλί, φαίνεται.

Τὸν ρώτησα μαλακά:

— Σοῦ κάνει ζημιὰ ὁ σκύλος ἐδῶ μέσα;

—Ἀγκαλὰ θέλετε ν' ἀφήνω ἕνα σκυλὶ στὰ μνημόυρια; Νὰ κοιτεται πλάϊ στὸ σταυρό;

Ἕνα σκυλὶ πλάϊ στὸ σταυρό. Δὲν μποροῦσε ὁ καλὸς ἐκεῖνος χριστιανὸς νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἔννοια τοῦ «σταυροῦ» μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ σκύλου πλάϊ του. Δὲν βαστοῦσε νὰ τὸ ὑποφέρῃ. Ἦταν κι' αὐτὸς σὰν ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Δὲν κατάλαβε τίποτε ἀπὸ τὴν ὑπεράνθρωπη ἐκείνη θυσία τοῦ Γολγοθᾶ. Φαίνεται ὁ σκύλος εἶχε κάποια ἱστορία. Μοῦ ἔτυχε τόσες φορὲς μπρὸς στὰ δήματά μου. Δημιούργησε κάποια ἐντελῶς ξεχωριστὴ καὶ ἀσυνείδητη ἐπικοινωνία μὲ τὸν πόνο μου—καὶ τώρα μάλιστα περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε — ὥστε ἤμουν βέβαιος πὼς τὸ ζῶο αὐτὸ ἂν ἤξερε νὰ μοῦ μιλήσῃ θὰ εἶχε νὰ μοῦ πῇ πολὺ ἀξιοσημείωτα πράμματα. Μὰ δὲν ἦταν τίποτα ποὺ νὰ μὴ τοῦ συνέβαινε καὶ νὰ μὴ εἶχε κάποια ἐκφραστικὴ καὶ δυνατὴ ἐντύπωση στὴ συνείδησή μου. Οἱ στιγμές του, οἱ συνθῆκες ποὺ τοῦ συνέβαινε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἦταν μιὰ ἀσυνήθιστη σειρὰ ἀπὸ συμπτώσεις πολὺ ζωηρὰ ἐντυπωτικές.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἡ συνέχειά τους εἶνε ποὺ πέρνει μιὰ ἀσυνήθιστη ἐξέλιξη.

Σ' ἕνα φιλικό μας σπίτι. Εἶχαν ἕνα ἀγοράκι πολὺ συμπαθητικὸ καὶ ἔξυπνο. Τὸν Μπεμπέ. Ὁ Μπεμπὲς ἦταν ξανθός. Μαῦρα μάτια. Ὡς ὀχτὼ χρονῶν. Σήμερα σπίτι τους πῆγα καλεσμένος γιὰ τὸ μεσημέρι. Μὰ φαίνεται πὼς πρὶν εἶχαν μεγάλη σύγχυση ἐξ αἰτίας ἑνὸς σκύλου. Ναί. Ἄκουσα καλά. Ἦταν γιὰ κάποιον σκύλο ὁ λόγος.

—Ἀ κι' αὐτὸ τὸ παληόσκυλο. Καὶ λέγαμε πὼς τὸ ξεφορτωθήκαμε.

—Ἀκοῦς ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια καὶ νὰ ξαναθυμηθῇ τὴν πόρτα μας!

—Καλὲ τί λέτε ; τοὺς εἶπα. Γιὰ ποιὸν σκύλο μιλᾶτε;

—Τὸν Φεντόρ. Αὐτὸ τὸν γερμανικὸ μολοσσὸ ποὺ εἴχαμε.

—Ἐ! τοὺς ἔκαναν. Δὲν ψόφησε αὐτός ;

—Ὄχι, καλέ. Δὲ θυμᾶσαι ποὺ εἶχε βγάλει μιὰ παληαρρώστεια; Δυὸ χρόνια τώρα. Δὲν θυμᾶσαι ποὺ φοβηθήκαμε μὴ κολλήσει τίποτα τοῦ Μπεμπέ;

—Λοιπόν; ἔκανα καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ τιναχτῶ καὶ νὰ φύγω ἀπὸ κεῖνο τὸ σπίτι. Εἶχα μαντέψει.

(Ἀκολουθεῖ)

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΥ

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Α'. Σχολὲς τῆς Προύσσας

Ἡ Τουρκικὴ Φιλολογία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἔνδοξο Σαλοὺρ Χάν, ὁ ὁποῖος ἤκμασε στὸ Τουρκεστὰν τὸ 350 τῆς Ἑγίρας. Στὸν καιρὸ τοῦ Μουσᾶ, σοφοὶ Μουσουλμᾶνοι τοῦ παλατιοῦ του, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀράβων χαλιφῶν, ἔδωσαν τὴν σοβαρώτερη ὤθηση στὰ γράμματα καὶ στὴ τέχνη κι' ἐφρόντισαν νὰ γίνουν τζαμιά, μοναστήρια καὶ διάφορες σχολές, ὅπου εὐδοκιμοῦσε κάθε ἐπιστήμη. Τὸ παλάτι τοῦ Σουλτάνου ἦταν τὸ σπουδαιότερο καταφύγιο τοῦ διανοουμένου κόσμου τῆς Τουρκίας τότε.

Πόσο ἐκτιμοῦσαν τοὺς σοφοὺς καὶ ἐπροστάτευαν τὰ γράμματα οἱ Ὀσμανίδαι διάδοχοι τῶν Σελδζουκιδῶν, τὸ μαρτυρεῖ μία ἔμμετρη διαθήκη ποὺ ἄφῆκεν ὁ Σουλτὰν Ὀσμὰν στὸ παιδί του Ὀρχάν.

«Στὴ στράτα τοῦ ἱεροῦ πολέμου νομο-
[θέτης
δίκαιος νᾶσαι τῆς χώρας εὐεργέτης
τιμώντας τοὺς σοφοὺς κυβερνᾶς μὲ [νόμο
στῆς σωτηρίας ὁδηγᾶς τὸ δρόμο
τὸν λαό σου. Στ' ἀγαθὰ μὴ βασιστῆς, [τὸ χρῆμα
στὸ στρατό σου. Τοὺς μορφωμένους [τίμα !»

Καὶ τὸ ἐξηγοῦν τὰ ρητὰ τοῦ χαλίφη Ἀλῆ :

«Ζητᾶνε τὴν ἐπιστήμη ἀπ' τὴν κού-
[νια ὡς τὸ φέρετρο.
Ζητᾶτε τὴν πρόοδο ἀκόμα καὶ σ' ἀπό-
μακρα μέρη τῆς Κίνας...»

Πρῶτος ὁ Λαχὰ Σαχήν, ἄριστος στρατηγὸς τοῦ Σουλτὰν Ὀρχάν, ἔχτισε στὴν ἱεράπολη τῶν τάφων, τὴν ἔνδοξη Προῦσσα, δυὸ Σχολές. Ἡ μία ποὺ ἔφερε καὶ τὄνομά του «Λαχασαχηνιγέ», πλουσιώτερη καὶ καλλιτεχνικώτερη τῆς ἄλλης, συγκέντρωσε κάθε καλλιτεχνικὸ καὶ φιλοπρόοδο στοιχεῖο τῆς χώρας τοῦ Ὀσμάν. Τὴν συντηροῦσαν ἀργότερα οἱ πρίγκηπες γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ θρησκευτικοῦ αἰστήματος καὶ τὴν ἐξάπλωση τῶν ἐπιστημῶν. Μὰ περισσότερον ἀπὸ κάθε τόπου ἱερὸ καὶ ἀπὸ οἰαδήποτε ἱστορικὴ πόλη ἡ μεγαλόπρεπη ὠμορφιὰ τοῦ Ὀλύμπου τράβηξε σκλάβους, μαγνήτης παντοδύναμος, πολλοὺς καλογέρους καὶ ποιητὰς καὶ κάτω ἀπ' τὰ βαθύσκιωτα βουνὰ καὶ σὲ κάθε δροσόλουστη λαγκαδιὰ του τονίστηκαν τὰ παθητικώτερα τραγούδια, ἀντήχησαν τὰ σοφώτερα λόγια τῶν πιστῶν τοῦ Ἀλλὰχ καὶ γραφῆκαν οἱ γλυκύτερες ὠδές.

Ἐκεῖ ὁ ρωμαντικὸς Μολλὰ Σεϋχὴ ἔγραφε τὰ ὡραῖα ποιήματά του «Κοσρὲβ» καὶ «Σειρήν».

«Κάτω ἀπ' τὸ βαθύσκιο πεῦκο
τραβῶ κλωστὴ τὸν καϋμό μου
ὥς ποὺ νὰ σπάσῃ σὰ δὲν ἔρτεις
παράπονο τὸ καρδιόχτυπό μου
. . . . . .
Τῶν ἀηδονιῶν. Οὐρὶ ἐγκόσμιο
κι' ἀγγελικὰ πλασμένη,
γιὰ σὲ μ' ἀρέσει νὰ πονῶ,
μὰ ὁ χωρισμός σου μὲ πεθαίνει».

Ἐκεῖ ὁ αἰσθαντικὸς Βακῆ Ἀλῆ μετέφρασεν ἁρμονικὰ τὰ παραμύθια τοῦ Βιδωάη, ὁ Χιγκλὴ τὰ λυρικὰ τραγούδια του γεμᾶτα πάθος ἐρωτικὸ καὶ τρυφερότητα καὶ ὁ φυσιολάτρης Δελημπουραδὲρ ἐξέδωκε σὲ τόμο τὰ ἱστορικὰ διηγήματά του. Καὶ ἐκεῖ ὁ μεγαλοφάνταστος Χοσρὲβ ἐδημιούργησε τὰ κλασικὰ συγγράμματά του καὶ ὁ Σεὴχ Ἐλμπεσταμὴ μὲ τὸν μεγάλο δικαστὴ Φεναρὴ ἐχάρισαν στὴν ἐπιστήμη τότε τὰ πρῶτα φροντισμένα ἔργα τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Νομοθεσίας.

Β'.

Μετὰ τὴν ἅλωση— Σχολὲς Ἐγιούπ, Ἁγίας Σοφίας

Ἡ συναδέλφωση παντοῦ τῆς πέννας τοῦ σοφοῦ μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ κατακτητὴ μεγάλωσε τὴν φυλὴ τοῦ Ἰσλάμ, ξαπλώνοντάς την σὲ ἀπέραντες γόνιμες χῶρες κι' ἀφῆκε καλλιτεχνικὴ φιλολογία καὶ γλῶσσα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἐπιτυχημένην ἕνωσιν τῆς Τουρκικῆς, Σημιτικῆς καὶ Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀρχὰν μέχρι τοῦ πορθητὴ Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Β' πολλοὶ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς πρόβαλαν στὸν φιλολογικὸν ὁρίζοντα τῆς Τουρκίας ἀλλὰ ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλους μὲ τὸν φωτοστέφανο τῆς δόξας, εἶναι ὁ Ἀμαδουδδήν, ὁ ὁποῖος ἤκμασεν ὅταν ἐβασίλευε ὁ Μουράτ ὁ Β'. Ἡ ἱστορία τοῦ χαρίζει τὸν τιμητικώτερο τίτλο: «Ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς μας».

Μετὰ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης τοῦ Βύζα ὁ Σουλτὰν Μεχμὲτ ὁ Β' ἵδρυσεν ἑπτὰ σχολές. Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ διδασκαλία ἐκεῖ τῆς Λογικῆς, Μεταφυσικῆς, Φιλολογίας κλπ. ἐδημιουργήθηκεν ἕνας εὐρύτερος κύκλος ἀπὸ ἐπιστήμονας, ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἐκλεχτούς. Ἀπὸ τὶς σχολές, σπουδαιότερες ξεχωρίζουν δύο, τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ Ἐγιούπ. Καθηγηταὶ σοφοὶ ἐδίδαξαν τὶς ρῆτρες τοῦ Μωάμεθ καὶ τὴν ἐξήγησῃ τοῦ Κορανίου. Τότε ἔζησεν ὁ Μουλὰ Χοσρέβ. Ρωμηὸς τὴν καταγωγὴ ἀσπάσθηκε τὸν Ἰσλαμισμό. Καθηγητὴς πρῶτα στὴν Ἀδριανούπολη κι' ἀργότερα στὸ τζαμὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τότε τὸν ἐκτιμοῦσαν οἱ μαθηταί του, ποὺ κάθε πρωὶ τὸν συνώδευαν ἀπὸ τὸ σπίτι του στὴ σχολή. Ὁ πορθητὴς τὸν ὠνόμαζε «Ἔμπιοι Χανηφὲ» τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τὰ ἔργα του σπουδαιότερα εἶναι ὅσα γράφουν γιὰ τὸ Δίκαιον καὶ τὴν Θεολογία. Μετὰ τὸν Μουλὰ Χοσρὲβ ἔρχεται ὁ Μουλὰ Κισρονή, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἀπὸ τὸ Κάϊρο στὴν Πόλι, ἀπὸ θαυμασμὸ στὴ μόρφωσή του καὶ στὰ ἔργα του, ὁ πρίγκηψ Γεγκάν. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' τὸν διώρισε καθηγητὴ τοῦ παιδιοῦ του Μεχμὲτ στὴ Μαγνησία, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε σὲ λίγα χρόνια νὰ μάθῃ λατινικὰ καὶ ἑλληνικά. Μὲ τὴν μεγάλη ὑποστήριξῃ τοῦ φιλοπροόδου τούτου Σουλτάνουπόσοι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἀναδειχτῆκαν στὴν Προῦσσα καὶ στὴν Κασταμονή ! Τότε ἔζησε καὶ ἡ πρώτη ποιήτρια Ζεϊνέπ. Τὰ τραγούδια της ἐρωτικά. «Ρόδο», ἡ «Αὐγὴ—καὶ τὸ καλύτερο «Στὸ «καφάσι». Τραγουδοῦν μὲ πόνο τὴ σκλαβιὰ τῆς γυναίκας ποὺ γυρέβει νὰ λευτερωθῇ, νὰ σπάσῃ τὸ σιδερόφραχτο κλουβὶ τοῦ χαρεμιοῦ γιὰ νὰ ξεχυθῇ στὸν ἥλιο, στὴ χαρὰ τῆς ζωῆς :

«Μέσ' ἀπὸ τὸ καφάσι ἡ σκλάβα
ἡ ὄμορφη. Κι' ὁ ἄντρας ἐλεύτερος
ἔξω. Ἀπαντέχω. Φωτιὰ τὸ νερό.
Ἡ ἕνωση χορταίνει τὸ πάθος,
σὰν δὲν μπορεῖς νὰ μπῇς.
Τὰ φιλιά σου πνοὲς εἶναι θερμὲς
λυῶμα στὸ κρεββάτι μὲ ρίχτουν
κι' ὁ πόνος σου μὲ τὶς λαχτάρες μου
ἐφιάλτης... Μὲ πνίγουν...
Τὸ καφάσι σὰ βουνὸ μᾶς χωρίζει
μὰ τοῦ πόθου ἡ δύναμη
φαντασία κοσμοπλάστρα
ποὺ τὸ περνάει, παντοδύνα μη...
στὴ χαρά... στὴ ζωή !..

Γ'.

Ἐπίδραση Περσῶν ποιητῶν

Ἐπίδραση στὰ σπουδαιότερα ἔργα τῶν καλυτέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μουρὰτ εἶχαν ἀφήσει μεγάλη οἱ ποιηταὶ Τζαμή, Μὶρ Ἀλησὴρ καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους ὁ Νιζαμίν. Κατ' ἀπομίμησίν του ὁ Σεχδὴ ἀποφάσισε νὰ ἐκδώσῃ τὴν τουρκικὴ ἱστορία ἔμμετρη. Ἀπέθανε ἀφοῦ ἔγραψε 4 χιλιάδες δίστιχα πάνω σὲ ἱστορίες περασμένες. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ Σεῖχ Γκιουσενή ἀκολουθώντας τὸν Ρουμὴ ἔγραψε στὸ μοτίβο του 50.000 δίστιχα μὲ ὑπόθεσιν ἱστορική.

Ἡ ποίησῃ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι ἡ ζωηρότερη ἀντανάκλαση τῆς Περσικῆς φαντασίας στὴν Τουρκικὴ ποιητικὴ διάθεσῃ καὶ μοιάζει πολὺ κατὰ τὴ χάρη καὶ τὸ λεπτὸ αἴσθημα καὶ τὸ λυρικὸ πάθος μὲ τὰ δημοτικὰ Περσικὰ τραγούδια.

Ξεχειλίζει αὐθόρμητα δίχως καμμίαν ἀνακοπὴ τὸ ρέμμα τοῦ πάθους στὴν αἰσθητικὴ ἐρωτόπαθη ψυχὴ τοῦ Πέρση καὶ γίνεται πότε νεροσυρμὴ ἀπὸ δάκρυα πόνου, πότε πέλαγο ποὺ δόγγει κῦμα πελώριο ὁ καημός. Ἀλλὰ καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Σουλτὰν Βαγιαζὶτ τοῦ Β', διαδόχου τοῦ Πορθητῆ, ἐντατικὴ ἦταν ἡ παραγωγὴ καὶ πρόοδος στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὰ λογοτεχνικὰ ἔργα. Ὁ Τζαφὲρ καὶ ὁ Σεαδὴ ἀφῆκαν ὑποδείγματα τῆς Τουρκικῆς ἐπιστολογραφικῆς τέχνης.

Οἱ ἱστορικοὶ Νεσρὴ καὶ Ἰδρὶς ἔγραφαν τὴν Τουρκικὴ ἱστορία, ὁ πρῶτος σὲ Τουρκικὸ ὕφος, ὁ δεύτερος σὲ μεγαλόπρεπο Περσικό. Ὁ Νεσρὴ μὲ τὴν ἁπλῆ καὶ ἀληθινὴ ἀναπαράσταση τῶν γεγονότων καὶ ὁ ἄλλος μεγαλοφάνταστος ὕμνησε τὴ δυναστεία τοῦ Ὀσμὰν γράφοντας καὶ ποιητικὰ ἔργα ἀσκητισμοῦ καὶ μυστικισμοῦ Ὁ ἀδελφός του Ζζὲμ δημοσίεψε θαυμάσια ἐρωτικὰ καὶ ἐλεγειακὰ ποιήματα

καθὼς τοὺς «Δυὸ θανάτους», τὴν «Ἀγάπη τῆς «Νουριέ», τὴν «Προσδοκία».

— 1 —

ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ

Σὰν κάνω μέρες νὰ σὲ δῶ,
πρώτη ἀγάπη τῆς ψυχῆς μου
σβύνει στοῦ πόνου τὴν ἄκτὴ
τὸ κῦμα τῆς ἀπαντοχῆς μου.

Σὰν βάλῃ ὁ νοῦς μου χωρισμό,
λαμπάδα τὸ κορμί μου λυώνει,
μιὰ σκέψη στὴν καρδιὰ βουνὸ
πῶς μὲ πλακώνει!

Βάρος δὲν ἔχω στὴ ψυχὴ
μονάχα τῆς ἀγάπης μου τ' ἄχ!
Ἂν εἶν' ἁμάρτημα βαρύ,
νὰ μή μὲ σχωρέσ' ὁ πάνσοφος Ἀλλάχ!

— 2 —

Ο ΛΑΔΑ ΣΕΧΗΡ

Στοῦ μπέη τὸ σιδερόφραχτο σαράϊ
φύλακας τῶν σύρι τῆς ἡδονῆς
μερονυχτὶς ὁ νοῦς μου ξαγρυπνάει
στῆς Μέκκας τὸ τζαμὶ σὰν ἀσκητής.

Δίψα τοῦ στρατοκόπου στὴ Σαχάρα
τὴν ἀμμουδιὰ σὰν λίβας πυρπολεῖ,
καημὸς τρανὸς κι' ἀνείπωτη λαχτάρα
ποὺ τὴν ἀντρίκια σκέψη παραλεῖ,

Μάταια τὸ κορμί μου κυβερνᾶνε
ὄνειρα, πειρασμοὶ βραδιᾶς τρελλῆς.
Καταραμένος ὁ Ναντίρης νάναι
ποὺ μοῦκοψε τὰ ρόδα τῆς ἀλκῆς.

Ἄλλος ποιητὴς πολυγραφώτερος, ὁ Μπιχιστῆ, ἔγραψε τὴν ἱστορία τοῦ Σολομῶντος σὲ 360 κομμάτια, τὰ ὁποῖα ἐχάρισε στὸ Σουλτάνο, ὁ ὁποῖος κρατῶντας τὰ μισὰ ἔκαψε τὰ ὑπόλοιπα.

Δ'. Ἐποχὴ Σουλεϊμὰν — Μπακῆ

Ἡ Τουρκικὴ φιλολογία ὑπῆρξε γονιμώτερη σὲ πολλὰ φιλολογικὰ ἔργα στὴν ἐποχὴ τοῦ Σουλεϊμάν. Ἐποχὴ ποὺ μοιάζει μ' ἐκείνην Λουδοβίκου ΙΔ', ὅπου ἡ Γαλλία ἀνυψώθηκε στὸ ζενὶθ τῆς δόξας της. Σουλτάνος, πρίγκηπες, ὑπουργοὶ κι' ὅλος ὁ διανοούμενος κόσμος ἀνέπτυξε μιὰν θαυμαστὴν ἅμιλλα. Τότε δημοσιεύθηκαν οἱ «Ὀκτὼ παράδεισοι» τοῦ Ἐμπουράζλ, ἱστορίες μὲ ποιητικώτατες περιγραφές, μὲ ζωντανὲς εἰκόνες ὀκτὼ Σουλτάνων ποὺ ἐμεγαλούργησαν καὶ ἐστάθηκαν πολύτιμοι συντελεσταὶ στὴν πρόοδο τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Τότε στὸ φιλολογικὸ στερέωμα ἐφώτισε τὸ λαμπρότερο ἀστέρι τῆς τουρκικῆς ποιήσεως ὁ Ἀμπτοὺλ Μπακή, τὸν ὁποῖον τιμητικὰ ὀνομάζουν Σουλτάνο, Χάν, καὶ Χακὰν στὴ λυρικὴ ποίηση. Εἶναι σὲ ἴση μοῖρα μὲ τὸν Μοντενεμπὲκ τῶν Ἀράβων καὶ τὸν Χαφὶζ τῶν Περσῶν. Ὅταν ὁ Μπακῆ ἐχάρισε τὸ πρῶτό του ποίημα στὸν Σουλεϊμάν, ὁ Σουλτάνος τὸν ἐπλήρωσε μὲ μεγάλο χρηματικὸ ποσὸ ὡς δῶρο καὶ τοῦ ἔστειλε ὁ ἴδιος στίχους του μέσα εἰς τοὺς ὁποίους τὸν ὀνομάζει «πρῶτο ποιητὴ τῶν Τούρκων» καὶ προλέγει τὸ ἔνδοξο μέλλον του.

Ὁ Μπακῆ ἔγραψε ποιήματα πεζὰ καὶ ἔμμετρα. Ξεχωρίζουν τὸ «Διβάνι» τὸ ὁποῖον μεταφράστηκε ἀργότερα στὸ γερμανικὸ ἀπὸ τὸν Χάμμορ, ἱστορικὸ γνωστότατο, τὰ «Πουλιὰ τοῦ Γάγγη», «Ἀνατολὴ Ἀνατολῶν», τὸ «Ἐλεγεῖο» του στὸν Σουλεϊμὰν ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερά του. Τὴ δόξα τοῦ Μπακῆ δὲν κατώρθωσαν νὰ φτάσουν οὔτε οἱ ποιηταὶ ποὺ ἀκολούθησαν κατόπι, ὁ Φαζουλή, ὁ Φακρή, ὁ Ρεβανὴ καὶ ὁ Λαμή. Καλύτερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ Χιγιαλή, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται καὶ μεγαλοφάνταστος γιὰ τὶς πλούσιες εἰκόνες καὶ τὴν φαντασία του τὴν ἀπέραντη. Ὁ Σουλτάνος τὸν εἶχε συμπαθήσει πολὺ καὶ συντρόφευε κάθε ποίημά του μὲ δῶρα πολύτιμα, καὶ ἐνθουσιασμένος κάποτε γιὰ κάποιο του ἔργο τοῦ χάρισε τιμάριο γῆς μὲ ἀρκετὴ πρόσοδο. Ἀπὸ τὰ τραγούδια του τὰ καλύτερα εἶναι τὰ «Ἐρωτικὰ λόγια», τὰ «Γαζέλια», δημοτικὰ τραγούδια σὰν ἀμανέδες, συρτοὶ παθητικώτατοι. Ὁ Φαζουλή, πρωτότυπος ὅσο λίγο, τραγούδησε τὶς ἐρωτόπαθες ράθυμες στιγμὲς τῶν χαρεμιῶν καὶ τὶς ἀγάπες τῆς «Λεϊλὰ καὶ τοῦ Μεζοῦν». Μετέφρασεν ἐπιτυχημένα ἀπ' τὸ Περσικὸ «Παράδεισο τῶν μαρτύρων», μὲ τίτλο «Ὁ ἀνθόκηπος τῶν εὐτυχισμένων», κ' ἔγραψε πεζογραφήματα τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπὸ τὰ ἐκλεχτὰ κομμάτια τοῦ πεζοῦ θθωμανικοῦ λόγου. Ἡ «Ὠδὲς» του στὴν ἀγάπη κατέχουν τὴν πρώτη θέση κ' ἔγιναν συμπαθητικὰ τότε τραγουδάκια στὸ στόμα τοῦ λαοῦ.

Ὁ Τζελαλή, ὁ Φακρὴ ἔγραφαν ρωμαντικὰ ποιήματα· ὁ πρῶτος μετέφρασε ἀπὸ τὸ Περσικὸ «Ζαχναμὲ» τοῦ Φιρδεβσῆ, ὁ δεύτερος τραγούδησε σὲ ἐκλεχτοὺς στίχους τὸν «Ἥλιο», τὸ «Πρωϊνὸ χρυσαστέρι», τὸν «Ἄρη», τὸ «Γκιουλιστὰν» καὶ τὶς «Παρθένες τῶν Ἰδεῶν». Ὁ Ρεβανὴ τύπωσε τὸ «Βιβλίο τῶν ἡδονῶν», ἡδονιστὴς καὶ ρεαλιστὴς ἀπὸ τοὺς πρώτους δημιουργοὺς τῆς ρεαλιστικῆς τουρκικῆς σχολῆς. Ὁ Λαμὴ ἔγραψε ἀπὸ τὰ καλύτερά του τὴν «Πεταλούδα» καὶ μετέφρασε τοὺς πιὸ ἀρχαίους ποιητὰς Πέρσας, τὸν Νιζαμή, τὸν Δζαμὴ καὶ τὸν Ἀριφή.

Ε'. Ἐποχὴ Μουρὰτ Γ'. Ἀχμὲτ Νεντὶμ

Στὴν τελειοποίηση καὶ γενικὰ στὴν ἀνάπτυξη τῆς τουρκικῆς γλώσσας καὶ φιλολογίας φρόντισαν ἐξαιρετικὰ ὁ Ἴμπνι Κεμὰλ καὶ ὁ Ἔμπου Σουούτ.

Ὁ μὲ τὸ ψευδόνυμο Ἴμπνι Κεμάλ, Ἀχμὲτ Σεμπουδδὴν ἐφέντης, σπούδασε στὴν περίφημη σχολὴ τῆς Ἀνδριανούπολης τὶς ἐπιστῆμες καὶ καθηγητὴς ἀργότερα τῆς σχολῆς γιὰ τὴν πολυμάθειά του καὶ τὴ δυνατή του ἀντίληψη κριτικῆς, ὠνομάσθηκε ἀπὸ πολλοὺς θαυμαστάς του «Θάλασσα τῶν ρητρῶν», «Μεταλλεῖο τῆς πίστης τοῦ Ἀλλάχ», «Ἀστέρι οὐράνιο τοῦ ἱεροῦ νόμου». Ἔγραψε περὶ τὰ ἑκατὸ βιβλία γιὰ τὶς θεωρίες τοῦ Δικαίου, γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς θρησκείας στοὺς βαρβάρους λαούς, γιὰ τὴ ρητορικὴ καὶ ἀναδείχτηκε ἄριστος πολιτικὸς τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Ἔμπου Σουούτ ἐκάθησε στὴν πιὸ τιμητικὴ θέση τοῦ Σεϊχ - οὖλ - Ἰσλὰμ τριάκοντα ὁλόκληρα χρόνια. Ἔγραψε στὸ ἀραβικὸ συγγράμματα ἄξια λόγου καὶ τὴν ἑρμηνεία τῆς ἱερᾶς Βίβλου. Στὴν γόνιμην αὐτὴν ἐποχὴν τῆς φιλολογίας ἔζησαν καὶ δύο περίφημοι ἱστορικοί, ὁ Σεαδδουδήν, ὁ ὁποῖος ἔκανε καὶ σύμβουλος τοῦ Μουρὰτ Γ' καὶ συνέγραψε τὴν «Τατ-τουτεβαρὴχ» (Ἱστορία τῶν ἱστοριῶν), ἔργο καλλιτεχνικώτατο μὲ ἱστορικὲς ἀλήθειες σὲ φόντο ποιητικῆς ἔξαρσης, καὶ ὁ Μουσταφᾶ ἀπὸ τὴν Καλλίπολι, ὁ ὁποῖος, ἱστορικὸς ἔξοχος, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν ποίηση. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔμμετρά του ἔργα ἐπαινέθηκαν καὶ διαβάστηκαν μὲ συμπάθειαν ἀληθινήν. Τὸ 1092 ἔτος τῆς Ἐγίρας γεννήθηκε σπάνια ποιητικὴ προσωπικότητα, ὁ Ἀχμὲτ Νεδήμ. Χαριτωμένες ἔννοιες, ὡραῖες σκέψεις, ἰδέες ἐκθειὲς χαρακτηρίζουν τὰ τραγούδια του. Τὴν ἴδια ἐποχὴ στέκεται στὸ κορύφωμα τῆς δόξας τοῦ λαοῦ του ὁ μεγαλύτερος σατυρικὸς ποιητὴς ὁ Νεφίκ, ὁ Μπουαλὼ τῆς Τουρκίας. Κατέχοντας βαθειὰ τὴν κοινωνία ποὺ ζοῦσε, πολυμαθέστατος καὶ φιλελεύθερος στὴν ἔκφραση, χτύπησε ἐπιτυχημένα μὲ τὸ σφυρὶ καυστικωτάτης εἰρωνίας τὸ ψέμμα, τὴν ὑποκρισία, τὴν ἀνηθικότητα τῆς ἐποχῆς του.

Τόσο φαρμακερὰ ἦταν τὰ χτυπήματα ποὺ στὸ τέλος πληγώθηκε ἀπ' αὐτὰ θανάσιμα. Κι' ἀνάμεσα σὲ χιλιάδες ἄλλους ποιητὰς σταθμοὶ τῆς τουρκικῆς φιλολογίας θὰ μένουν πάντα τὰ κλασσικὰ συγγράμματα «Χουμαγιοὺν Ναμέ», «Τάτ-οὖτ-Τεβαρήχ», «Χαμσὲ - Νερκισσέ», ὁ «Ὀκτσοὺ Ζαδέ», «Μεχὲμ Σαχή», ὁ «Τηλέμαχος» τοῦ Κιαμὴλ Πασσᾶ. Ἔργα ἀπὸ τὰ ὁποῖα σὰν ἀπὸ κρυστάλλινος διάφανος καθρέφτες προβάλλει ἡ ἀληθινὴ εἰκόνα τῆς φιλολογικῆς ζωῆς τῶν Τούρκων μ' ὅλες τὶς γοητεῖες καὶ τὰ μεθυστικὰ οὐρὶ τοῦ Παραδείσου, καὶ μ' ὅλες τὶς σκληρὲς δοκιμασίες τῆς ζωῆς. Ἡ τουρκικὴ μοῦσα χωρὶς ἄλλο θὰ εἶχε πάρει τὴν ἐμπρέπουσά της θέση στὴν παγκόσμια φιλολογία ἂν δὲν δεχόταν βαθειὰ ἐπίδραση ἀπὸ τὴν περσικὴ ἀχαλίνωτη φαντασία καὶ τὴ θλιβερώτατη ἀραβικὴ ἔμπνευση.

***

Οἱ σημερινοὶ ποιηταὶ ἀφῆκαν κατὰ μέρος τοὺς ἁμανέδες ἀκολουθώντας τὴν σύγχρονη καινοτομία τῆς εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας: Ἐκρὲμ βέης, Οὐσάκη Ζαδὲ Χαλὶτ βέης (μυθιστόρημά του «Ὁ ἀπαγορευμένος ἔρωτας»), Σουλεϊμὰν Ναζὶφ βέης, Μεχμὲτ Ἐμὴν βέης («Μπουγιοὺκ Γιάριν») κλπ.

***

Ἕνας Τοῦρκος ποιητὴς λέγει:

«Ποιητὴς εἶνε τὸ λεπτότερο κι' εὐγενέστερο πλάσμα ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὰ θλιβερὰ χαμόγελα τῆς φύσης στὶς πιὸ ἐρωτικὲς στιγμές της. Στὸ γέλιο του ξεχωρίζουν ἴχνη θρήνου σὰ δροσόσταλες κρίνου, στὸ κλάμα του ἴχνη γέλιου σὰν τὸ οὐράνιο τόξο στὰ σύννεφα. Σκλάβος στὴ φύση, γυρέβει νὰ σταθῇ σὲ ἀνώτερη θέση ἀπ' αὐτήν». Τέτοιοι εἶναι οἱ ποιηταὶ ποὺ ἐγέννησεν ὁ ἀστροφώτιστος οὐρανός, τὸ γλυκύτατο κλῖμα, οἱ πνοὲς τοῦ ζωογόνου ζέφυρου, τὰ τραγούδια τῶν καλλίφωνων πουλιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Καὶ τὰ ποιήματά τους, ἐμπνεύσεις στιγμῶν μιᾶς μυστικόπαθης ζωῆς, δημιουργήματα ἑνὸς περιβάλλοντος εἰς τὸ ὁποῖον ζοῦν συνταιριασμένα κι' ἐναρμόνια πάλλουν μὲ παθητικώτατο λυρισμὸ τὸ θρησκευτικὸ αἴσθημα μὲ τὸ ἐρωτικὸ πάθος, μᾶς ξανοίγουν σὲ κόσμους ἄγνωστους παραμυθιῶν, ποὺ νοιώθουμε τὶς γοητεῖες καὶ τὴ χάρη μιᾶς τέχνης ἀρκετὰ ἰδιόρρυθμης, ὅπου στὸ θερμοκήπιό της ἀνθοῦν τὰ ξωτικὰ ρόδα τῆς Τσαμπούλ, τὰ γλυκὰ ρόδα τῆς Βεγγάλης καὶ τὰ μεθυστικὰ ρόδα τοῦ Γκιουλιστὰν τοῦ Σααδῆ.

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΕΜΕΡΚΕΝΙ

ΕΝΑΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΕΝΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ

ΣΗΜ. ΕΛΛ. ΓΡΑΜΜ. — Ἡ οὐγγρικὴ λογοτεχνία εἶναι ἀρκετὰ πλουσία σὲ διηγήματα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα ἀναφέρονται στὸ χωριὸ καὶ ζωγραφίζουν τὴ φύση ἢ παρουσιάζουν τὴν ψυχολογία τῶν ἀγροτῶν. Μεταξὺ τῶν ἠθογράφων αὐτῶν κατέχουν τὴν καλύτερη θέση ὁ Στέφανος Πέτελεϊ, ὁ Ἀλέξης Μπένεντεκ, ὁ Στέφανος Μπάρσοντ καὶ ὁ Στέφανος Τεμερκένι.
Ὁ τελευταῖος γεννήθηκε στὰ 1866 καὶ εἶναι ὀνομαστὸς ἀρχαιολόγος, διευθυντὴς μάλιστα κάποιου μουσείου. Ὁ Τεμερκένι τὰ πρόσωπα τῶν ἠθογραφιῶν του τὰ παίρνει ἀπὸ τὸν οὐγγρικὸ κάμπο, ποὺ τὸν ἐγνώρισε ἀρκετὰ καλά, κ' ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀπλότητα τὴ χαραστηριστικὴ ἑνὸς σίγουρου ταλέντου, σ' ἕνα ὕφος κάπως βαρὺ κ' ἀπερίτεχνο. Ἔχει ἐκδώσει ἀρκετὲς συλλογὲς διηγημάτων, ποὺ τὸν κατατάσσουν στὴν πρώτη σειρὰ τῶν συμπατριωτῶν του συγγραφέων, καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ μεταφράστηκαν στὴ γαλλική. Τὸ διήγημα ποὺ μεταφράζουμε σήμερα ἴσως νὰ θυμίζῃ σὲ πολλὰ τὶς καλὲς ἠθογραφίες τῶν δικῶν μας, ἀλλὰ ξεχωρίζει γιὰ τὸ ἀδρὸ γράψιμό του καὶ γιὰ τὴν ἐκφραστική του λιτότητα.

Ὁ Μαρτὸν ὁδηγεῖ τὰ πρόβατά του ἀργὰ στὴ βοσκή. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ λέει στὸ βοσκόπουλο νὰ τρέξῃ μπροστὰ νὰ τὰ μαζώξῃ. Ὁ Μαρτὸν μαζὶ μὲ τὰ πρόβατά του ἐφτασε στὴν ἄκρη τοῦ βοσκότοπου κι' ἡ καλύβα του εἶναι πολὺ σιμὰ ἀπὸ κεῖ. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι λίγο. Μιὰ γιορτὴ εἶναι σπάνιο πρᾶμα γιὰ ἕναν τσοπάνο. Γιορτή! θὰ δειπνήσῃ μὲ φαΐ ζεστὸ ποὺ θὰ τοῦ φέρουν ἀπ' τὴν καλύβα.

Ὁ Μαρτὸν δὲν πάει τὰ πρόβατά του μακρύτερα· κάνει νόημα στὰ σγουρόμαλλα σκυλιὰ νὰ μὴ στενοχωρεύουν τὰ ζῶα, νὰ τ' ἀφήσουν νὰ σκορπιστοῦν ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, ὅπου θέλουν. Ἔτσι περνάει τὸ πρωϊνό· κριάρια, προβατίνες, ἀρνιὰ στέκονται ἥσυχα. Τὸ βοσκόπουλο λαλεῖ τὴ φλογέρα· θάκανε καλύτερα νὰ σωπάσῃ, γιατὶ δὲν εἶναι ἀκόμα πολὺ δυνατός. Ὁ Μαρτὸν τυλώνει τὴν πίπα του, μιὰ πίπα μ' ἴσιο λουλᾶ, σοβαρή, καὶ μὲ σωλήνα γυριστό. Αὐτὴ ἡ πίπα μοιάζει μὲ τὸν κυνηγῶν· ξεχωρίζει τὸν τσοπάνο ἀπ' τὸ βοσκόπουλο, ποὺ καπνίζει πίπα ἀπὸ κουφοξυλιὰ κομμένη ἀπ' τὸν ἴδιο, ποὺ τῆς καίει τὸ μεδοῦλι μὲ μιὰ βέργα σιδερένια καὶ τὴ σκαλίζει τῆς ἀρεσκειᾶς του. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν ὕσκα. Ἕνα βοσκόπουλο βρίσκει τὶς περσότερες φορὲς πολὺ ἀκριβὴ τὴν ὕσκα τῆς ὀξιᾶς ποὺ ἀγοράζουν ἀπ' τοὺς Σλοβάκους καὶ τὴ φκιάνει μονάχο του ἀπὸ ἕνα λουλοῦδι τοῦ κάμπου.

Ἔτσι κυλοῦν οἱ ὧρες ἴσαμε τὸ μεσημέρι. Κάνει καλὸν καιρό, τὸ ζοντόβολο κουβαλάει τὴν κάπα κι' ἀπὸ ψηλὰ ὁ ἥλιος κυττάει γελούμενος τὰ πρόβατα τοῦ Μαρτόν. Ὁ Μαρτὸν κυττάει τὸν ἥλιο καὶ βλέπει πὼς ἐμεσημέριασε. Ρίχνει βλέμματα κατὰ τὴν καλύβα ποὺ τὴ γνωρίζει ἀπὸ τρεῖς λεῦκες λιγερές. Τώρα ξεχωρίζει κάποιον ποὺ βγαίνει πίσω ἀπ' τὰ δέντρα καὶ ζυγώνει μὲς ἀπ' τὸ λειβάδι. Ἂν τὰ πράματα γινόταν κανονικά ἡ γυναῖκα ποὺ ἔρχεται ἔπρεπε νἄναι ἡ γυναῖκα τοῦ Μαρτόν. Μὰ ἐκείνη δὲ φοράει ἄσπρη ποδιά, γιατὶ οἱ ἡλικιωμένες γυναῖκες συνηθίζουν νὰ φοροῦν πάντα γαλάζια ποδιά, ἀκόμα κι' ὅταν πᾶν ν' ἀνταμώσουν τὸν ἄντρα τους.

Ὁ Μαρτὸν τὴν κυττάζει. Καὶ βλέπει καλὰ πὼς τοῦ φέρνει τὸ δεῖπνο, γιατὶ ἔχει βάλει τὴν τσανάκα μέσα σὲ μιὰ κόκκινη μπέρτα. Ὁ πεινασμένος ἄνθρωπος ἔχει ὅραση διαπεραστική. Αὐτὴ περπατάει γλήγορα, γιατὶ κανένας στὸν κόσμο δὲν περπατεῖ γληγορώτερα ἀπὸ μιὰ κοπέλλα ἢ μιὰ νέα γυναῖκα τῆς στάνης. Περπατοῦν ὅλες, ἔτσι, λὲς ξεγλιστροῦν σὰν ἀλαφίνες.

Ὁ Μαρτὸν μουρμούρισε πολὺ σιγά: «Καινούργια ἔχουμε!» Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτα: γιὰ ποιὸν μιλοῦσε τάχα; Τὸ βοσκόπουλο δὲν ἀξίζει ἀκόμα νὰ τοῦ δίνῃ τὸ λόγο. Νὰ μιλήσῃς στὰ σκυλιά, δὲ συνηθίζεται, καὶ τὰ πρόβατα, τὸ ξέρουμε ὅλοι μας αὐτό, εἶναι χαζά. Τὸ μόνο πλάσμα ποὺ τοῦ πετάει κάποτε λίγα λόγια εἶναι ὁ γάϊδαρος, γιατὶ εἶναι ἔξυπνο ζῶ. Μὰ αὐτός, ἐπειδὴς ἴσα - ἴσα εἶναι ἔξυπνο ζῶ, πάει μπροστὰ ἀπ' τὸ κοπάδι. Καὶ τότε;

Τὰ χορτάρια εἶναι ὄμορφα τὴν ἄνοιξη· ἡ γυναῖκα βιάζεται. Ὁ Μαρτὸν ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζῃ ποιὸς ἔρχεται. Θάναι βέβαια ἡ Ἀπόλλω, ἡ γυναῖκα τοῦ γείτονα Γκέργκο Βέρ. Μὰ ἡ γυναῖκα ἡ δική του τί γίνηκε; Ἀγαπάει πολὺ τ' ἀρτυμένο κουρκοῦτι. Θἄχῃ φάει ἐχτὲς γιὰ προκοπή, φαίνεται...

Ἡ γυναῖκα εἶναι πιὰ πολὺ σιμά. Ὁ γάϊδαρος τὴ ζυγώνει δέκα ἢ πιὸ σωστὰ ἕξη βήματα. Τὰ σκυλιὰ χύνονται ἐπάνω της, ἴσια μέσ' ἀπ' τὰ πρόβατα, μὴ βρίσκοντας ἄλλο δρόμο συντομώτερο.

Ἐκείνη ποὺ σιμώνει μὲ τὸ φαΐ δὲν εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ γείτονα. Εἶναι ἡ θυγατέρα τοῦ Μαρτόν, παντρεμένη ἀπ' τὸν περασμένο χρόνο, μικρομάνα ἑνὸς μηνός.

—Ἔ! πῶς δὲν εἶναι στὴν καλύβα τοῦ ἀντρός της; λέει ἀπὸ μέσα του ὁ Μαρτόν.

Κι' ὅταν αὐτὴ βρέθηκε κοντὰ στὸν πατέρα της, τὴ ρώτησε:

—Ἀκοῦς, θάρρεψα πὼς ἦταν ἡ Ἀπόλλω. Πῶς ἔγινε κι' ἦρθες πίσω;

Ἡ νέα γυναῖκα εἶναι χλωμή· ἀνασηκόνει τὰ σπάργανα. Ἡ φωνή της δὲν εἶναι σταθερή· λέει σιγανώτατα:

—Ἦρθα πίσω, πατέρα μου...

Λύνει τὴν κόκκινη μπέρτα καὶ βγάζει ἀπὸ μέσα ἕνα τσουκάλι καὶ μιὰ τσανάκα. Τὸ τσουκάλι εἶναι γιὰ τὸν ἀφέντη, ἡ τσανάκα γιὰ τὸ βοσκόπουλο. Τὸ φαΐ εἶναι ἀκόμα ζεστό, γιατὶ τὸ κράτησαν ἀπάνω στὴ φωτιὰ ὡς τὴν τελευταία στιγμή. Κρέας γουρουνίσιο μαγερεμένο μὲ κουκιά. Ὅποιος δὲν ἀγαπάει αὐτὸ τὸ φαΐ δὲν ἔχει γοῦστο. Ὁ Μαρτόν, σκοτεινιασμένος λιγάκι, κάθεται καταγῆς· ὁ γάϊδαρος ζυγώνει κοντά του. Ἔτσι γίνεται πάντα. Τὸ χουλιάρι καὶ τὸ ψωμὶ εἶναι στὸ σακκοῦλι, τὸ σακκοῦλι εἶναι δεμένο στὴν κάπα κι' ἡ κάπα εἶναι ριγμένη στὴ ράχη τοῦ γαϊδάρου. Ὁ γάϊδαρος ἔρχεται νὰ φέρῃ αὐτὰ τὰ χρειαζούμενα γιὰ τὸ φαΐ. Εἶναι ἔξυπνο ζῶ. Ἂν δὲν ἦταν ἔξυπνο, ἡ γενιά του θἄχε ξεκληρίσει ἀπὸ καιρό, γιατὶ δὲν τὸ μεταχειρίζονται παρὰ μόνο γιὰ τὴ σοβαρὴ κι' ὑπάκουη νοημοσύνη του. Ὁ Μαρτὸν ἔχει χουλιάρι, τὸ βοσκόπουλο ὄχι· τὄχουν ἕνα καὶ μόνο. Ἀλλὰ μὲ καλὸ κεί χοντρὸ βρίζινο ψωμὶ μπορεῖς νὰ φτιάσῃς χουλιάρι, καφφώνοντάς το στὴν ἄκρη τοῦ μαχαριοῦ. Ὁ Μαρτὸν βουτάει τὸ χουλιάρι του μέσ' στὸ πιάτο.

—Ἤρθες πίσω μαζὶ μὲ τὸ παιδί σου; τὴ ρωτάει.

—Μαζὶ μὲ τὸ παιδί μου! λέει χλωμὴ ἡ νέα γυναῖκα.

Ἡ γυναῖκα ἀναστενάζει:

—Ἔτσι ἦταν γραφτό...

Ὁ Μαρτὸν ρωτάει γινατωμένος:

—Μὴ σ' ἔδειρε κιόλας;

—Δὲ μ' ἔδειρε, ἀποκρίνεται μπερδεμένα ἡ γυναῖκα. Ἂν μ' ἔδερνε, μπορεῖ νἄταν καλύτερα. Μ' ἔδειρε μὲ τὰ λόγια.

—Τί σοῦ εἶπε;

—Μοῦ εἶπε: «Ὅποιος δὲ δουλεύει δὲν πρέπει νὰ τρώῃ». Εἶπε πὼς ἀρκετὰ ραχάτεψα κι' ἔπρεπε νὰ σκλίσω τὶς πιπεριές. Τοῦ εἶπα πὼς δὲ μποροῦσα ἀκόμα· μόλις τώρα ἄρχισα νὰ πέρνω ἀπάνω μου...

—Ἔχεις δίκιο...

—Ν' ἀφήσω ἑνὸς μηνὸς παιδί; Εἴδες ποτὲ σοῦ νὰ κουβαλοῦν βυζανίαρικα στὸ χωράφι;... Κι' ἔπειτα, δὲ μπορῶ. Δὲ μπορῶ ἀκόμα νὰ πάρω τὸ τσαπί. Τὸ ξέρεις ἐσύ, πατέρα μου, πὼς ἐγὼ ποτὲ δὲ δείλιασα μπρὸς στὴ δουλειά.

—Βέβαια· ὅσο γι' αὐτό...

Ὁ Μαρτὸν ρίχνει τὰ κόκκαλα καὶ τὶς κοριὲς στὰ σκυλιά. Παίρνει ἕνα ἀπ' τὸ λαιμὸ κοὶ τὸ σπρώχνει δείχνοντάς του μὲ τὸ ἴδιο χέρι ἕνα ἀρνάκι ξεκομμένο, γιὰ νὰ τὸ ξαναφέρῃ στὸ κοπάδι. Ὁ σκύλος φεύγει καὶ σμίγει τὸ ζῶο μὲ τ' ἄλλα.

— Σοῦ εἶπε λοιπὸν πὼς δὲν πρέπει νὰ τρῶς ἂν δὲ δουλέψῃς;

— Ναί.

— Καὶ τότε τὸν ἄφησες· ἦρθες πίσω;

Ἡ νέα γυναῖκα κυττάζει δειλὰ τὸν πατέρα της γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν κι' αὐτὸς θὰ τῆς δώσῃ ἄδικο. Λέει μὲ φωνὴ σιγανή:

— Ἦρθα πίσω.

— Δὲ σὲ κράτησε;

— Οὔτε μ' ἕνα λόγο. Ἀλλὰ μπορεῖ νὰ μὴν κατάλαβε πὼς γύριζα πίσω στὸ σπίτι.

Ὁ Μαρτὸν ρίχνει, μανιασμένος, τὸ φαΐ ποὺ περίσσεψε στὰ σκυλιά, ἐνῶ πετάει πολλὲς φορὲς πίσω ἀπ' τὴν πλάτη

κοριὲς σὲ κάποιον ποὺ στέκει πάντα πίσω ἀπ' τὸν τσοπάνο, ὅταν αὐτὸς τρώῃ καταγῆς καὶ ποὺ κυττάζει τὰ πράματα μὲ τὸ μεγάλο του κεφάλι. Αὐτὸς ὁ κάποιος εἶναι ὁ γάϊδαρος. Κυττάζει ἀκόμα καὶ τὰ χαρτιά, ὅταν παίζουν.

Ἡ νέα γυναῖκα λέει, πολὺ φοβισμένη:

— Μὲ θέλεις, πατέρα, νὰ γυρίσω στὸ σπίτι ; Πατερούλη μου . . .

Τοῦ Μαρτὸν τοῦ φαίνεται πὼς τὰ μάτια του ἀναλυοῦνται σὲ δάκρυα καὶ πὸς τοῦ σφίγγει κάποιος τὸ λαρύγγι. Δείχνει τὸ κοπάδι καὶ λέει :

— Αὐτὰ τὰ πρόβατα εἶναι ὅλο τὸ βιός μου. Αὐτὴ ἡ καλύβα, ἐκεῖ πέρα, εἶναι δική σου. Καὶ σοῦ ἀρνήθηκε τὸ ψωμί ; Νὰ τοῦ μαδήσῃ ὁ ἀγέρας τὰ μαλλιά ! Σὲ λίγο θὰ τὸν ἰδῇς μπροστά σου, ἔγγοια σου. Μεῖνε λοιπὸν στὸ σπίτι μας. Εἶναι ξετρελλαμένος μαζί σου καὶ θἀρθῇ νὰ σὲ ζητήσῃ.

Ἡ νέα γυναῖκα νοιώθει ξαφνικὰ τὴν καρδιά της ἀνάλαφρη, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ πατέρα της. Μαζώνει τὸ πιάτα, τὰ βάνει μὲς στὴν μπέρτα καὶ φεύγει.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ !

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ καὶ σένα, παιδί μου !

Ἡ νέα γυναῖκα ξεμακραίνει. Ὁ Μαρτὸν τὴν κυττάει σκεφτικός· ὕστερα φωνάζει :

— Βέρα ! Ἀπόψε δὲ θἄμαι ἐδῶ ἄλλο· μὴ μὲ καρτερεῖτε γιὰ τὸ δεῖπνο.

— Ἡ μάνα μου μοῦειπε πὼς θὰ μείνῃς ἐδῶ ὡς αὔριο ! εἶπε ἡ νέα γυναῖκα γυρνώντας πίσω.

— Ὄχι, δὲ γίνεται ! Τὸ χορτάρι λιγόστεψε πιά. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τραβήξω παραπέρα.

— Δὲν ἔχεις οὔτε ψωμὶ στὸ σακκοῦλι σου. Θέλεις νὰ σοῦ φέρω ; . . .

— Δὲ σοῦ κάνουν καλό, αὐτὰ τὰ σύρε κι' ἔλα, λέει ὁ Μαρτόν. Δὲ θέλω τίποτα. Ἔχω γάλα.

—Ποῦ τῶχεις ;

— Στὶς προβατίνες, ἀποκρίνεται ὁ Μαρτόν.

Τὴν ἴδια στιγμὴ κάνει νόημα στὰ σκυλιὰ νὰ μαζώξουν τὰ πρόβατα. Καὶ τὸ κοπάδι ξεκινάει πρὸς τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κάμπου.

Κατὰ τὸ βράδι, νάτο πάλι τὸ κοπάδι τοῦ Μαρτὸν στὴν ἄκρη τοῦ κάμπου, μὰ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Ἡ καλύβα τοῦ ἀντρὸς τῆς Βέρας εἶναι κοντὰ ἀπὸ κεῖ, κάπου μιὰ ὥρα δρόμο μὲ τὸ πόδι. Ὁ Μαρτὸν ἀφήνει τὰ πρόβατα στὸ βοσκόπουλο καὶ στὰ σκυλιὰ νὰ τὰ φυλάξουν καὶ καβαλλικεύει τὸ γάϊδαρο ἀφοῦ προτήτερα ἔβαλε κάτι σὰ σπηρούνια στὸ πόδημά του. Ἕνας τσοπάνος δὲ φοράει δυὸ σπηρούνια γι' αὐτὸ τὸ μισὸ ἄλογο, ποῦναι ὁ γάϊδαρος, ἕνα μόνο φτάνει. Εἶναι ἕνα κομμάτι ἀπὸ σίδερο ποὺ τὸ λένε γαϊδουροκέντρι.

Ὁ Μαρτὸν ἀπομακρύνεται ἀπάνω στὰ καπούλια τοῦ γαϊδάρου· ὁ γάϊδαρος ξέρει κι' αὐτὸς γιὰ ποῦ τραβοῦν, γιατὶ δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ πᾶν ἐκεῖ, κι' ὕστερα εἶδε τὴ Βέρα στὸ λιβάδι, τὸ μεσημέρι· μπορεῖ λοιπὸν νὰ φανταστῇ τί τρέχει. Βαδίζουνε γρήγορα. Ὁ γάϊδαρος δὲν ἀγαπάει τὸν καλπασμό, ἀλλὰ περπατάει καλύτερο κι' ἀπ' ἄλογο, κι' ὁ ἥλιος δὲν εἶχε γείρει ἀκόμα σὰν ἔφτασαν στὴν καλύβα. Αὐτὸ δὲν ἔγινε χωρὶς θόρυβο. Τὰ σκυλιὰ τῆς καλύβας ἄρχισαν νὰ γαυγίζουν καὶ τὸ σκυλὶ τοῦ Μαρτὸν τοὺς ἀποκρίθηκε, κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ζωντόβολου.

Ὁ Μαρτὸν ξεπεζεύει ἀπὸ τ' ἄλογο τοῦ Κυρίου. Ἀπὸ τὸ σπίτι βγαίνουν νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν. Εἶναι ὁ γαμπρός του, ὁ Γιάνος Σιμίτο. Λέει :

— Καλησπέρα.

— Καλησπέρα, ἀποκρίνεται ὁ Μαρτόν.

Μένουν ἔτσι γιὰ κάμποσο, χωρὶς νὰ μιλήσουν. Ὁ γαϊδαρος πάει στὸ πηγάδι, ὁ γελαδάρης τοῦ βάζει νερό. Τὰ σκυλιὰ τῆς καλύβας θέλουν ν' ἁρπάξουν τὸν ξένο σκύλο· μὰ αὐτὸς δὲ βγαίνει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ζωντοβόλου, καὶ τὰ σκυλιὰ τὸν φοβοῦνται· τοὺς δίνει γερὲς κλωτσιές.

Ὁ Μαρτὸν λέει:

— Ρώτησέ με γιατὶ ἦρθα.

Ὁ Γιάνος ἀποκρίνεται:

— Ἂν θέλεις μοῦ λές. Ἔμπα μέσα.

Ὁ Μαρτὸν λέγει ἀργά :

— Δὲ θέλω νὰ μπῶ.

— Γιατὶ δὲ θέλεις νὰ μπῇς;

— Δὲ θέλω νὰ μπῶ· γιατὶ νὰ μπῶ; Τὶ δουλειὰ ἔχω μέσα σ' ἐτοῦτο τὸ σπίτι ἀπ' ὅπου ἔδιωξαν τὴν θυγατέρα μου μὲ τὸ παιδί της;

Ὁ Γιάνος χαμηλώνει τὸ κεφάλι καὶ σκάβει τὴν ἄμμο μὲ τὸ πόδημα.

— Τὸ κατάλαβα ἀμέσως πὼς ἡ Βέρα σοῦ ἀνακάτωσε τὸ κεφάλι.

— Φυσικά. Καὶ γιατὶ τῆς φέρθηκες ἔτσι;

Ὁ Γιάνος ἄρχισε νᾶ ὑπερασπίζῃ τὸν ἑαυτό του.

— Ὄχι ἐγώ, ἡ μάννα μου ἦταν ἐκεῖ. Τῆς εἶπε πὼς ἀρκετὰ ξεκουράστηκε. Εἶπε πὼς στὸν καιρό της ἡ λεχώνα δὲν ἔμενε πλαγιασμένη οὔτε μιὰ βδομάδα.

Ὁ Μαρτόν, μανιωμένος, θέλει κάτι νὰ πῇ μὰ σωπαίνει γιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ θυμό του.

— Ἡ μάνα σου, εἶπε στὸ τέλος, τὸ μπάσταρδό της τὸν ἐμεγάλωσε ὅπως ἤθελε. Κι' οὔτε μὲ μέλει πόσα κουτάβια θὰ κάμῃ ἀκόμα· ἂς τὰ μεγαλώσῃ ὅπως τῆς ἀρέσει.

Ὁ Γιάνος τὸν σταματάει, ὠργισμένος :

— Μιλᾶς γι' αὐτὴ σὰ νἄναι καμμιὰ σκύλα;

Ὁ Μαρτὸν δὲν παίρνει πίσω τὰ λόγια του· συνεχίζει :

— Μὰ γιατὶ νὰ ἵπονοκεφαλάῃ μὲ τὴν κόρη μου ; Τί τῆ νοιάζει αὐτὴ γιὰ τὴν ὑγεία της καὶ γιὰ τ' ἀγγόνι μου ;

Ὁ Γιάνος τοῦ ρίχνει αὐτὰ τὰ λόγια :

— Εἶναι δικό μου ὅσο καὶ δικό σου, ἴσως.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ γάϊδαρος κύλησε χάμω ἕνα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ ποῦ ἄρχισε νὰ γαυγίζῃ, ἐνῷ ὁ σγουρόμαλλος σκύλος τοῦ ἔδινε σύντομες διδασκαλίες : μπέφ, μπέφ, μπέφ· γιοῦ, γιοῦ, γιοῦ !

Ὁ Μαρτὸν ἀπάντησε :

— Αὐτὸ ἐσὺ πρέπει νὰ τὸ ξέρῃς.

Γελοῦν. Μὰ ὅταν ἡ φευγαλέα χαρά τους πέρασε, ὁ Γιάνος ξαναρχίζει νὰ μιλάῃ σοβαρά :

— Ἂν ἡ γυναῖκα σου ἐρχόνταν στὸ σπίτι τῆς κόρης σου, δὲ θὰ γινόταν ὅλη αὐτὴ ἡ κωμωδία. Ἡ μάνα μου εἶναι ἀπ' ἄλλο σόϊ, κι' αὐτὸ δὲν εἶναι λάθος της. Γιατὶ δὲν ἔρχεται ἡ γυναῖκα σου ;

Ὁ Μαρτὸν ἀπάντησε ἀπότομα :

— Κουταμάρες ! Πῶς νἀρθῇ, ἀφοῦ εἶναι μόνη της στὴν καλύβα ;

Ξανασωπαίνουν. Συλλογοῦνται τὴν ἀλήθεια ποὺ κλείνουν τὰ λόγια τους.

Τέλος ὁ Μαρτὸν ρίχνει τὸ γυριστὸ ραβδί του στὰ πόδια τῶν σκυλιῶν κανονίζοντας ἔτσι τελειωτικὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ σγουρόμαλλου σκυλιοῦ του. Ὕστερα ξαναπιάνει τὴν κουβέντα :

— Πότε θὰ πᾶς νὰ τὴν πάρῃς;

Ὁ Γιάνος ἀποκρίνεται :

— Μπορῶ νὰ πάω ἀμέσως.

— Γιατὶ τὸ βλέπεις καὶ μόνος σου, συνεχίζει ὁ Μαρτόν· δὲν πρέπει ν' ἀργήσῃς. Ἂν ἀργήσῃς, δὲν τὴ φερνεις πίσω ποτέ. Κι' ἂν δὲν τὴν ἀγαπᾶς, δὲ σοῦ τὴ δίνω.

Ὁ Γιάνος ἀποκρίνεται, ἀγέρωχος :

— Θὰ μοῦ τὴ δώσῃ ὁ νόμος.

— Δὲ θὰ σοῦ τὴ δώσῃ, ἐπιμένει ὁ Μαρτόν.

— Ὄχι, θὰ μοῦ τὴ δώσῃ, λέει ὁ Γιάνος.

Ὁ Μαρτὸν πάει νὰ πάρῃ τὴ γκλίτσα του ποὺ τὴν πέταξε στὰ σκυλιά. Τὴν κρατάει στὸ χέρι καὶ χτυπάει τὸν ἄμμο. Μελετάει τί θὰ πῇ. Οἱ κινήσεις αὐτές, ποὺ δὲν κάνουν κακὸ σὲ κανένα, μοιάζουν μὲ βλαστήμιες : ἡμερεύουν τὴ μανία κι' ἀνοίγουν τὸ δρόμο σὲ σκέψεις πιὸ φρόνιμες.

— Τώρα πρέπει νὰ φύγω, εἶπεν ὁ Μαρτόν. Τὰ πρόβατά μου εἶναι ἐδῶ κοντά· δὲ μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω στὸ παιδί. Μὰ θέλω νὰ σοῦ πῶ κάτι ἀκόμα. Ἂν ὁρκιστῶ μιὰ φορά : «Στὴν ψυχὴ τὴ δική μου καὶ τῆς γυναίκας μου, δὲν ἀφήνω τὴ γυναῖκα σου νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι σου», τότε μήτε νόμος μήτε δήμαρχος δὲ θὰ σοῦ τὴν δώσουν πίσω. Τ' ἀκοῦς ;

Σιωπή. Ὕστερα ὁ Γιάνος ἀποκρίνεται :

— Τ' ἄκουσα.

— Καλά, λέει ὁ Μαρτόν· καὶ γυρνώντας πρὸς τὴν ἄλλη μεριὰ πάει πρὸς τὸ γάϊδαρό του καὶ καβαλλάει. Ὕστερα ἁπλώνει τὸ χέρι στὸ Γιάνο :

— Καὶ νὰ βάλῃς ἕνα προσκέφαλο στὴν κούνια... γιὰ τὸ μωρό, τοῦ λέει γλυκά.

— Καλά, καλά, ἀπαντάει ὁ Γιάνος.

Ὁ Μαρτόν, καβάλλα στὸ γάϊδαρο, ἀφήνει μὲ γλήγορο περπάτημα τὴν καλύβα τοῦ γαμπροῦ του. Ἡ νύχτα εἶναι ὄμορφη, γεμάτη ἀπ' τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Σ' ὅλο τὸ δρόμο, κάτω ἀπ' τὰ ρείκια, τραγουδοῦν οἱ γρύλλοι.

Μεταφραστὴς **Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ**

ΔΗΛΩΣΙΣ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομηταὶ ποὺ καθυστεροῦν τὴν συνδρομή των νὰ τὴν ἐμβάσουν το ταχύτερον, ἄλλως θὰ διακοπῇ ἡ ἀποστολὴ τοῦ φύλλου.

ΗΛ. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

Στὴν ἀλληλογραφία τοῦ Καποδίστρια ὑπάρχει τὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε στὸ Μουστοξύδη τὸν Ἰούλιο τοῦ 1827 ἀπὸ τὸ Βερολίνο κι' ὅπου ἀνάμεσα σ' ἄλλα τοῦ γράφει καὶ τοῦτα : «Τώρα πηγαίνω στὴ Λόντρα· ἀπὸ κεῖ θὰ πάω στὸ Παρίσι κ' ἔπειτα, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θὰ κατεβῶ στὴν Ἑλλάδα. Ἴσαμε τότε θέλω νὰ μὲ βοηθήσῃς· καὶ φυσικά, ἂν οἱ δουλιές σου σὲ ἀφίνουν, θὰ δεχτῇς ἀφοῦ μὲ ἀκούσῃς».

Μὰ τὸ ὁριστικὸ κάλεσμά του ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη νὰ κατέβῃ στὴν Ἑλλάδα κι' αὐτὸς ἔγινε τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1829. Ὁ Μουστοξύδης δέχτηκε τὸ κάλεσμα τοῦ Καποδίστρια, ποὺ τοῦ ἐζήτησε πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ φροντίσῃ νὰ ὀργανώσῃ τὴν παιδεία· γιὰ τοῦτο τόνε διόρισε ἔφορο τοῦ ἐθνικοῦ σχολειοῦ, δηλαδὴ τοῦ Ὀρφανοτροφείου ποὺ εἶχε κάμει στὴν Αἴγινα. Τόνε διόρισε ἀκόμη διευθυντὴ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ποὺ εἶχε πρόχειρα γίνει στὴν ἴδια πολιτεία καὶ τοῦ ἄνοιξε καὶ μικρὴ πίστωση γιὰ νὰ κάμῃ ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές, καὶ διευθυντὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου. Συνάμα τοῦ ἀνάθεσε τὴ διεύθυνση καὶ σύνταξη τῆς ἐπίσημης ἐφημερίδας «Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος» σὲ γαλλικὴ γλῶσσα, ποὺ ὁ πρῶτος ἀριθμός της βγῆκε τὴν 1[13 τοῦ Νοέμβρη 1829 καὶ ποὺ τὴν ἔκδοσή της ὁ Καποδίστριας τήνε θαρροῦσε παραπολὺ σημαντικὴ γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας. Γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς ὑπηρεσίες του ὁ Μουστοξύδης ἔπαιρνε μιστὸ 150 δραχ. τὸ μῆνα· μήτε καὶ ζήτησε ποτὲ περισσότερα, ὅσο ἔμενε στὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερα στὰ 1831 ἄρχισε νὰ βγαίνῃ στὴν Αἴγινα μιὰ φορὰ τὸ μῆνα ἡ φιλολογική, ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ ἐφημερίδα «ἡ Αἰγιναία» καὶ ὁ Μουστοξύδης ἤτανε ὁ σπουδαιότερος συνεργάτης τῆς. Κ' ἐνῶ ἤτανε ἀφιερωμένος ὁλάκερος στὶς ἐργασίες του αὐτές, τὸν καλέσανε καὶ στὸ Ναύπλιο— κι' ὕστερα καὶ στὸ Ἄργος—γιὰ νὰ γίνῃ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ εἶχεν ἀρχίσει τὴ σύνταξη τοῦ Συντάγματος. Τότε ἡ Ἐθνοσυνέλευση ὀνόμασε τὸ Μουστοξύδη καὶ Ἕλληνα πολίτη.

Μὰ σὲ λίγο ἔγινε ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια· κι' ὁ Μουστοξύδης ἀπογοητευμένος ἔφυγε κ' ἐπῆγε στὴν πατρίδα του τὴν Κέρκυρα.

Γυρίζοντας στὴν Κέρκυρα ὁ Μουστοξύδης μπῆκε σὲ καινούργια — μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς — πολιτικὴ δράση, ἐνῷ συνάμα ἐξακολουθοῦσε μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ καὶ τὴ φιλολογική του. Στὰ 1833 ὁ λαός τῆς Κερκύρας ξέροντας τὴν πνευματική του ἀξία καὶ τὴν ἀφῆλη ἠθικότητά του τὸν ἔβγαλε ἀντιπρόσωπό του γιὰ τὴν Ἰόνιο Βουλὴ καὶ ἀμέσως κατόπι Γερουσιαστὴ στὴν Δ' Νομοθετικὴ Συνέλευση. Στὰ ἀξιώματα αὐτὰ ὁ Μουστοξύδης ἔδειξε πόσο εἶχε τὴν ψυχικὴ δύναμη ν' ἀγωνιστῇ γιὰ τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες τῆς πατρίδας του, ποὺ ὁ Ἐγγλέζος ἁρμοστὴς Δούγκλας ἐξ αἰτίας τοῦ δικτατορικοῦ χαρακτῆρά του ἤθελε νὰ τὶς περιορίζῃ ἢ καὶ νὰ τὶς σβύνῃ ὁλότελα. Ὁ ἀγῶνας ἀνάμεσα κοινοβουλίου καὶ ἁρμοστὴ εἶχεν ἀρχίσει φανερὰ πιά· κι' ὁ δεύτερος δὲ δίστασε νὰ διαλύσῃ τὴν Ἰόνιο Βουλή. Ὁ Μουστοξύδης, μολονότι οἱ Ἐγγλέζικες ἀρχές, ποὺ ἤξεραν τὴν ἀξία του, θελήσανε νὰ τόνε διορίσουνε ἄρχοντα τῆς Παιδείας (σὰν νὰ εἰποῦμε Ὑπουργό), δὲ δέχτηκε τὴ θέση γιὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης του καὶ τὴν συνείδησής του στὸν ἀγῶνα γιὰ τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες τῆς χώρας του· κι' ἔτσι ἔγινε πιὰ κι' ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολίτευσης, διευθύνοντας μὲ μοναδικὸ θάρρος καὶ μὲ ἱκανότητα τὸν ἀντιπολιτευτικὸ ἀγῶνα. Ὁ Δούγκλας, ποὺ καθὼς φαίνεται ἤτανε πεισματάρης, διάλυσε καὶ πάλι τὴ Βουλὴ καὶ προκήρυξε καινούργιες ἐκλογές, ἐλπίζοντας ὅτι μὲ τὰ μέσα, ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσε, θὰ βγαίνανε βουλευτὲς φίλοι του. Οἱ Κερκυραῖοι ὅμως ξαναβγάλανε βουλευτὴ τὸ Μουστοξύδη μὲ παμψηφία. Ὁ ἀγῶνας ἀνάμεσα ἁρμοστὴ καὶ ἀντιπολίτευσης ἐξακολούθησε πιὸ δυνατός. Ἡ δικτατορικὴ κυβέρνια τοῦ Δούγκλας γινότανε ὅλο καὶ πιὸ ἀνυπόφερτη. Καὶ τότε οἱ Κερκυραῖοι κι' ἄλλοι ἐφτανησιῶτες παρακαλέσανε τὸ Μουστοξύδη νὰ πάῃ ὁ ἴδιος στὴ Λόντρα καὶ νὰ παραστήσῃ τὴν κατάσταση στὴν Ἐγγλέζικη Κυβέρνηση. Κι' ἔτσι ἔγινε. Ὁ Μουστοξύδης ἑτοίμασε ἕνα ὑπόμνημα, ὅπου ζητοῦσε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Ἰονίου Συντάγματος καὶ τὸ διορισμὸ ἐπιτροπῆς γιὰ νὰ ἐξετάσῃ τὶς ὑπερβασίες τῆς ἁρμοστείας. Τὸ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος ἤτανε τότε γιὰ πολλοὺς πρᾶγμα ἀπόκοτο. Ἐπειδὴ ὅποιος μιλοῦσε γιὰ ἀναθεώρηση, λογαριάζοτανε γιὰ ἐγκληματίας κι' ἐχθρὸς τῆς Ἐγγλέζικης ἐξουσίας καὶ ἔμπαινε ἀμέσως φύλακή. Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Μουστοξύδη ἤτανε γραμμένο μὲ πολλὴ λογικὴ καὶ μὲ γερὸ μέτρημα τῶν πραγμάτων. Ὁ Ἐγγλέζος ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν, μαρκήσιος ντὲ Νορμαντύ, ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὸ Μουστοξύδη καὶ μὲ τὴν ἴδια προσοχὴ διάβασε καὶ τὸ ὑπόμνημά του· βρῆκε πὼς οἱ διαμαρτυρίες του ἤτανε δίκιες καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε πὼς θὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα. Μὰ ἐνῷ ὁ Μουστοξύδης γύριζε στὴν Κέρκυρα γεμᾶτος ἐλπίδες, διαλύθηκεν ἡ Ἐγγλέζικη Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων κ' ἦρθε νέος ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν ὁ Ροῦσελ.

Τὴν κακοτυχιὰ αὐτὴ τὴν ἔμαθε ὁ Μουστοξύδης στὴν Ἰταλία· ἐπειδὴ ὅμως δὲ μποροῦσε νὰ ξαναγυρίσῃ στὴ Λόντρα, ἔγραψε στὸν καινούργιο ὑπουργὸ θυμίζοντάς του τὸ ὑπόμνημά του, κ' ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του γιὰ τὴν Κέρκυρα. Καὶ μόλις ἔφτασεν ἐκεῖ, ὁ Δούγκλας διάλυσε καὶ πάλι τὴν Ἰόνια Βουλή. Ὁ Μουστοξύδης τὸν καταγγέλνει στὴν Ἐγγλέζικη Κυβέρνησή γιὰ τὴν παράνομη αὐτὴ πράξη του μὲ μιὰ διατριβή του, ποὺ τὴν τύπωσε στὴ Λόντρα στὰ 1840. Ὕστερ' ἀπὸ τὴν καταγγελία αὐτὴ ὁ Δούγκλας ἀναγκάστηκε ν' ἀπολογηθῇ στέλνοντας στὸν ὑπουργό του ἕνα ὑπόμνημά του, ποὺ τὸ τύπωσε κι' αὐτὸς στὴν Κέρκυρα, στὰ 1840. Καὶ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸ Μουστοξύδη τὸν κατηγόρησε ὅπως καὶ τοὺς Καποδίστριες, τὸ Ι. Πετριτσόπουλο κι' ἄλλους σημαντικοὺς ἐφτανησιῶτες, ὅτι ἤτανε ἀρχηγοὶ τῆς μυστικῆς ἑταιρίας «Φιλορθόδοξος», ποὺ εἶχε σκοπὸ ἐπαναστατικό, καὶ διάταξε νὰ ψάξῃ ἡ ἀστυνομία τὰ σπίτια τους καὶ νὰ σφραγίσῃ ὅλα τὰ ἔγγραφά τους. Οἱ Ἐγγλέζικες ἀρχὲς ἔφερναν τὴ δικαιολογία, ὅτι τὸ ψάξιμο αὐτὸ τὸ ἐζήτησε ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησή, ἐπειδὴ ἡ μυστικὴ ἑταιρία εἶχε μέλη καὶ στὴν Ἀθήνα κ' ἐσκόπευε νὰ σηκώσῃ σὲ ἐπανάσταση τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία. Τὰ σφραγισμένα ἔγγραφα τοῦ Μουστοξύδη καὶ τῶν ἄλλων ἐξετάστηκαν ὅλα, μὰ δὲ βρέθηκε τίποτε ποὺ νὰ δείχνῃ σωστὲς τὶς ὑποψίες τοῦ ἁρμοστή. Ὁ Μουστοξύδης μάλιστα ἀπόδειξε τὴν ἀθωότητά του μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε ὁ Δούγκλας ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ δώσῃ πίσω τὰ ἔγγραφά του.

Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν Ροῦσελ δὲν ἔδινε καμίαν ἀπάντηση στὸ ὑπόμνημα τοῦ Μουστοξύδη· καὶ τότε τοῦτος ἐθημοσίεψε στὰ 1841 καὶ στὴ Μάλτα μιὰν ἄλλη διατριβή του μὲ τὸν τίτλο «Confutazione», ὅπου κατηγοροῦσε καὶ τὸν ὑπουργὸ καὶ τὸν ἁρμοστὴ γιὰ τὴ στάση τους ἀπέναντι στὸ λαὸ τῶν Ἑφτὰ νησιῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Μουστοξύδη χαρακτηρίστηκε τότε κι' ἀργότερα «ἡ Βίβλος τῶν Ἰονίων νήσων». Τέλος ὅμως κ' ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια οἱ ἀγῶνες τοῦ Μουστοξύδη καὶ τῶν ἄλλων πατριωτῶν πέτυχαν καὶ ἁρμοστὴς καινούργιος, ὁ Σῆτον, πῆγε στὴν Κέρκυρα στὰ 1843, ποὺ ἔ?ωκε καὶ τὸ μεταρρύθμισες καθὼς τὶς ζητοῦσαν οἱ Ἑφτανησιῶτες. Μὲ τὶς μεταρρύθμισες αὐτὲς ἀπόχτησε καὶ ὁ τύπος τὴν ἐλευθερία του· καὶ τὸ Γενάρη τοῦ 1849 ἄρχισε νὰ βγαίνῃ ἡ ἐφημερίδα «Πατρὶς» ποὺ συνεργάτες της ἤτανε ὁ Μουστοξύδης, ὁ Α. Κάλβος, ὁ Π. Βράϊλας Ἀρμένης, ὁ Σ. Ζαμπέλιος, ὁ Θ. Πετριτσόπουλος, καὶ ἄλλοι. Ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ ἔπαψε νὰ βγαίνῃ στὰ 1851 κι' ἀμέσως ὁ Μουστοξύδης ἔβγαλε τὴν ἐφημερίδα «Φιλαλήθεια», ποὺ ἐκράτησε ἴσαμε τὰ 1854. Ὁ ἁρμοστὴς Σῆτον τόνε διόρισε καὶ πάλι ἐπίσημο ἱστοριογράφο τῶν Ἑφτὰ νησιῶν. Κι' ὅταν ξανάγιναν ἐκλογὲς ἐλεύθερες, ἐβγῆκε πάλι βουλευτής. Ἡ Βουλὴ τὸν ἔβγαλε πρόεδρό της, μὰ ὁ Μουστοξύδης δὲ δέχτηκε τὸ τιμητικὸ αὐτὸ ἀξίωμα, ἐπειδὴ τὸ θαρροῦσε ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δύναμή του. Ἀργότερα ἡ Ἐγγλέζικη ἁρμοστεία τόνε διόρισε «ἄρχοντα τῆς Παιδείας». Τὸ τὶ ἔκαμε στὴ λιγόχρονη αὐτὴ ὑπουργεία του ὁ Μουστοξύδης, φαίνεται ἀπὸ τὸ βιβλίο ποὺ τύπωσε στὰ 1859.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἑπόμενον)

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ κ. Παλαμᾶ

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ κ. Παλαμᾶ, ποὺ χαιρετίστηκε μὲ τόσο ἐνθουσιαμὸ ἀπὸ τὶς περισσότερες ἐφημερίδες, δὲν ἦταν κανένα ἀπρόοπτο γεγονός, ἀφοῦ περιμενόταν ὡς μία φυσικὴ προαγωγὴ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιπροέδρου. Ὁ κ. Παλαμᾶς ἐθεώρησε καλὸ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναλήψεως τῶν νέων καθηκόντων του νὰ προβῇ σὲ μερικὲς δηλώσεις σχετικὰ μὲ τὴ θέση τῶν ποιητῶν μέσα στὶς Ἀκαδημίες, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ «ἑδρεύουν στὰ σύννεφα», γιὰ τὶς ρήσεις τοῦ «Ἕλληνος» Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου, γιὰ τὸν Δίττεριχ ἢ Δίτριχον, καθὼς θὰ ἔλεγε ὁ ἀλησμόνητος Χατζόπουλος, καὶ τὴν παρέα του, γιὰ τὸν Οὔγκὼ καὶ τὶς ροπές του στὰ πολεμικὰ καὶ γιὰ τρεῖς (ἀρ. 3) θεωρίες, στὶς ὁποῖες ὑπάγονται ἀναγκαστικὰ ὅλοι οἱ ποιηταί. Μὲ λίγα λόγια ὁ ἐναρκτήριος λόγος τοῦ κ. Παλαμᾶ εἶχε ἀρκετὴ ἐπιτυχία, τὴν ὁποίαν θὰ ζηλεύαν ἀσφαλῶς οἱ καλοὶ «κωζὲρ» τῶν σαλονιῶν ποὺ ζητοῦν νὰ διασκεδάσουν τὰς ἐλαφρῶς ὡρίμους κυρίας. Τί τὰ θέλετε ὅμως. . . Ἂν τὸ πρῶτο ἀτύχημα τοῦ κ. Παλαμᾶ ἦταν νὰ γίνῃ ἀκαδημαϊκός, τὸ δεύτερο καὶ σπουδαιότερο εἶναι ποὺ ἀνακηρύχθηκε πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ μεγαλωνύμου τούτου σώματος τῶν σοφῶν. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὼς οἱ πλεῖστοι ἀπ' τοὺς σοφοὺς αὐτοὺς καταπολέμησαν μὲ μανία τὸ δημοτικιστικὸ κίνημα, τὸ μόνο ἀξιόλογο πνευματικὸ κίνημα τῶν τελευταίων χρόνων, χάρις στὸ ὁποῖο ἀναδείχτηκε καὶ ἐπιβλήθηκε ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς.

«Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος»

Τὸν καινούργιο χρόνο βγῆκε ἡ «Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος» τοῦ πρώτου ἔτους, ἕνα βιβλίο πολὺ χρήσιμο γιὰ ὅλων τῶν τάξεων τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἐνδιαφέρει ἐξίσου τὸν ἐργάτη καὶ τὸ γεωργὸ ὅσο τὸ φίλο τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸ ἕνα πλῆθος πληροφοριῶν πάσης φύσεως ποὺ ἔχουν συγκεντρωθῆ μὲ μοναδικὴ ἐπιμέλεια καὶ καταταχθῆ μὲ ἀληθινὴ μέθοδο. Τὸ βιβλίο αὐτὸ παίρνει ἀκόμα περισσότερο ἐνδιαφέρον μὲ τὶς πολυπληθεῖς εἰκόνες του ποὺ ἔχουν διαλεχτῆ μὲ γοῦστο κι' ἔχουν ἐκτυπωθῆ καλλιτεχνικά, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁλόκληρο τὸ τριακοσασέλιδο περίπου ἔργο. Ἐπειδὴ ἡ ἔκδοση τέτοιων βιβλίων ἔχει παραμεληθῆ τὸν τελευταῖο καιρὸ χωρὶς λόγο, ἐνῶ θὰ μποροῦσαν αὐτὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν πραγματικὲς ἀνάγκες καὶ νὰ ἀποβοῦν ἀρκετὰ ἐπωφελῆ στὸν ἀναγνώστη, γι' αὐτὸ τὸ συνιστοῦμε κι' ἐμεῖς μὲ τὴν ἰδέα ὅτι θὰ ὑποστηριχθῆ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ποὺ τοῦ λείπουν παρόμοια εὐσυνείδητα βιβλία.

Ὁ Καβάφης καὶ οἱ ἑρμηνευταί του

Ἡ «Νέα Ἑστία» ἐδημοσίευσε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα της κάποιο παλαιὸ ὁπωσδήποτε ποίημα τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ Καβάφη, ἀπὸ κεῖνα ποὺ κυκλοφοροῦν σὲ χωριστὰ φύλλα καὶ διατίθενται ἀποκλειστικὰ γιὰ τοὺς φίλους καὶ θαυμαστάς του. Ὁ κ. Ξενόπουλος ὅμως, ὁ ἴδιος ποὺ πρόσεξε καὶ παρουσίασε ἀπ' τοὺς πρώτους τὸν Ἀλεξανδρινὸ ποιητή, ἐθεώρησε ἀναγκαῖο νὰ προτάξῃ μερικὰ σχόλια ποὺ ἀναφέρονται στοὺς πρὸ καὶ μετὰ Χριστὸν αἰῶνες, σὲ μερικοὺς νέους τῆς Σιδῶνος καὶ σ' ἄλλες παρόμοιες λεπτομέρειες, ποὺ μπορεῖ πραγματικὰ νἆναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ποιήματος. Ἀλλὰ ὁ διευθυντὴς τῆς «Νέας Ἑστίας» καὶ σχολιαστὴς τοῦ Καβάφη, ἀφοῦ ἐκθέσῃ τὶς ἀντιλήψεις του σχετικὰ μὲ τὴν πληρέστερη ἑρμηνεία, καταλήγει στὸν ἑξῆς ἀπροσδόκητο καὶ καταπληκτικὸ στὴν ἀφέλειά του ἐπίλογο: «Αὐτὸ βγαίνει. Ὅποιος θἄβγαζε τὸ ἐναντίο, δὲ θἄχε καταλάβει τὸ ποίημα. Ἤ, ἂν εἶχε τὸ ἐναντίο στὸ νοῦ του κι' ὁ Καβάφης, τότε δὲν χειρίστηκε καλὰ τὸ θέμα...». Ὕστερα λοιπὸν ἀπὸ τὴν «interpretatio authentica» αὐτὴ τοῦ δεκαπενθημέρου περιοδικοῦ, ὁ κ. Καβάφης καλεῖται νὰ συμβουλεύεται στὸ ἑξῆς γιὰ τὰ μελλοντικὰ ποιήματά του τὸν κ. Γρηγόριο Ξενόπουλο, διευθυντὴ τῆς «Νέας Ἑστίας» καὶ τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων», γιὰ νὰ μὴν πέφτῃ ἔξω στὸ χειρισμὸ τῶν θεμάτων του...

Ἀπάντηση σ' ἕνα γράμμα

Ἐλάβαμε ἀπὸ τὸν κ. Ἀντωνάκο, τὸ γνωστὸ γυμνασιάρχη Ξάνθης, μιὰ ἐπιστολή, στὴν ὁποία ἐκφράζει μερικὰ παράπονα κατὰ τοῦ περιοδικοῦ μας ποὺ δημοσίευσε πρὸ καιροῦ

κριτικὴ γιὰ τὸ βιβλίο του «Δυόμιση χρόνια δάσκαλος στὸ Μαροῦσι». Λυπούμαστε ποὺ δὲ μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ δημοσιεύσουμε τὸ γράμμα τοῦ φίλου γυμνασιάρχη· ἐπειδὴ ὅμως δὲ θέλουμε ν' ἀφήσουμε ἀναπάντητα μερικὰ σημεῖα του θὰ δώσουμε μερικὲς σύντομες ἐξηγήσεις: Ὁ κριτικός μας, τὸν ὁποῖον ὁ κ. Ἀντωνάκος κηρύσσει ἀναρμόδιον, ἂν καὶ ἀγνοῇ τὴν ταὐτότητά του, εἶναι κι' αὐτὸς σχεδὸν ἐκπαιδευτικὸς κι' ἑπομένως δὲν ἀποκλείεται νἄχῃ γνώμη γιὰ μερικὰ ζητήματα σὰν αὐτὰ ποὺ θίγει ὁ συγγραφέας στὸ βιβλίο του. Ὁ κριτικός μας ἄλλωστε, ἂν ἐξέφρασε κάποια ἐλαφρὴ ἐπιφύλαξη γιὰ τὸ καλογραμμένο «Διόμισι χρόνια δάσκαλος στὸ Μαροῦσι», τοῦτο προῆλθε ἀπὸ μιὰ δυσπιστία ποὺ μποροῦσε νἄχῃ γεννηθῆ σὲ κάθε ἀναγνώστη. Γιατὶ ὅλοι ὅσοι ξέρουμε τὶς πνευματικὲς ἱκανότητες τοῦ σημερινοῦ μαθητοῦ καὶ φοιτητοῦ ἀκόμα, δυσκολεύμαστε νὰ πιστέψουμε πὼς μποροῦν παιδιὰ τοῦ γυμνασίου νὰ γράφουν ἐκθέσεις τόσο ἄψογες στὴ γλῶσσα καὶ στὴ διατύπωση. Ἀφοῦ ὅμως ὁ κ. Ἀντωνάκος μᾶς βεβαιώνει πὼς ἔχει τὰ γραπτὰ στὴ διάθεση τοῦ καθενός, τὸν βεβαιώνουμε κι' ἐμεῖς πὼς δὲν μᾶς μένει καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴ γνησιότητά τους, —ἂν καί, ἐπαναλαμβάνουμε, ἁπλὴ ἐπιφύλαξη εἴχαμε ἐκφράσει. Μὲ τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς, τὰ λιγώτερο σημαντικά, θεωροῦμε περιττὸ νὰ ἀσχοληθοῦμε.

Κριτικὴ καὶ σοβαρότης

Ἀποδίδουμε ἀνέκαθεν μεγάλη σημασία στὴν κριτική, γιατὶ πιστεύουμε πὼς ὁ ρόλος της μέσα στὴν πνευματικὴ κίνηση εἶναι ἐξίσου σπουδαῖος μὲ τοῦ δημιουργοῦ καλλιτέχνη καὶ πώς, ὅταν στέκεται στὴ θέση της, μπορεῖ νὰ προσφέρῃ θετικὲς ὑπηρεσίες σὲ μιὰ χώρα. Τὶς τελευταῖες ὅμως ἡμέρες παρατηρήσαμε κάποιο ἄτοπο ποὺ δὲν ἀνεχόμαστε νὰ παρασιωπηθῆ. Ὁ μουσικὸς κριτικὸς μιᾶς ἀπὸ τὶς θεωρούμενες ὡς σοβαρώτερες ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες στὰ σημειώματά του ἐπετίθετο τακτικὰ κατὰ τῶν παραστάσεων ὡρισμένου μουσικοῦ ἱδρύματος. Ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ μποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ὅτι προερχόταν ἀπὸ καλὴ πίστη, δυστυχῶς ὅμως ὑπῆρχε μιὰ σύμπτωση ποὺ μᾶς ἔκανε ν' ἀμφιβάλλουμε ζωηρὰ γιὰ τὴν εἰλικρινῆ πρόθεσή της: τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος τυγχάνει νὰ συμμετέχῃ στὸ διοικητικὸ συμβούλιο ἄλλου μουσικοῦ ἱδρύματος ποὺ δὲ βρίσκεται σὲ σχέσεις φιλικὲς μὲ τὸ πρῶτο γιὰ λόγους, φυσικά, ἐπαγγελματικούς. Καὶ ἡ δυσπιστία αὐτὴ πρὸς τὴν ἀμερόληπτη κρίση τοῦ μουσικοῦ κριτικοῦ ἐνισχύεται ἀπὸ ἕνα ἄλλο περιστατικό. Ὅταν ἦρθαν κάποτε στὴν Ἀθήνα μερικοὶ ξένοι μουσικοὶ καὶ διωργάνωσαν παραστάσεις μὲ τὴ σύμπραξη τοῦ δευτέρου ἱδρύματος, ὁ κριτικὸς ἔσπευσε νὰ τοὺς ἀνακηρύξῃ διασημότητες. Ὅταν ὅμως ἐξανάρθαν ἀργότερα οἱ ἴδιοι καλλιτέχνες, αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως προσκαλεσμένοι ἀπὸ τὸ ἀντίζηλο ἵδρυμα, ὁ ἴδιος κριτικὸς μὴ μπορῶντας νὰ τοὺς κατακρίνῃ τοὺς ἀγνοεῖ ἐντελῶς. Ὕστερα ἀπὸ τέτοια παραδείγματα λοιπὸν ἔχουν δίκιο ὅσοι δυσπιστοῦν πρὸς μερικὲς νεοελληνικὲς σοβαρότητες;

Τὸ φαινόμενο τῶν ξένων διάσων

Μεταξὺ τῶν ἄλλων θιάσων ποὺ ἐπισκέπτονται περιοδικὰ τὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα μᾶς ἦρθε τελευταῖα μὲ τὸ δικό της καὶ ἡ κ. Σεσίλ Σορέλ, μία καλὴ ὁμολογουμένως ἠθοποιός, χωρὶς ὅμως σπουδαιότερη καλλιτεχνικὴ ἀξία καὶ πρὸ πάντων ἱκανότητα ἐπιλογῆς στὰ παιζόμενα ἔργα. Τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ ὅμως, ποὺ δείχνεται πάντα γενναιόδωρο πρὸς τοὺς ξένους καλλιτέχνες, δὲν ἐδίστασε κι' αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ προσφέρῃ στὴν κ. Σεσὶλ Σορὲλ καὶ στὸ θίασό της ὅλη του τὴν ὑποστήριξη, ἂν καὶ τὸ ἔργο ποὺ εἶδε ἦταν μιὰ κακὴ διασκευή, ἀπὸ κεῖνα ποὺ δὲ βρίσκουν χάρη μήτε στὸ πιὸ ἀμόρφωτο ἀκροατήριο. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς προξενεῖ ἀπογοήτευση ἀπ' αὐτὴ τὴν ἱστορία εἶναι ἡ προθυμία μὲ τὴν ὁποία τρέχουν οἱ θεατρόφιλοί μας γιὰ νὰ χειροκροτήσουν τοὺς εὐρωπαϊκοὺς θιάσους, ποὺ περιοδεύουν ἴσως μόνο καὶ μόνο γιὰ χρηματισμό, καὶ ἡ ἀνάλγητη ἐξ ἄλλου ἀδιαφορία ποὺ δείχνουν ἀπέναντι τῶν δικῶν μας θιάσων, οἱ ὁποῖοι καὶ πρόσωπα καταλληλότατα γιὰ τὴν σκηνὴ διαθέτουν καὶ προσπάθειες ἀξιόλογες γιὰ τὴν καλυτέρευση τοῦ θεάτρου καταβάλλουν. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ δείχνει ποιὸ εἶναι τὸ πνευματικὸ περιεχόμενο τοῦ μεγάλου μέρους τοῦ κοινοῦ μας καὶ πόση ἡ ἐπιβολὴ τοῦ σνομπισμοῦ στὶς ἡμέρες μας.

Οἱ φοιτηταὶ γιὰ τὴν ἕδρα τους

Ἐλάβαμε ἐκ μέρους ἀρκετῶν φοιτητῶν ἕνα ὑπόμνημα, στὸ ὁποῖο μᾶς συγχαίρουν γιὰ τὴν πρωτοβουλία μας σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἱδρύσεως ἕδρας Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο καὶ ὄχι μονάχα ἀναγνωρίζουν πληρέστατα τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας της, ἀλλὰ καὶ βρίσκονται σὲ συμφωνία μαζί μας ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο ποὺ ὑποδείξαμε γιὰ τὴν πλήρωση τῆς ἕδρας. Οἱ νέοι αὐτοὶ ποὺ κατανοοῦν καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ σπουδαιότητα τοῦ νέου μαθήματος μᾶς παρακάλεσαν ἐπιπροσθέτως νὰ ἀναβάλουμε γιὰ προσεχὲς φύλλο μας τὴ δημοσίευση τοῦ ἐν λόγῳ ὑπομνήματος γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἄλλες ὑπογραφές, γιατὶ ὑπάρχουν πολλοὶ μεταξὺ τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ποὺ συμμερίζονται τὶς ἀπόψεις των. Τὸ πράττουμε μ' εὐχαρίστησῃ κι' εἴμαστε ἱκανοποιημένοι ποὺ ἡ φωνή μας κατώρθωσε νὰ βρῇ ἀπήχηση μεταξὺ τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων, ἀφοῦ στοὺς κύκλους μερικῶν περιοδικῶν δὲ μπόρεσε νὰ προκαλέσῃ παρὰ ἀδικαιολόγητες ἐπιφυλάξεις.

ΤΑΚΗ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΥ

ΚΑΘΕ ΒΡΑΔΥ ΚΙ' ΑΠΟΨΕ

Αὐτὸ δὲν ἤτανε οὔτ' ἐξυπνάδα, οὔτε τὄκανε γιὰ νὰ δείξῃ πὼς κάτι κάνει...μὰ τὄπε ἔτσι, θελληματικά, ἐπιβλητικά, στρωτὰ καὶ ἴσα, μὲ δίχως ν' ἀρωτήση κανένανε, κι' οὔτε νὰ φροντίσῃ νὰ μάθῃ ποιανοῦ τ' ἄρεσε, καὶ ποιανοῦ τοῦ ξυνοφάνηκε.. Δὲν ἤτανε λόγια στὸ βρόντο γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα, καὶ νὰ βρίσκουν δουλειὰ γιὰ συζήτηση οἱ χάχηδες κι' οἱ ἀργόσκολο.. Αὐτό 'τανε ὁρισμός, διαφέντεψη τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπολυταρχία δικιά του, διχτατορία στὸ εἶναι του, ἐπανάσταση κι' αὐτοβεβαίωση στ' ἀποκλειστικό του δικαίωμα στὴ ζωή του, στὴ σκέψη του, στὸ μυαλό του, στὰ μάτια του, καὶ σ' οὔλα τὰ μέλη τοῦ κορμιοῦ του... Δὲν ἤτανε δηλαδὴς κύριος νὰ κάνῃ γοῦστο του ὁ ἴδιος τὸν ἴδιονε; Ὄχι; Ἔχουμε ἀπὸ πάνου μας τὸ Κράτος καὶ τὸ Νόμο!.. Ἔ, καί; ἅμα τοῦ μπῇ καὶ κόψῃ μὲ τὰ σουβλερά του δόντια δυὸ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ του, καὶ τὰ πετάξῃ θροφὴ στὰ σκυλιὰ τοῦ δρόμου, ποιὸς θἄν αὐτὸς ποὺ θἀν τοῦ πῇ: ὄχι, γι' αὐτό. Κατάλαβε καλὰ ὁ Γιούμπρης ὁ Ἀνάργυρος τὴν καταχτητικὴ δύναμή του, αὐτός του γιὰ τὸν ἴδιονε ἑαυτό του. Πᾶσα μέρα ἀφ' ὄντας γεννήθηκε—πενῆντα σωστοὺς χρόνους—δὲν ἄκουγε τίποτις ἄλλο. Ἐπανάσταση στὸ Γουδί' διαφεντεύει τοῦτος...Παραπέρα: ἐπιβολὴ τοῦ Νόμου, διατάζει ὁ Δεῖνα. Δῶθε καὶ λίγα χρόνια: Τζούπ! Βασίλειο τῆς Ἑλλάδας πάλε· σκῦφτε τὰ κεφάλια καὶ προσκυνῆστε... γερὰ τὰ γκέμια στὰ ματωμένα δόντια. Κι' ἀνηφορίζοντας: ἄλλος, μπράμ... δημοκρατία... ἰσότη... καί, κράπ-κρούπ σβερκιὲς καὶ κατακεφαλιές. Κι' ἀνιστορώντας στὰ πίσω: Νά τους οἱ Φραντζέζοι μὲ τοὺς Ἐγγλέζους, ξεγύμνωτα τὰ σπαθιά, κι' οἱ κοιλιὲς ἐρταζωμένες—μέση γιὰ φουστανέλλα λὲς καὶ κάναμε—μέσαθέ τους γουργούλιζαν τ' ἄντερα, καὶ τὸ ψωμάκι γένηκε φυλαχτό, προσκυνητάρι καὶ θρήσκεμα. Κι' ἀκόμα δῶθε: ἀνέβα κατέβα τὰ σηρούνια, καί, δός του φάτσες κολλημένες στὰ ντουβάρια, μεγαλωμένες ἀπ' τὸ πιγέλο τοῦ χρωματιστῆ, καὶ γιγαντωμένες στὴ σκέψη καὶ στὴ φαντασία τῶν κουτῶν καὶ τῶν ταπεινῶν, καὶ νὰ τὰ φερμάνια γαϊτάνι καὶ σωρὸ στὸ σωρό. Κι' ἀκόμα δῶθε: μάτσο γαλονάδες, καινούργιες φέστες, φουρτοῦνα καὶ ξέσπασμα σ' ἐκδίκηση καὶ πασαλῆκι... διχτατορία καὶ γροθιά, τρομάρες κι' ἀγωνία.. Ὕστερα βαρυέστημα, καί: νάσου κι' ἐκλογές!! μπρούμ, οἱ ἐκλεχτοί... Ἐγὼ τοῦτα... Τάδε, ὁ ἄλλος... Προσέχτε: ὁ τρίτος... Καὶ νάτον ὁ δυνατός... μιὰ μπάτσα, ἕνα φταρνιτό... πάλε τὰ γκέμια στὰ ματωμένα δόντια. Καί: Τί κάνεις, κουμπάρε;

—Καλά 'μαι, μόνο ποῦμαι ἄρρωστος ἄσκημα!..

Ἔ, αὐτά 'τανε· ἀνεμοστρόβιλος.. σφάξιμο στὸ σφάξιμο...καταστροφές... χαλασμός... βρωμιές... ἀηδίες... μπάμ, μπούμ.. αἷμα ποτάμια... φυλακές... ἐξορίες... μπουντρούμια... κρεμάλες... πορνεῖες... στὸ δρόμο τὰ μούλικα... δουλειὰ ἡ πεῖνα κ' ἀνέχεια.

Ἔ, νὰ λοιπόν.. αὐτά 'δε, κι' ἀπ' αὐτὰ ζυμώθηκε κι' ἔρανε ὅ,τ' ἔκανε, κι' ἔγινε ὅ,τ' ἔγινε, ὁ Γιούμπρης ὁ Ἀνάργυρος.

Οἱ χωριανοὶ τὸν εἴχανε ἀπὸ κλῶτσο κι' ἀπὸ μπάτσο. Τοῦτοι τὸν ἔλεγαν «Ἀποκόντριο». Οἱ ἄλλοι «Ρεμπεσκὲ τοῦ διαόλου», κι' ἀκόμα «Ξεκουτισμένο καὶ Παληοτόμαρο», μ' αὐτὸς χαχάνιζε μὲ τὰ δυνατά του γιὰ δαύτους, καὶ πάτασε πάντα στὴ βελουδένια στρώση μιᾶς ἐρχούμενης δόξας, ποὔπλεκε καιροὺς τώρα, στὴ σκέψη του, ἡ φαντασία.

. . . . . .

Χρόνια περάσανε, χρόνια... Πόσα, καλὰ-καλὰ δὲν τὸ θυμώντανε κι' ὁ ἴδιος· μπορεῖ πέντε χρόνια ποὺ νὰ μετρήθηκαν σ' αἰῶνες, γιὰ πέντε αἰῶνες π' ἀντιστοιχούσανε πέντε χρόνια. Ἕνα τέτοιο. Κάλλιο τὸ πρῶτο, ἐνάντια στὸ δεύτερο, γιατὶ τὸ δεύτερο ἤτανε αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐνάντια στὸ πρῶτο. Τούτη τὴ μέρα μιὰ παράξενη κίνηση γινώντανε... Φορεμένοι ἀλλοιώτικα οἱ ἄνθρωποι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, μακρυὰ ντεριά—καθένα μὲ δικό του χρῶμα—ξεκαπέλλωτοι, καὶ μὲ δίχως νἄναι ποδεμένοι, παρεχτὸς ἀπὸ μιὰ φτενὴ φλοῦδα πετσοῦ στὶς πατοῦσες, πιασμένη στοὺς ἀστράγαλους μὲ μεταξωτὲς κορδέλλες, δεμένες μὲ γοῦστο στὸ φινάλε, σ' ἐπιμελημένες φιοῦμπες... μὲ μακρυὰ πυρρὰ μαλλιά, πειὸ πυρρὰ τὰ πλειότερα ἀπ' τὶς χρυσόπλουμες ἀχτῖνες τοῦ ἥλιου ποὺ παιγνίδιζε γιορτερὰ στὰ γαλάζια μάκρη... μὲ τὰ μπράτσα γερὰ καὶ ξεγύμνωτα, κάτασπρα σὰν τὸ γάλα... ἀγκαλιασμένοι διάβαιναν καὶ περπάταγαν μ' ἁρμονία θεϊκιά, πάνω σὲ γῆς πλημμυρισμένην ἀπ' ἀμέτρητα εὐωδιαστὰ λουλούδια, ποὺ τὰ συντρόφευε καὶ τὰ λίκνιζε κάποιος ἀγνὸς μυρωμένος ἀγέρας, π' ἀψήλωνε τὴ σκέψη στὰ βασίλεια τῆς ἀλήθειας, καὶ στὰ ὀνειρεμένα παλάτια τῆς αἰώνιας ὡμορφιᾶς.

Πάνου σὲ πανύψηλο βουνὸ καθισμένοι σὲ μαρμάρινους θρόνους, νὰ τους ὡραιόπρεποι, ἄφθαστοι, μεγάλοι, θεοὶ καὶ θέαινες. Ὁ Δίας κ' ἡ Ἥρα καθισμένοι στὴ σειρὰ ἀψηλότερα ἀπ' τοὺς ἄλλους, μέσα στὸ φωτοστέφανο τῆς δύναμής τους, πλάϊ στὴν πάνσοφη θέαινα τὴν Ἀθηνᾶ, καὶ δῶθε λίγο, ὁ Ἀπόλλωνας, ἀνέγγιχτη ὠμορφιὰ κ' ἄλκιμη, πρωτόφερτη στὴν πλάση ἀπὸ κτίση της, ἴσαμε τὸ ἀπροσδιόριστο τέλος της. Καὶ παραπέρα,—στὴν ἴδια σειρὰ πάντα, καὶ πάντα μὲ τὸν ἴδιονε εἰρμό—ὁ Ἄρης, ποὺ ποδοπάταε πιά, κάθετι ποὺ θύμιζε τὸν πόλεμο, τὶς σφαγὲς καὶ τὶς μάχες... Κι' ὁ Ἥφαιστος ποὺ θώραε πέρα τὴ φωτιὰ ποὺ διαφέντευε, σὰ μὰ παρηγοριὰ καὶ μιὰν αἰώνια δύναμη στὴν ἀνθρωπότη, ἄσβεστη δύναμη ἀγαπης,—ἀγάπης δυνατῆς σὰν τὴ φωτιὰ τὴν ἄσβεστη—πέρα-πέρα γιὰ τὸ κάθετι π' ἀνασαίνει, γιὰ τὴν κάθε ὕπαρξη ποὺ ζεῖ, ὁ Ἑρμῆς κι' ὁ Ποσειδώνας γαληνεμένος σ' ἀτέλειωτη, συχασμένη, σὲ μιὰν ἀπεραντοσύνη καλωσύνης, τὴ θάλασσα, ποὺ κάθε κῦμα της ἀνιστοροῦσε κι' ἔνανε δυνατὸ παλμό—καρδιοχτῦπι πές—γιὰ τὴ λατρεμένη Εἰρήνη, π' ἀγκάλιασε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἀλάκερο τὸν κόσμο. Καὶ δῶθε λίγο—πάντα στὴν ἴδια τὴ σειρά, καὶ στὸν ἴδιονε εἰρμό—ὁ Αἴολος, ποὺ χαμογελοῦσε μ' εὐγένεια διακριτική, κάνοντας τὸ Ζέφυρο νὰ σκορπάῃ χαϊδευτικὸ ἀγεράκι, σκορπώντας μυρωμένα μιὰν ἄχνα θεϊκῆς δροσιᾶς... Κ' ἡ Δήμητρα, ἡ πιὸ λατρεμένη θέαινα, ποὺ γέμισε τὴ γῆς ἀπὸ σπαρτά, πλουτισμένα πλῆθος τὸν καρπό, κι' ἔκανε τὴν ἀπέραντη ἔχτασή της, πάνου στὸ χῶμα, βελούδινη καταπράσινη στρώση, π' ἀναπαύονταν σὲ τέτοια μαγεία πάνου, σὰ χανούμισσα ξαπλωμένη σ' ἡδονὴ κσὶ ραχάτι, χάρμα τῶν ματιῶν κ' ἱκανοποίηση, στὴν ἀνώτερη αἰσθητική. Κι' ἀκόμα ἡ Ἀφροδίτη, θᾶμα καὶ ζωγραφιά, ἔχοντας στὰ γόνατά της γεχτὸ τὸ μοναχοπαῖδι της τὸν Ἔρωτα, ποὺ θώραε παντοῦ σαγηνευτικά, κρατώντας στ' ἀπαλοκαιομένα χέρια του τὸ τόξο, σύμβολο τῆς θεϊκῆς λατρείας. Καὶ κάτου, βουβὸς κι' ἀμίλητος, ὁ Πλούτωνάς, μὰ καὶ χαρούμενος τώρα, γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ βασίλευε στὴν Πλάση. Ξωτικοὶ χοροὶ γινόντουσαν ἀπ' ὡραιόπρεπες νύφες, κι' ἄρπες ἀκουγώντουσαν μαγικές, κι' ὁ θεῖος Ὀρφέας πάνου στὴν αἰώνια κιθάρα του, ἔκρουε τοὺς πιὸ γλυκοὺς κι' ἐναρμόνιους φθόγγους του, σὰν τότες ποὺ ἡ Λευκωσία, ἡ Λύγια κ' ἡ Παρθενόπη, Σειρῆνες ἀνίκητες, δὲν ἄνθεξαν στὴ θεία μολπή, κι' ἀγκάλιασαν ἀπελπισμένες τὸ κῦμα γιὰ πάντα. Κι' ὕστερα στεφανωμένοι μὲ λουλούδια, βάδιζαν ἀγκαλιασμένοι καὶ λατρεμένοι στὶς ἀτέλειωτες τῆς γῆς μας ὠμορφιές, καὶ μίλαγαν λατρείας λόγια, μακρυὰ ἀπ' τὸ κάθε ποταπὸ καὶ βρώμικο. Καὶ νὰ τώρα σὲ συνάθροιση ὁ ἴδιος αὐτός, ποὺ δὲν ἤτανε πιὰ ὁ ἴδιος... Φορεμένος κι' αὐτὸς μακρυὸ ντερί, μὲ πυρρὰ μαλλιά, καὶ μὲ χώρις νἄνε ποδεμένος, παρεχτὸς ἀπὸ μιὰ φτενὴ φλοῦδα πετσοῦ στὶς πατοῦσες, πιασμένη στοὺς ἀστράγαλους μὲ μεταξωτὲς κορδέλλες, δεμένες μὲ γοῦστο στὸ φινάλε, σ' ἐπιμελημένες φιοῦμπες, βροντοφώναζε γιὰ τὴν ἐξέλιξη, κι' ἔλεε γιὰ τ' ἀγαθά της καὶ γιὰ τὸ ποθούμενο ἀπ' αἰῶνες τώρα ποὺ πῆρε τὸ λατρευτὸ τέλος· κι' ἔλεε... ἔλεε... μὲ καθαρὴ κι' ἀργυρόηχη φωνή, ποὔπαλε κι' ἔτρεμε ἀπὸ δυνατὴ κι' ἅγια συγκίνηση. «Ἀδέρφια τὸ ποὺ ἔπρεπε γένηκε. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τώρα οἱ ἄνθρωποι, ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν... δώκανε καὶ πήρανε τὸ φίλημα τῆς λατρείας. Σβύσανε τὰ παληὰ παραμύθια, καὶ κατ' ἀπ' τὴν ἄτεγκτη ἐπιμονή μας, χάθηκε

γιὰ πάντα τὸ πολυκέφαλο φεῖδι, ποὺ μᾶς τρύπαε τὰ σπλάχνα, κλέβοντας τὸν ἴδρο μας καὶ ρουφώντας τ' αἷμα μας... Αὐτόνε π' ὦς τὰ χτὲς ἀκόμα φώναζε πῶς εἶνε Κυβερνήτης στὴ ζήση μας, τὸν σβύσανε... κι' ὁ καθένας χωριστὰ μέσα στὸ **εἶναι του,** ἂς τοῦ στήσῃ τὸν πόλεμο γιὰ νὰ πάῃ ἀπ' τὴ σκέψη μας καὶ τὴν ὕπαρξή μας αἰώνια. Ἡ ἀγάπη στὴν πλάση ξανάρθε... Οἱ θεοὶ τῆς θείας καὶ τῆς ἰδανικιᾶς λατρείας, ἀγκαλιασμένοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἂς ζήσουνε στοὺς αἰῶνες, καὶ στῶν αἰώνων τοὺς αἰῶνες, μὲ σύμβολο τὴν ἀγνότη, τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ἀγάπη, τὴν ὠμορφιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια». Ζητωκραυγὲς κι' ἀγκαλιάσματα ἀκούστηκαν σὰν τέλειωσε, φιλιὰ κ' εἰρηνικὰ τραγούδια· χαρμόσυνοι χοροὶ χορεύτηκαν πάλε, κι' ὁ θεῖος Ὀρφέας σκόρπισε πάλι σὲ ὑπεροχὴ καὶ πλοῦτο τὶς μολπές του. Λίγο ἀκόμα στὸ μαγικὸ ὄνειρο, καὶ τινάχτηκε μὲ μιᾶς στὸ κρεββάτι του ὀρθός.

. . . . . .

Εἶχε ξημερώσει πειά· ἀλαλιασμένος, τρελλαμένος ἀπ' τ' ὄνειρό του, ἄνοιξε διάπλατα πόρτες καὶ παραθύρια. Δοκίμασε μπρὸς στὴν πλάνη του τὴν πειὸ σκληρὴ ἀπογοήτεψη. Ἕνα κατακάθι πίκριας τ' ἄφησε σύγκορμα ἡ γλύκα τ' ὀνείρου του... Τὴν ἄλλη βραδυὰ τὰ ἴδια. Πάλε οἱ θεοὶ κι' οἱ θέαινες. Πάλε σὲ μιὰν ἀγκαλιὰ οἱ ἄνθρωποι, καὶ πάλε, καὶ ξανὰ πάλε, καὶ κάθε βράδυ τὰ ἴδια. Γιὰ δαῦτο, τὄλεε καὶ τὸ ξανάλεε: Κάθε βράδυ· κι' ἀπόψε. Αὐτὸ δὲν τὄκανε οὔτε γιὰ ἐξυπνάδα, οὔτε γιὰ νὰ δείξῃ πὼς κάτι κάνει... μὰ τόλεε ἔτσι θελληματικά, ἐπιβλητικά, στρωτὰ καὶ ἴσα... δὲν ἤτανε λόγια στὸ βρόντο: Ἤτανε ὁρισμός. Κάθε βράδυ· κι' ἀπόψε, καὶ πάντα· τὸ γλυκό του ὄνειρο, ὦς τὴ μέρα ποὺ κάποια ροδόφερτην αὐγοῦλα, θὰ γίνῃ πραγματικότη, καὶ σὲ μιὰν διάπλατη ἀγκαλιὰ ἀγάπης καὶ λατρείας, θὰ ζοῦνε ὀνειρεμένα ἡσυχοι, λατρεμένοι κι' ἀγαπημένοι, γενικὰ οἱ ἄνθρωποι.

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

Κυκλοφορεῖ

ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ

ΚΑΫΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΡΧ. 35

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗ

(ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΖΑΝ ΖΙΡΩΝΤΟΥ)

Ἐν μπορῶ νὰ καταλάβω γιατὶ ὡρισμένοι κύκλοι θεωροῦν τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ σὰν δυὸ ἀντίθετους πόλους, διϊσταμένους ὄχι μόνο γεωγραφικῶς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῶς, καὶ πνευματικῶς. Μήπως τὴν Ἀμερικὴ δὲν τὴν κατοικοῦν Εὐρωπαῖοι; Τίποτα δὲν χωρίζει τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, ἀπὸ φυσικῆς, φυλετικῆς, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως. Καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶναι Εὐρωπαῖοι, οἱ ὁποῖοι ὅμως, χάρη στὴ μεγάλη ἐλευθερία δράσεως ποὺ τοὺς δίνει ὁ πλοῦτος των, θεωροῦν εὔκολο καὶ κατορθωτὸ ἐκεῖνο ποὺ οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης θεωροῦσαν ἄλλοτε σὰν ἕνα ἀπρόσιτο ἰδανικό.

Οἱ Ἀμερικανοί, λοιπόν, ἀποτελοῦν στὸ σύνολό τους ἕνα νεαρὸ καὶ ἄλκιμο εὐρωπαϊκὸ λαὸ ποὺ πραγματοποίησε τὸν ἀνώτερο σκοπὸ τῆς Εὐρώπης — τὴν οἰκονομικὴ δηλαδὴ ἄνεση ὅλων τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἴση διανομὴ τῆς εὐτυχίας μεταξὺ ὅλων τῶν πολιτῶν.

Ὀφείλω ὡστόσο νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑλικὴ εὐημερία λείπουν ὡρισμένα ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα οἱ Εὐρωπαῖοι θεωροῦν ὡς τὴν τελειότερη ἔκφραση τῆς προόδου.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νἀντιλαμβανώμεθα καὶ νὰ ἐξηγοῦμε αὐτὴ τὴν ἀντινομία σὰν ἀντινομία φυλῆς πρὸς φυλὴ ἢ σὰν μάχη μᾶς ἠπείρου πρὸς μιὰν ἄλλη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ μᾶς δίνουν ἕνα μοναδικὸ ὑπόδειγμα βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ πλατειᾶς ἀντιλήψεως τῆς ὑγιεινῆς. Μᾶς δίνουνε ἐπίσης γιὰ παράδειγμα τὸ σεβασμὸ ποὺ δείχνουν γιὰ τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία τοῦ Κράτους προκειμένου περὶ ἐθνικῶν ὑποθέσεων. Εἶναι μὲ δύο λόγια ὅ,τι ὑπῆρξαν ἄλλοτε στὴν Ἱστορία διάφοροι νεαροὶ Εὐρωπαϊκοὶ λαοί—ὅ,τι ὑπῆρξαν οἱ Βενετοί, οἱ Λομβαρδοί, οἱ Ὁλλανδοὶ ἢ οἱ Ἄγγλοι.

Οἱ Εὐρωπαῖοι βρίσκονται σήμερα, ἀπέναντι τῶν Ἀμερικανῶν, στὴν ἴδια ἀκριβῶς θέση ποὺ βρέθηκαν σὲ παληὰ χρόνια οἱ λοιποὶ λαοὶ τοῦ κόσμου ἀπέναντι τῶν προνομιούχων Βενετῶν, Ὁλλανδῶν καὶ ἄλλων, ποὺ ἀνέφερα παραπάνω. Τὸ συμφέρο τοὺς καλεῖ, σήμερα, νὰ πάρουν τὴν Ἀμερικὴ γιὰ συνεργάτιδα, νὰ δανεισθοῦν ἀπὸ αὐτὴν χρήματα καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ὑλικὴ συνδρομή της σ' ὅλες τὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ ἀπαιτοῦν μεγάλα κεφάλαια γιὰ νἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ εὐδοκιμήσουν.

Ὅσο γιὰ τὸ θρυλούμενο ***ἀμερικανικὸ κίνδυνο,*** τὸ θεωρῶ ἀστεῖο νὰ γίνεται λόγος γιὰ τέτοιο πρᾶγμα. Μά, ἐπὶ τέλους, ποῦ τὸν βλέπουν αὐτὸν τὸν κίνδυνο; Στοὺς οἰκονομικοὺς μήπως ἀνταγωνισμούς; Ἀλλ' οἰκονομικοὶ ἀνταγωνισμοὶ γίνονται καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Δὲν συμφωνῶ καθόλου μὲ κείνους ποὺ διατείνονται ὅτι, ἅμα ἕνα εὐρωπαϊκὸ Κράτος δανεισθῇ χρήματα ἀπὸ τὴν Ἀμερική, ὑποδουλώνεται οἰκονομικῶς σ' αὐτὴν καὶ χάνει ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν ἐλευθερία του. Μήπως μέσα στοὺς κόλπους ἑνὸς Κράτους δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι, πλουσιώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ποὺ δανείζουν πολλὲς φορὲς χρήματα καὶ γιὰ ἐθνικὲς ἀνάγκες;

***

Οἱ Ἀμερικανοί, ἔχοντες ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τὴν ἀτομικὴ εὐτυχία, ἐπόμενο ἦταν νὰ παραδεχθοῦν εὔκολες καὶ ριζικὲς λύσεις στὰ διάφορα «φλέγοντα» προβλήματα ποὺ τοὺς παρουσιάσθηκαν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀπέκτησαν σαφῆ ἀντίληψη περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐκπαίδευση, ἡ μόδα —κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ ζωή, ἀπὸ τὴν κουζίνα ὦς τὴν ἀνάγνωση— ἔχουν βιομηχανοποιηθῆ.

Παρ' ὅλα αὐτά, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀμερικῆς δημιουργεῖται τώρα σιγὰ-σιγὰ ὄχι μία σειρὰ διαφορετικῶν πολιτισμῶν, ἀλλὰ μία σειρὰ ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀντιλήψεων, ποὺ διαφέρουν κατὰ βάση μεταξύ των. Τὸ καθένα ἀπὸ τ' ἀπειράριθμα πανεπιστήμια ποὺ εἶναι σκορπισμένα στὴν Ἀμερική, φέρει σήμερα καὶ τὴν σφραγῖδα μιᾶς καθαρᾶς ἀτομικῆς διδασκαλίας, μιᾶς ἐντελῶς ξεχωριστῆς νοοτροπίας.

Ὑπάρχουν σήμερα στὴν Ἀμερικὴ πολλὲς σχολὲς ἰατρικῆς, ὑγιεινῆς, νομικῆς, φιλολογίας, οἱ ὁποῖες διδάσκουν ἡ καθεμία κατὰ διαφορετικὸ τρόπο.

Τὸ θαυμάσιο ὅμως εἶναι ὅτι, κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ αὐτὴ διασπορά, ὑπάρχει μεταξὺ ὅλων τῶν Ἀμερικανῶν ἕνα θαυμάσιο πνεῦμα ἑνότητος, τὸ ὁποῖο θὰ ἐξήλευαν πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη.

Οἱ Ἀμερικανοὶ κατώφθωσαν νὰ κάνουν, μέσα σ' ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα, τεράστια βήματα μὲ τ' ἀσταθῆ πόδια τους. Καὶ ἂν μπόρεσαν νὰ προκόψουν τόσο πολὺ ἀπὸ τὰ νεανικά τους χρόνια, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ μαντεύσουμε ἀπὸ τώρα σὲ τί σημεῖο θὰ φτάσῃ ἡ ἄνθιση τοῦ πολιτισμοῦ των, ὅταν ἀνδρωθοῦν καὶ περάσουν τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας των.

ΖΑΝ ΖΙΡΩΝΤΟΥ

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Δὲν ἀποπειράθηκαν τάχα οἱ ἐργάτες νὰ τοῦ σπάσουν καὶ τὰ δυὸ πόδια, ἄλλη φορὰ πάλι νὰ τὸν σκάσουν μὲ τὰ κοντογούνια τους, καθὼς κοιμόταν, κι' ἄλλη φορά—τάχα μὴ θέλοντας — δὲν τὸν ἔσπρωξαν στὸ καζάνι ποὔβραζε; Κεῖ ποὺ βάδιζε μ' ὅλη του τὴν ἡσυχία στὴ λιτανεία τῆς Παναγίας στὸ χωριὸ δὲν τοῦ φώναξε τάχα ὀξωπίσω του ὁ Βάνια Μαχόρ, ὁ παπουτσῆς, ὁ πρῶτος κλέφτης σ' ὅλην τὴν περιοχή, στουπὶ στὸ μεθύσι: «Ἔννοια σου, Χειμωνιάτικε, καὶ γὼ θὰ σηκώσω ἀπὸ τὸ μέτωπό σου αὐτά σου τὰ μαλλιά. Μὴ σκᾶς!..» Ἀ, ὄχι! Ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται πάντα πρόθυμος νὰ σακατέψῃ, νὰ ἐξαφανίσῃ ἕνα ἄλλον, ἅμα τοῦ τύχῃ. Δὲ βλέπετε ὁ πιὸ εἰρηνικὸς χωρικός, χτυπάει ἀλύπητα τὸ γείτονά του ποὺ τοὔκλεψε ἕνα δεμάτι ἄχυρα;! Καὶ δὲν ἔχει νὰ πάθῃ τίποτα, ὅσο κι' ἂν τὸν κακοποιήσῃ, ἐπειδὴ ἦταν κλέφτης, καὶ τοὺς κλέφτες ὁ νόμος δὲν τοὺς ὑπερασπίζεται. Γι' αὐτὸ κι' ἡ παροιμία λέει: «Εἶναι κακὸς ὁ κακοῦργος, μὰ καὶ σὺ νὰ φανῇς ἀπὸ τὸν κακοῦργο πιὸ κακός. . .».

Τέλος τὸ σχέδιο καταστρώθηκε. Ἔμενε μονάχα νὰ μπῇ σ' ἐνέργεια.

Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁ Γιερμὶλ δοκίμασε τὸ περίφημο μονόκανό του. Τὸ γιόμισε πολὺ προσεκτικά, βγῆκε ὄξου καὶ κάπου μιὰ ὥρα στεκόταν μέσα στὴ βοὴ τοῦ δάσους καὶ στοῦ χιονοστρόβιλου τὴν παραζάλη παραμονεύοντας κανένα κοράκι. Τέλος ὁ ἀέρας τῶφερε πεινασμένο κι' ἐλεεινό. Κουτρουβαλῶντας στὸ βαθὺ χιόνι, κατώρθωσε μὲ κόπο νὰ φτάσῃ κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο ποὺ εἶχε καθίσει τὸ πουλὶ καὶ νὰ πυροβολήσῃ, κσταβάλλοντας μιὰ ἀφάνταστη προσπάθεια. Ὁ πυροβολισμὸς τὸν ξεκούφανε, τὸν τύφλωσε κι' εἶχε τόσο δυνατὸ ἀντίχτυπο ἐπάνω του, ποὺ τὸν ἔριξε χάμω. Μὰ τινάχτηκε ἀμέσως ἐπάνω καὶ μαζὶ μὲ τὸ σκυλί του, ποὺ γαύγιζε ἄγρια, ἔτρεξε στὸ θῦμα του: αἱμόφυρτο, κατακομματιασμένο κοιτόταν μέσα στὸ χιόνι, κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ ἴδιο δέντρο, ποὺ εἶχε καθίσει κι' ἔτρωγε πρὶν ἀπόνα λεπτό.

Ὕστερα πῆγε καὶ μὲ τὸ ραβδί του ἄνοιξε μιὰ στρογγυλὴ τρύπα στὴν κάτω γωνιὰ τοῦ παραθυριοῦ του· δοκίμασε νὰ περάσῃ μέσα τὴν κάνα τοῦ ὅπλου του καὶ νὰ σημαδέψῃ καθισμένος στὸ σκαμνάκι πλάϊ στὸ γιατάκι του· ἡ κάνα μτῆκε εὐκολώτατα, μὰ τὸ σκαμνὶ ἦταν λιγάκι ψηλό. Κόντινε μὲ τὸ πριόνι ὅσο ἔπρεπε τὸ σκαμνὶ καὶ βούλωσε μ' ἕνα κουρέλι, γιὰ τὴν ὥρα, τὸ τζάμι, ποὺ τρύπησε.

Ἡ νύχτα, ὁπωσδήποτε, θἄναι φεγγερή. Θὰ φράξῃ ἀπόξω μὲ ἄχυρα τὸ παράθυρο καλὰ γιὰ νὰ κρύβεται μέσα ἡ κάνα, θὰ σβύσῃ τὸ λυχνάρι καὶ θὰ περιμένῃ μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ μονοπάτι, ποὺ ἔφερνε ἀπὸ τὸν ἀντικρυνὸ λόφο ὁλόϊσα στὴν καλύβα του. Κεῖνος δὲ ποὺ θαρχόταν ἀπὸ τὸ μονοπάτι δὲ θἄβλεπε τίποτα, γιατὶ τὸ παράθυρο θἄταν κρυμμένο στἄχυρα. Μὰ ποιὸς τάχα θἄταν αὐτός; Ἔμενε στὸ Γιερμὶλ νὰ διαλέξῃ. Κ' ὕστερ' ἀπὸ ὥριμη σκέψη τὸν βρῆκε.

Τὴ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων πῆγε στὸ χωριό.

Τώρα ἀφοῦ ὁλόκληρες δυὸ βδομάδες σκεφτόταν διαρκῶς τὸ ἴδιο καὶ λογάριαζε τὰ φαρμάκια, ποὺ τὸν πότισαν οἱ ἄνθρωποι, ἐννοιωθε τὸν ἑαυτό του ἀπαλλαγμένον κάπως ἀπὸ τὴ δειλία, ποὺ τὸν βασάνιζε. Τὸν κυρίευψε μιὰ ὑπερδιέγερση, σὰν κάποιο δυνατὸ μεθύσι, μὰ δὲν αἰσθανόνταν τὴ παραμικρὴ λιποψυχία. Ἐξεναντίας. «Ἀ, γιὰ στάσου! Μὴ θαρρεῖς πὼς θὰ μὲ βρῇς μὲ χέρια σταυρωμένα!» Τώρα, ἂν τοὔλεγαν πὼς κανεὶς δὲ θαρχόταν μὲ κακὸ σκοπό, ὁ Γιερμὶλ θὰ πήγαινε γυρεύοντας. Μὲ τὸ ραβδὶ στὸν ὦμο παράδερνε στὸν κάμπο ποὺ χανόνταν στοῦ χιονοστρόβιλου τὴν καταχνιά, ὥσπου βγῆκε στὸ δρόμο, ποὺ ἔφερνε στὸ χωριό, ποὺ δὲ φαινόταν, σκύβοντας τὸ κεφάλι στὰ δυνατὰ φυσήματα τοῦ ἀέρα καὶ παίρνοντας τὴν ἀπόφασή του γιὰ τὸ τί ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ κάνῃ, σὲ ποιὸν νὰ πάῃ καὶ τί νὰ πῇ...

Μὰ καὶ μέσα του ἀκόμα δὲν τολμοῦσε ν' ἀποτελειώσῃ τὴ σκέψη του. Αὐτογελιόταν πὼς πήγαινε τάχα ἁπλῶς κάτι νὰ ψωνίσῃ κ' ἔτσι νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στοὺς ἀνθρώπους, νὰ κουβεντιάσῃ.

Φανῆκαν τὰ φτωχικὰ ἁλώνια τῶν χωρικῶν, ἔρημα καὶ χιονοσκέπαστα. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν ἄγρια καὶ στὸ χωριό, μὰ πάντα ὄχι ὅσο στὸ δάσος. Στὸ δάσος τὸ χιόνι εἶνε πιὸ ἄσπρο, πιὸ ἁπαλό, πιὸ βαθύ- ἄγριο χιόνι... Στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου στάθηκε καὶ σταυροκοπήθηκε μπρὸς στὴν παλιὰ ξύλινη ἐκκλησίτσα, ποὺ τὰ παράθυρά της ἦταν μισοσκεπασμένα ἀπὸ χιόνι... Ὅσο προχωροῦσε στὸ χωριὸ ὁ ἀέρας ἦταν πιὸ ἥσυχος, πιὸ μαλακός. Ὁ Γιερμὶλ κατέβασε τὸ γιακᾶ τοῦ κοντογουνιοῦ του, ἀνασήκωσε λιγάκι τὸ σκοῦφο του, πῆρε βαθειὰ ἀναπνοή.. Μαύριζαν οἱ σιλουέττες τῶν ἀνθρώπων, ποὺ πηγαινοερχόνταν στὸ μπακάλικο ἢ στὸ καπελειό. Μπῆκε κι' αὐτός, χωρὶς νὰ βιάζεται στὸ μτακάλικο καὶ στάθηκε ὥσπου νἀρθῇ ἡ σειρά του, ταπεινὸς σὰ ζητιάνος, κρατῶντας τὴ σακκούλα του στὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ τὸ ραβδὶ στὸ δεξί.

Οἱ μουζίκοι, τυλιγμένοι στὶς γοῦνες τους ἢ στὰ κοντογούνια, βουτηγμένοι στὰ χιόνια, κάναν φασαρία πολλή. Ὁ μπακάλης σφιχτοδιπλωμένος στὸ εὐρύχωρο παλτό του, λιπόσαρκος καὶ κάτωχρος, μὲ μεγάλα καστανὰ μάτια κι' ἄγρια γένεια—ἴδιος ὅσιο-μάρτυρας-πρόφταινε παντοῦ: καὶ τὸ κεχρὶ νὰ μετρήσῃ καὶ νὰ τἀδειάσῃ ἀπὸ τὄνα σακκὶ στἄλλο, καὶ τὸ πετρέλαιο καὶ τὸ παγωμένο χοιρινὸ νὰ κόψῃ καὶ νὰ ζυγίσῃ καὶ τὰ σπίρτα καὶ τὸ ἁλάτι. Μύριζαν ὀρεχτικὰ τὰ μαρινάτα ψάρια, τὰ τσίτια καὶ τὰ γκέμια ποὺ ὁλοκαίνουργα καὶ πασαλειμένα μπόλικο κατράμι, κρεμόνταν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μαγαζιοῦ... Ὁ Γιερμὶλ σοβαρὰ-σοβαρὰ χαιρέτισε τοὺς γνωστούς του, ἀνταλλάσσοντας μετρημένα λόγια, ψώνισε κεχρί, ἁλάτι, σπίρτα καὶ ζαχαρένια κουλούρια, πετῶντας ἐπιδειχτικὰ τοῦ μπακάλη τὰ λεφτά. Ὕστερα, ἐνῶ ἔκρυβε τὰ ρέστα στὸν κόφο του κι' ἄναβε ἕνα τσιγάρο—αὐτὸς ποὺ δὲν κάπνιζε ποτέ του—ἀρχίνησε νὰ λέῃ σὰ νὰ μονολογοῦσε, χωρὶς ν' ἀποτείνεται σὲ κανένα:

—Καλοπερνᾶτε δωπέρα, σεῖς στὸ χωριό... Γιὰ σᾶς εἶν' ὁ κόσμος. Ὄχι σὰν καὶ μένα μέσα σὲ κείνη τὴν ἀγριάδα τοῦ δάσους. Ἔρχονται γιορτάδες τώρα, θὰ γλεντᾶτε δῶ μέρα καὶ νύχτα, μὰ γὼ θὰ παραδέρνω μὲ τοὺς λύκους καὶ τὶς ἀλποῦδες... Κ' εἶμαι καὶ λιγάκι φοβιτσάρης... Ἔρχετ' ἕνας ἔξαφνα καὶ μὲ σκοτώνει. Σᾶς φαίνεται παράξενο; Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ φανταστῇ πὼς ἔχω τὸν παρᾶ... Μπορεῖ νὰ πῇ μὲ τὸ νοῦ του: αὐτὸς θἄχῃ γερὸ κομπόδεμα, τόσο σπαγγοραμμένος ποὔναι... Κι' ἂν ὄχι γιὰ κακό, μὰ καὶ μονάχα γιὰ γοῦστο νὰ μοῦ σκαρώσουν καμμιὰ δουλειά, γιὰ λίγο τῶχετε; Ἀδύνατος ὅπως εἶμαι κσὶ μὲ τὰ χρόνια πῶχω στὴ ράχη μου...

—Μὴν κακομελετᾶς ποτέ σου, μὴν πάθῃς καμμιὰ συφορὰ—παρατήρησε ὁ μπακάλης.

— Καλὰ σοῦ λέει—συμφώνησαν οἱ μουζῖκοι—παλάβωσες, κακομοίρη, Χειμωνιάτικε, στὴ μοναξιὰ καὶ σοῦ κατεβαίνουν κάτι ἰδέες, μὰ τὴν ἀλήθεια!

Ὁ Γιερμὶλ ἔχωσε πιὸ βαθειὰ τὸ σκοῦφο του γιὰ νὰ κρύψῃ τὴν εὐχαρίστησή του. Στάθηκε λίγο ἀκόμα καὶ βγῆκε βιαστικά.

Ἔτρεξε ὁλόϊσια στὸ καπελειό. Τράβηξε ἕνα κατοσταράκι βότκα, ἀγόρασε ἄλλο ἕνα καὶ τῶκρυψε στὸν κόρφο του καὶ ξανάφερε τὴν κουβέντα, ὅπως καὶ πρωτήτερα.

— Λαμπρά—εἶπε καθὼς διπλωνόταν στὸ κοντογοῦνι του—οἱ γιορτάδες εἶναι γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν λεφτά...

Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ καπελειὸ τράβηξε κατὰ τὸ σπίτι τοῦ Βάνια Μαχόρ, τοῦ τσαγκάρη. Σουρούπωνε, ὁ ἀέρας εἶχε πέσει, τὰ χωρικόσπιτα μόρφαζαν εἰρωνικὰ ἀνάμεσα στὰ χιόνια. Τὸ σπίτι τοῦ Βάνια ἦταν πολὺ μικρό, πολὺ χαμηλό, πολὺ βρώμικο. Στὸν τοῖχο κρεμόταν ἕνα σανίδι πάνω στὸ ὁποῖο ὁ Μοχὸρ εἶχε ζωγραφίσει κάποιον ἄμορφον ὄγκο, ποὺ παρίστανε ὑπόδημα καὶ γύρω γύρω ἄπειρα ἄσπρα καὶ κίτρινα παράσημα. Ὁ Γιερμὶλ βρῆκε πασπατευτὰ τὸ σιδερένιο γλωσσάκι, τὸ πίεσε κ' ἡ πόρτα ἄνοιξε. Στὸ μισοσκότειδο, κοντὰ στὸ παράθυρο

μὲ τὰ παγωμένα τζάμια, τριγυρισμένος ἀπὸ σωροὺς πετσιά, ἐργαλεῖα, τενεκεδάκια μὲ ξυνισμένη ψαρόκολλα καὶ παγωμένες βαφές, καθόνταν ὁ Μαχόρ μὲ τὸν παραγυιὸ του τὸ Μίσκα. Ἡ γρηὰ - μάννα τοῦ τσαγκάρη ἦταν ἄρρωστη καὶ κοιμόταν στὸ γιατάκι τους, ποὺ ἕνα ξεθωριασμένο, τσίτινο μπερτεδάκι τῶκρυβε. Ἡ βρῶμα κεῖ μέσα ἦταν ἀφόρητη. Ἕνα βάρος ἔπιανε τὴν ψυχὴ κι' ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς ἄρρωστης, ποὺ κοιμόταν τέτοια ὥρα, κι' ἀπὸ τὴ βρῶμα τῶν πετσιῶν, ὡς κι' ἀπὸ τὶς δυὸ κότες, ποὺ εἶχαν κονέψει κοντὰ στὸ τζάκι. Μὰ ὁ μαυρειδερὸς Μίσκα μὲ πολλὴ δραστηριότητα κἀρφωνε τὸ τακοῦνι τοῦ παπουτσιοῦ, ποὺ κρατοῦσε γερὰ ἀναποδογυρισμένο ἀνάμεσα στὰ γόνατά του, ἀραδιάζοντας πυκνὰ τὰ ξύλινα καρφάκια καὶ σιγοτραγουδῶντας διαρκῶς. Ὁ δὲ Μαχὸρ εἶχε βαλθῆ νὰ φτειάξῃ τὴν παληά του ἁρμόνικα, ποὺ τὴν εἶχε ξεβιδώσει κιόλας. Θἄταν ἴσαμε εἴκοσι πέντε χρονῶ, σπανὸς μὲ μοῦτρο κακρὺ καὶ πολὺ ὀχρό, καὶ βλέμμα ἀναιδέστατο. Τὸ κορμί του ἦταν ἀσύμμετρο καὶ κακοφτειαγμένο.

Ὁ Γιερμὶλ αἰσθάνθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀπερίγραπτη φρίκη. Δρασκέλισε τὸ κατῶφλι κ' οἱ δυὸ ἄνθρωποι σήκωσαν τὰ κεφάλια καὶ στὴ θέα του ἄνοιξαν τὰ μάτια τους μεγάλα ἀπὸ τὴν κατάπληξη. Μὰ κεῖνος δὲν τἄχασε.

Ἀποφεύγοντας ὅσο μποροῦσε νἀντικρύζῃ τὸ βλέμμα τοῦ Μαχὸρ κρὶ προσπαθῶντας νὰ φαίνεται καλοπροσίρετος κι' ἀγαθός, ἀρχίνησε ἀμέσως νὰ λέῃ, πὼς κατέβαινε στὸ χωριὸ νὰ ψωνίσῃ καὶ συλλογίστηκε νὰ περάσῃ κι' ἀπὸ δῶ νὰ παζαρέψῃ ἕνα ζευγάρι ποδήματα.

— Μισά;—ρώτησε ἀπότομα ὁ Μαχόρ.

— Ἀ, μπᾶ! Μπότες ἴσαμε τὸ γόνατο κι' ἀπὸ τὸ καλύτερο ὑλικό.

— Καὶ γιὰ ποιόν;

— Γιὰ μένα, γιὰ ποιὸν ἄλλον; Δόξα σοι ὁ Θεός, δουλεύω τόσα χρόνια, λὲς νὰ μὴν ἔχω λεφτὰ γιὰ τὸ κἀθε κέφι μου;

— Στὸ λοῦσο τῶρριξες, βλέπω—εἶπ' ὁ Μαχὸρ κροϊδευτικά.—Δὲ βλέπεις ποὺ γέρασες. κακομοίρη μου, μόνο θἐς νὰ μᾶς κάνῃς τὸ λιμοκοντόρο! Κάλλιο νὰ σκεφτῇς τὴν ψυχή σου, λέω γώ.

Ὁ Μίσκα χαμογελοῦσε πονηρά.

Ὁ Γιερμὶλ μισόκλεισε τὰ μάτια, ἔρριξε μιὰ λοξὴ ματιὰ στὸν τσαγκάρη. «Καὶ δὲν ψοφᾶς σὺ προτήτερα!» σκέφτηκε καὶ μὲ προσποιητὴ ἀδιαφορία εἶπε:

— Ὁ θάνατος εἶναι γιὰ ὅλους μας. Σήμερα σύ, αὔριο γώ. Ἄλλος λογαριασμὸς αὐτό. Τώρα μιλᾶμε γιὰ τὰ ποδήματα. Θὲς νὰ μοῦ φτειάξῃς ἢ ὄχι; Γιατὶ ἂν δὲ θὲς, θὰ πάω στὸν Καστριέτς, τὸν κουτσό, νὰ τὰ παραγγείλω. Γιὰ μένα τὰ ἕξῃ ρούβλια δὲν εἶναι τίποτα.

— Ἀ ἔτσι; Καὶ τί μᾶς τὸ λές!—σφύριξε ὁ Μαχόρ.

Κοίτἄξε ἐπίμονα τὸν Γιερμὶλ καὶ πιὰ μὲ ὕφος πραγματικοῦ κλέφτη, χωρὶς νὰ κρύβῃ τὶς σκέψεις του, ρώτησε:

— Ὥστε σοβαρά, ἔχεις λεφτά;

Ὁ Γιερμὶλ ταράχτηκε ἀπὸ κεῖνο τὸ βλέμμα καὶ μουρμούρισε βιαστικά:

— Μπᾶ σὲ καλό σου!... Ποῦ νὰ τὰ βρῶ τὰ λεφτά, βρὲ παιδί; Σὲ καλό σου!...

Κατάλαβε πὼς λίγο ἔλειψε νὰ χαλάσῃ τὴ δουλειά, συνῆρθε ἐγκαίρως καὶ ξακολούθησε μὲ ὕφος μισοκακόμοιρο.

— Λεφτά! Λεφτά! ξέρουν νὰ λὲν οἱ κακιὲς γλῶσσες... Καὶ γὼ κοντεύω νὰ πεθάνω μέσα στὸ καταραμένο δάσος... Δὲν κοιμᾶμαι τὶς νύχτες... Χίλιες δυὸ τρομερὲς ἰδέες περνᾶν ἀπὸ τὸ νοῦ μου... Κι' ἂν στὰ καλὰ καθούμενα πάρω καμμιὰ τρομάρα; Λίγο τῶχεις! Χμ!

— Τί λὲς τώρα!... παρατήρησε ὁ Μαχόρ.

— Ἀμ τί θαρρεῖς;— ξακολούθησε ὁ Γιερμὶλ, παίρνοντας θάρρος. Μέρες ποῦναι τώρα... Κατεβαίνει κανενοῦ ἔξυπνου νὰ μὲ φοβερίσῃ. Βάζει τὴ γοῦνα του ἀνάποδα κι' ἔρχεται νὰ μοῦ κάνῃ τὸν καλλικόντζαρο καμμιὰ νύχτα... κι' ὕστερα;

— Οὔ, νὸ χαθῇς!—εἶπε ὁ Μαχόρ—θάρρεψα καὶ γὼ πὼς κάτι θἄβγαινε... Κουτὸς ποὺ ἤμουνα!

Καὶ ξανάσκυψε στὴν ἁρμόνικα. Μὰ ἔμπηξε τὰ γέλια καὶ ἔγνεψε τοῦ Μίσκα.

— Τί ἔπαθες; ρώτησε δειλὰ ὁ Γιερμίλ.

— Τίποτα, ἀποκρίθηκε αἰνιγματικὰ ὁ Μαχόρ.

Ὁ Γιερμὶλ κάθισε λίγο ἀκόμα γιὰ νὰ μὴ παρατηρηθῇ ὁ θρίαμβός του—εἶχε νοιώσει τἐ σήμαινε τὸ ξαφνικὸ γέλιο τοῦ Μαχόρ, τώρα πιὰ ἦταν βέβαιος πὼς θὰ ἐμφανιζόταν κάποια νύχτα τυλιγμένος στὴν ἀναποδογυρισμένη γοῦνα του! Ὕστερα προφασίστηκε πὼς ἄργησε, εἶπε πὼς θὰ ξαναπερνοῦσε νὰ συμφωνήσουν γιὰ τὰ ποδήματα κ' ἔφυγε ἐνῷ ὁ Μαχὸρ ἄναβε τὴ λάμπα. Εἶχε νυχτώσει πιά. Τὰ παγωμένα νερὰ γυάλιζαν θαμπὰ κοντὰ στὴν πόρτα. Ψηλά, μέσα στὰ βιαστικὰ κύματα, ποὺ κυλοῦσαν στὸ στερέωμα, πότε πρόβαλε, πότε κρυβόταν τὸ φεγγάρι καὶ κάποιο λαμπρὸ ἄστρο. Λαμπύριζε κάπου-κάπου κι' ὁ σταυρὸς τῆς ἐκκλησιᾶς, καθὼς περνοῦσε τρεχᾶτος πλάϊ της ὁ Γιερμίλ. Καὶ κάποια στιγμὴ τοῦ πέρασε σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ σκέψη, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ ρρίξῃ. «Εἶναι δυνατὸ τάχα, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μαχὸρ νὰ κοίτεται νεκρὸς μέσα στὴν παγωμένη γῆς καὶ στὰ χιόνια;».

Σπίτι του ἔφτασε ἀργά. Τὸ σκυλὶ καθόταν στὴν πόρτα καὶ τὸν περίμενε. Μπῆκαν μαζί, σὰ φίλοι, μέσα καὶ πλάγιασαν ἀμέσως, ἀφοῦ ὁ Γιερμὶλ ἀμπάρωσε καλὰ τὴν πόρτα του. Βυθίστηκαν στὸν ὕπνο γρήγορα μὰ κι' οἱ δυὸ ἔβλεπαν τρομαχτικὰ ὄνειρα. Τὸ σκυλὶ οὔρλιαζε κι' ὁλοένα τιναζόταν σύγκορμο. Ὁ Γιερμὶλ ξύπνησε τὴ νύχτα περίτρομος. Τὸ φεγγάρι φώτιζε ὅλο τὸ δωμάτιο καὶ στὸ ἄσπρο του φῶς διέκρινε τὸν πατέρα του—χρόνια τώρα πεθαμένον—νὰ κἀθεται κάταχνος, σχεδὸν ἀέρινος, στὸ γιατάκι του. Ὁ Γιερμὶλ πῆγε θαρρετὸς κοντά του.

— Τί θὲς δῶ - χάμω;—τὸν ρώτησε—Τώρα πιὰ δὲ σὲ φοβᾶμαι.

Ὁ πεθαμένος σήκωσε γελαστὸς τὸ ἀδύνατο χέρι του καὶ τὸν σταύρωσε:

— Καλά, κοιμήσου. Ὁ Θεὸς μαζί σου. Νὰ φοβᾶσαι τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους.

Κι' ὁ Γιερμὶλ ξύπνησε, παγωμένος ἀπὸ τὴν τρομάρα, κι' εἶδε πὼς ἦταν ὄνειρο. Μὰ πολλὲς φορὲς ἀκόμα ὅλο τοῦ φαινόταν πὼς ξυπνοῦσε, πὼς πήγαινε νὰ δῇ ἂν ἦταν καλὰ ἀμπαρωμένη ἡ πόρτα, πὼς ἄναβε τὸ λυχνάρι του—ποὺ ἀπὸ τὴ βιασύνη του κείνη τὴ νύχτα δὲν τῶχε ἀνάψει—πὼς ἔβαζε κι' ἔτρωγε—γιατὶ εἶχε πλαγιάσει νηστικός...

Ἔμεινε ξαπλωμένος κι' ὅλη τὴν ἄλλη μέρα, μήτε ἄναψε μάλιστα τὴ σόμπα του. Πρὸς τὸ βράδυ σηκώθηκε. ἔφαγε τὴ χθεσινή του σοῦπα κι' ἀφοῦ προσευχήθηκε, πῆρε νὰ γιομίσῃ τὸ ὅπλο του. Εἶχε σκοτεινιάσει πιά, μὰ δὲν ἄναβε φῶς. Τὰ χέρια του ἔτρεμαν. Τὸ σκυλὶ στεκόταν πλάϊ του καὶ τὸν κοίταζε ἐρωτηματικὰ στὰ μάτια, σὰν ἄνθρωπος. Δὲν τὸ χτύπησε κἄν, τόσο ἦταν ἤρεμος, μ' ὅλο ποὺ τὰ χέρια του ἔτρεμαν.

Κατὰ τὶς ὀχτὼ βγῆκε στὸ κατῶφλι του. Τὸ φεγγάρι ἔπαιζε πάλι τὸ κρυφτοῦλι ἀνάμεσα στὰ σύννεφα, μὰ ἡ νύχτα ἦταν πιὸ θαμπή, πιὸ χειμωνιάτικη ἀπόψε κι' ἡ ἀτμόσφαιρα ἀνάδινε παγωνιά.

Μπῆκε μέσα, ἀμπάρωσε, κι' ἀπὸ τὶς ὀχτὼ ἴσαμε τὶς δέκα ἔμεινε ἀκίνητος, κρατῶντας τὴν ἀναπνοή του, καρφωμένος στὸ γιατάκι του κοντὰ στὸ σκοτεινὸ παράθυρο. Μὰ ξάφνου κἄτι τὸν ἀνησύχησε. Σηκώθηκε σιγὰ-σιγὰ καὶ κόλλησε στὸ τζάμι: μέσα στὸ ἄσπρο σύθαμπο, ποὺ ὀχρὰ φωτιζόταν πότε-πότε ἀπὸ τὸ φεγγάρι, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς χιονισμένους θάμνους, μαύριζαν στὸν ἀνηφορικὸ δρομάκο δυὸ ἄνθρωποι. Προπορευόταν ὁ πιὸ ψηλός... Καὶ δὲν πέρασε οὔτ' ἕνα λεπτό, ποὺ ἐνῶ ὁ ξένος ἔσβυνε τὸ κλεφτοφάναρό του κι' ἑτοιμαζόταν νὰ κολλήσῃ κι' αὐτὸς στὸ τζάμι, γιὰ νὰ δῇ μέσα, ὁ Γιερμὶλ πυροβόλησε ἐκκωφαντικά.

Ὁ Μίσκα τῶβαλε στὰ πόδια, πίσω κατὰ τὸ χωριό. Ὁ Μαχόρ ἀπόμεινε νεκρὸς στὴ θέση του. Ὁ Γιερμὶλ ὥρμησε ὄξω, ἐνῶ τὸ σκυλὶ χαλοῦσε τὸν κόσμο ἀπὸ τὶς φωνές, ἔσκυψε πάνω στὸ νεκρό, ποὺ εἶχε πέσει μπρούμητα. Φαινόταν τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ φρύδια μαυρισμένα μὲ κάρβουνο καὶ ζωγραφισμένες μεγάλες μουστάκες. Φοροῦσε ἀνάποδα τὸ κοντογοῦνι του. Στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ εἶχεν ἀπομείνει τὸ λουρὶ τῆς ἁρμόνικάς του. Τὸ χιόνι κάτωθέ του κοκκίνιζε ἀπὸ τὰ αἵματα.

Ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς μῆνες ὡδήγησαν τὸν Γιερμὶλ στὴν αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου. Κ' ἔκανε σὲ ὅλους τὴν καλύτερη ἐντύπωση. Μπαίνοντας σταυροκοπήθηκε ἐπανειλημμένως μπροστὰ στὴ χρυσῆ εἰκόνα, ποὺ κρεμόταν στὴ γωνιά, ὑποκλίθηκε βαθειὰ στοὺς δικαστές. Ὅταν τὸν κάλεσαν, σηκώθηκε χωρὶς καθόλου νὰ δειλιάσῃ, ἀπομάκρυνε τὰ πυκνὰ μαλλιά του ἀπὸ τὸ ἰδρωμένο του μέτωπο, σήκωσε τὸ κεφάλι κ' ἀρχίνησε ν' ἀπαντάῃ θαρρετά. πρόθυμα, μὲ ἀγαθότητα καὶ γερροντικὴ πονηριά, προσθέτοντας κάθε τόσο:

—Κύριοι ἄρχοντες, δίκαιοι δικαστές... Ἦταν, φαίνεται, εὐχαριστημένος, ὅσο ἔβλεπε, ποὺ μαζευτήκανε τόσος κόσμος γιὰ χατῆρι του, ποὺ στὴν αἴθουσα μέσα καθόταν κυρίες καὶ κύριοι καλοντυμένοι, ποὺ τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο μὲ ἀκριβὸ τσόχινο τραπεζομάντηλο, ποὺ οἱ δικαστὲς φοροῦσαν τὴ μεγάλη στολὴ καὶ ποὺ μπροστὰ στὴν εἰκόνα ἔκαιγε χρυσὸ καντῆλι. Δὲν τὸν διέκοπταν κι' αὐτὸς διηγόταν, —χωρὶς νὰ ρίξῃ οὔτε

ΓΙΑΝΝΗ ΨΥΧΑΡΗ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΑΖΑΡΙΝΑΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ο καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν αἰώνια ἐπωδό του, οὔτε στοχαζόταν πὼς μέσα στὸ χωριό του ἔπαιζε τὸ ρόλο τοῦ ἀρχαίου χοροῦ: Ὅ,τι οἱ ποιητὲς τῆς Ἑλλάδας ἐκφράζουν μὲ τὴν ὄμορφη εἰκόνα τῆς Χαλκόποδης Ἐριννύας, μὲ τὸ ὄνομα τῆς Νέμεσης, αὐτὸς τὸ ἐξέφραζε μὲ λόγια λιγώτερο ὑψηλά, μὰ μὲ βαθὺ αἴσθημα. Ὅπως καὶ ἄλλοτε ἡ Μοῖρα θὰ ὕφαινε γιὰ τὴ Λαζαρίνα μεγάλες συφορές.

Ἡ προφητεία τῆς γρηᾶ-Μαριγῶς δὲν τὴν εἶχε καθόλου ἡσυχάσει. Ἑτοίμαζε καινούργιες: Γιατὶ ἡ Μαριγὼ δὲν ξεχνοῦσε τὸ φοβερὸ καλπασμὸ τῶν Τούρκων ποὺ ὡρμήσανε στὸ χωριό, τὸ ἀπότομο σταμάτημά τους μπροστὰ ἀπ' τὶς πρῶτες καλύβες, τὴν ὁρμητικὴ εἴσοδο τοῦ νέου ἀξιωματικοῦ στὸ σπῆτι τῆς Φροσύνης. Ἡ Φροσύνη ἤτανε ἀνεψιὰ τῆς Μαριγῶς. Ἡ Μαριγὼ τὴν ἀγάπαγε μὲ τὸν τρόπο της, πηγαίνοντας στὸ σπίτι της καὶ κάνοντας τὰ μάγια της, σκουπίζοντας, καθαρίζοντας, τρέχοντας ἀπ' τὸ ἕνα ἔπιπλο στὸ ἄλλο. Ὕστερα ἀπ' ὅσα γίνανε, ἀραίωσε τὶς ἐπισκέψεις. Ἡ δυστυχισμένη ἡ Φροσύνη ἀπόφευγε νὰ παρουσιάζεται κι' ἡ γρηὰ τὴν καταλάβαινε καὶ τὴν ἄφινε ἥσυχη. Ἡ Φροσύνη ὅμως ἀποφάσισε κάποτε νὰ πάῃ νὰ δῇ τὴ θειά της. Ἡ τρομερὴ προφητεία εἶχε φτάσει ὡς τ' αὐτιά της. Ἡ Φροσύνη, ποὺ ὡς τὰ τότε σοῦδινε μὲ τοὺς τρόπους τὴν ἰδέα μιᾶς δέσποινας, ξαφνικά, ἀμέσως μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἀχμέτ, μετὰ τὴ φρίκη ποὺ ἔνοιωσε ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς αἰσθήσεις της, ζοῦσε σὲ ἀδιάκοπη παραίσθηση. Μὰ καὶ ὁ ὀργανισμός της εἶχε κλονιστῆ· τὸ παραμικρὸ γεγονός, ἡ παραμικρὴ λέξη, ἔπαιρνε στὰ μάτια της ἀναπάντεχη ἢ τεράστια σημασία.

Ἀνατρίχιασε σύγκορμη, κατατρόμαξε ἀκούοντας τὸ χρησμό. Τῆς φάνηκε πὼς τὴν καταδίκαζε. Ἀμέσως νόμισε πὼς ἀφοροῦσε αὐτήν. Ναί, δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία. Δὲν εἶχε ντροπιαστῆ, ἀνεπανόρθωτα; Δὲν εἶχε λερώσει, ἀπ' τὴν πρώτη μέρα, τὸ σπίτι ὅπου ἀναπαυότανε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθώου μωροῦ ποὺ κοιμότανε στὴν κούνια του; Γιὰ νὰ ἐξαγνίσῃ τὸ ἀνήκουστο αὐτὸ κρῖμα, ἔπρεπε μάννα καὶ παιδὶ νὰ ἐξαγνιστοῦν μὲ τὸ θάνατο. Θἄπρεπε νὰ σκοτώσῃ τὸ Γιαννάκη καὶ μετὰ νὰ σκοτωθῇ κι' αὐτή. Παραμιλοῦσε καὶ μὲς στὸ παραμιλητό της ἔτρεμε γιὰ τὶς φαντασίες της.

Κινημένη ἀπ' τὸ ἔνστικτο, αὐτὴ ποὺ σὰν ὅλους τοὺς χωριάτες δὲν εἶχε κοιτάξει ποτὲ ὅ,τι ὀνομάζουμε φύση, κατέβηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή της στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας της, γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸν ἀτέλειωτο κάμπο ὅπου ξεπηδοῦσαν ἀκόμα ἐδῶ κι' ἐκεῖ μερικὲς καλύβες, ὅπου τὰ ζῶα πλανιότανε ἀκόμα.

Ὁ ρημαγμένος κάμπος, ποὺ τὸν εἶχε δεῖ μονάχα ὀργωμένο, τῆς μάτωσε τὴν καρδιά. Εἶδε τὴν κακία τῶν καπνισμένων κορμῶν, τῶν δέντρων, τὴν ξεραΐλα τῶν ἀλωνιῶν. Ὕστερα τὸ βλέμμα της πῆγε μακρύτερα, πέρασε τὴν ἀκαθόριστη σειρὰ τῶν κάμπων, ἀναζήτησε τὸ βουνό, καὶ διευθύνθηκε κατὰ τὸ ἀόρατο Πήλιο. Ἄ! Τὶ σχέση εἶχε ἡ προφητεία τῆς Μαριγῶς μ' αὐτή, σκέφτηκε ἐξείνη τὴ στιγμή. Δὲν εἶχε κι' ὅλας παρατήσει, δὲν εἶχε σκοτώσει τὸ παιδί της, τὸ Μανώλη, τὴ στιγμὴ ποὺ τ' ἄφισε νὰ τὸ πᾶνε στοὺς συγγενεῖς της, τόσο μακρυά της, ἀπάνω στὰ βουνά; Καὶ ξεσκιζότανε ἡ καρδιά της. Ποιὸς ξέρει; Μπὰ κι' εἶχε πεθάνει; Ἡ μήπως, σὰν ἔμαθε τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ἔτρεξε νὰ γυρίσει καὶ ἡ Φροσύνη θὰ τὸν ξανάβλεπε; Κι' αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ τὸ σκοτωμὸ ζήταγε ἡ Μαριγὼ ἀπ' τὴ Φροσύνη, ἂν πραγματικά, τὸ ξανάβλεπε;

Τὶ φρίκη!

Ἡ Φροσύνη πῆγε νὰ βρῇ τὴ Μαριγώ. Τὴ βρῆκε νὰ στριφογυρίζῃ μέσα στὴν ἄθλια καλύβα της, μὲ τὴν ποδιὰ ἀνασκουμπωμένη, τὴν ἄκρη τοῦ φουστανιοῦ της ἀνασηκωμένη. Στριφογύριζε ἀκατάπαυστα, καὶ σοῦδινε τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ ἀχαμνὸ καὶ λευκὸ κορμί της ποὺ φαινότανε σὰν νὰ τὸ σπρώχνῃ καὶ νὰ τὸ πετάῃ ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ ὁ παραμικρὸς κυματισμὸς τοῦ ἀγέρα, ἡ πόρτα ποὺ ἄνοιγε, τὸ ἔπιπλο ποὺ μετατοπιζότανε, εἶχε ἀποχτήσει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀεικίνητου, καὶ πὼς ἡ κίνηση ποὺ γινότανε ἀπ' τὸ ἀδιάκοπο πήγαινε-ἔλα, γεννοῦσε μὲ τὴ σειρά της καινούργιες κινήσεις τόσο ποὺ, εἶχες τὴν ἐντύπωση τοῦ αἰώνιου.

Ποτὲ τῆς Μαριγῶς δὲν τῆς εἶχε περάσει ἀπ' τὸ νοῦ νὰ ξεκουραστῇ, οὔτε κανένας ἄλλος σκέφτηκε νὰ τὴν βάλῃ νὰ ξεκουραστῇ. Τὴν εἴχανε συνηθίσει. Τὴν Κυριακὴ ὅμως στὴν ἐκκλησία δὲν μποροῦσε νὰ κάνῃ τὰ δικά της. Ἔπρεπε νὰ στέκεται ἥσυχη. Μὰ ξεθύμαινε μὲ τὴν καταπληκτικὴ γρηγοράδα ποὺ σταυροκοπιότανε. Γιὰ χατῆρι τοῦ Θεοῦ, κατώρθωνε νὰ περιορίζεται καὶ ἔμενε εὐχαριστημένη μὲ τὶς ἀδιάκοπες μετάνοιες, κι' ἔτσι ξεγελοῦσε τὴν ἀνάγκη ποὺ ἔνοιωθε γιὰ κίνηση...

Ἡ Μαριγὼ ἔβαλε τὴν Φροσύνη νὰ κάτσῃ σ' ἕνα σκαμνί. Τούτη τὴ φορὰ ἡ Μαριγὼ ἔδειχνε τὴν τρελλὴ χαρὰ ποὺ αἰσθανότανε ξαναβλέποντάς την. Τὴν ὑποδέχτηκε ἀπ' τὸ κατῶφλι μὲ ἕνα διαπεραστικὸ ξεφωνητό...

— Νά τη πιά, καλῶς τὴν Ἀφροδίτη μου!

Τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς, ποὺ εἶναι συνηθισμένο στὴν Ἑλλάδα καὶ συχνὰ οἱ χωριάτες τὸ μεταχειρίζονται στὰ τραγούδια τους, τὴν πείραξε τὴ Φροσύνη στὴν καρδιά, ὄχι γιατὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ συνδέεται ἡ ἰδέα τῶν ὀργίων ἢ τοῦ ἔρωτα, ἀλλὰ γιατὶ εἶναι συνώνυμο μὲ τὴν ὀμορφιὰ καὶ γιατὶ ἡ ὀμορφιὰ τῆς Φροσύνης τῆς ἔφερνε τώρα ντροπή.

Ἄρπαξε τὴ χέρι τῆς Μαριγῶς, καὶ χωρὶς νὰ κάνῃ τίποτα ἄλλο, βιαστικὰ τὴν θερμοπαρακάλεσε!

— Ἄχ! κάνε, κάνε ὅ,τι μπορεῖς νὰ φύγῃ. Φρόντισε νὰ μὴν τὸν ξαναϊδῶ πιά.

Ἡ Μαριγὼ ἤξαιρε πολὺ καλὰ γιὰ ποιὸν μιλοῦσε. Τὸ κουτσομπολιὸ εἶχε δώσει καὶ εἶχε πάρει στὸ χωριό. Μὰ δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ ἀκόμα τὴ Φροσύνη, ἀπ' τὴν ἀπαίσια ἡμέρα ποὺ ὁ Ἀχμὲτ εἶχε ὁρμήσει στὴν καλύβα τῆς Φροσύνης δὲν κόταγε νὰ φανερωθῇ στὴ Λαζαρίνα. Θὰ τῆς φερνόντανε σκληρά: Ἀναφέρανε τὸ πρόσφατο παράδειγμα μιᾶς θεσσαλιώτισσας ἀπ' τὸ Πετρίνο, τῆς γυναίκας τοῦ Δήμου τοῦ Σημαντήρα, ποὺ ἔκανε πὼς ὑποχωρεῖ στὶς ἐπίμονες προτάσεις τοῦ γιουσμπαχῆ, πῆρε μαζύ της μιὰ κάμα καὶ τὴν ὥρα ποὺ αὐτὸς πλησίαζε γιὰ νὰ τὴν λερώσῃ μὲ τὰ βρώμικα χάδια του, τοῦ τὴν ἔμπηξε στὸ λαρύγγι. Εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν δέχεται καθόλου ἐλαφρυντικὲς περιπτώσεις. Καὶ ἡ Φροσύνη ἐκτὸς ἀπ' τὸν πόθο νὰ σώσῃ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ της εἶχε κι' ἄλλα ἐλαφρυντικὰ στὸ ἐνεργητικό της. Μὰ οἱ συμπατριῶτες της ξεχνοῦσαν ἀκόμα καὶ τὸ πὼς ἐξ αἰτίας της γλύτωσε ὁλόκληρο τὸ χωριὸ ἀπ' τὴν καταστροφή. Οὔτε συλλογιζόντανε μάλιστα πὼς ἂν ἡ Φροσύνη κατάφευγε στὴ βία, οἱ Τοῦρκοι θὰ τοὺς σφάζανε ὅλους.

Ἡ Μαριγώ, γιὰ μιὰ στιγμή, νόμισε, ὅπως καὶ οἱ χωριᾶτες, πὼς ἡ Φροσύνη δεχότανε θελληματικὰ τὰ χάδια τοῦ Τούρκου. Εἶχε ματώσει ἡ καρδιὰ της γιὰ τὴν πατρίδα της καὶ τὴ θρησκεία της. Καὶ τώρα, μὲ τὰ πρῶτα λόγια τῆς ἀνηψιᾶς της, κατάλαβε πὼς εἶχε γελαστεῖ, πὼς ἡ Ἀφροδίτη της ἔμενε πάντα ἡ ἴδια. Ἀνάσανε. Καὶ μέσα στὸν πυρετὸ τῆς χαρᾶς της, ὡς ἀπάντηση στὴν παράκληση τῆς Φροσύνης, ποὺ ζητοῦσε ν' ἀπαλλαχτῇ ἀπ' τὸ βραχνᾶ, βγήκανε ἀπ' τὸ στόμα τ' ἀναπάντεχα αὐτὰ λόγια.

— Πρέπει νὰ θυμιατίσουμε στὸ σπίτι σου.

Ἡ Φροσύνη ἔμεινε ἀποσβολωμένη. Ναί, βέβαια, ἤτανε ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲν τῆς πέρασε καθόλου ἀπ' τὸ μυαλό. Τὸ λιβάνι θὰ τὸν ἔδιωχνε αὐτὸν τὸν καταραμένο, ὅπως θάδιωχνε τὸ δαίμονα. Ὤ! Ἂν ἤτανε δυνατό! Καὶ κυριεμένη ἀκόμα ἀπ' τὴ σκέψη ποὺ τῆς ἔτρωγε τὴν καρδιά, ἡ Φροσύνη εἶπε στὴ γρηά!

— Μὰ τότε, ἡ προφητεία σου; Τὰ παιδιά μου; Δὲ θὰ χρειαστῇ λοιπὸν νὰ σκοτώσω τὰ παιδιά μου;

Ἡ γρηὰ ἔκανε ἐπὶ τόπου ἕνα γῦρο μὲ ἀπίστευτη ταχύτητα, στάθηκε πάλι μπροστὰ στὴ Φροσύνη καὶ τῆς ἀποκρίθηκε:

— Πρέπει νὰ θυμιατίζῃς σπίτι σου, σοῦ λέω, νὰ θυμιατίζῃς πάντα.

(Ἀπολουθεῖ)

μιὰ ματιὰ στὸ Μίσκα, ποὺ κατακίτρινος καὶ περίτρομος στεκόταν παραπέρα— διηγόταν τὴ ζωή του στὸ δάσος, τὴν ἐπίσκεψή του στὸ χωριό, τὴν κουβέντα του γιὰ τὰ ποδήματα, ἀκόμα καὶ τὸ φόνο μὲ τὶς παραμικρότερες λεπτομέρειες. Καὶ πρόσθετε συχνά:

— Τὸ κρῖμα μου εἶναι μεγάλο, κύριοι ἄρχοντες! Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι βάλθηκαν νὰ μὲ ξεκάνουν καὶ γὼ βρῆκα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδικηθῶ γιὰ ὅλες τὶς ἀδικίες καὶ τὶς περιφρόνησες, ποὺ τράβηξα στὴ ζωή μου.

— Μὰ κεῖνοι ἐρχόνταν νὰ γλεντήσουν, ἀφοῦ εἶχαν καὶ τὴν ἁρμόνικα μαζί, παρατήρησε κάποιος.

— Κι' ὁ ὀξαποδῶ μὲ μουσικὲς καὶ τύμπανα πάει νὰ καταστρέψῃ. Κανεὶς ὅμως δὲν ξέρει τί ἔχει στὸ μυαλό του. Τιμωρῆστε με ὅπως τὸ ἀξίζω.

Στὸ μοναστῆρι ποὺ ἐξέτινε τὴν ποινή του δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος πιὸ ἐργατικὸς ἀπ' αὐτόν: τὶ καθαρὰ ποὺ σκούπιζε τὴν αὐλή, τί νοικοκυρεμένα ποὺκοβε τὰ ξύλα, μὲ τί προθυμία κουβαλοῦσε τὸ νερὸ στὴν κουζίνα καὶ στὸ πλυσταριό!

Κ' οἱ καλόγηροι τὸν ἀγάπησαν πολύ. Κ' ἔμεινε μαζί τους γιὰ πάντα καὶ μετὰ τὴ λήξη τῆς ποινῆς του. Μὰ δὲ θέλησε νὰ γίνῃ καλόγηρος.

— Ἄ, ὄχι. Εἶμαι πολὺ ἁμαρτωλός,— ἔλεγε μὲ ὑφος καυχησιάρικο, σὰ νὰ τὸν εὐχαριστοῦσε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Κάπρι 25—27—XII—1912.

Μετάφρ. ΚΟΡΑΛΙΑ Μ. Η.

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΑΧΙΛΛ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑΣ

Πρὸ λίγου καιροῦ πέθανε στὴν Νέα Σμύρνη, σὲ ἡλικία 75 ἐτῶν ὁ συνεργάτης τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» Ἀχιλλεὺς Διαμαντάρας, δάσκαλος παληὸς ἀπὸ τὸ Καστελλόριζο. Ἡ εἴδηση αὐτὴ εἶμαι βέβαιος πὼς δὲν θὰ συγκινήσῃ μόνο τὰ διασκορπισμένα σήμερα στοὺς τέσσερις ὁρίζοντας παιδιὰ τῆς ὑπόδουλης πατρίδας του, ποὺ τόση ἀγάπη καὶ τόσο σεβασμὸ ἔτρεφαν στὸν δάσκαλό τους. Τὄνομά του εἶχε διαδοθῆ πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἀπόμακρου νησιοῦ του καὶ μ' ὅλο ποὺ ἤταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀθόρυβους πνευματικοὺς ἐργάτες τοῦ τόπου μας, δὲν ἔμεινε ἄγνωστος στὸ πολὺ διανοούμενο κοινό. Τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ πολὺ κοντά, τὸν εἶχα ἀγαπήσει καὶ νομίζω πὼς αὐτὴ τὴν στιγμὴ μπορῶ νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ἔργο του, χωρὶς νὰ ξοφλῶ βέβαια, μὲ τὸ σημείωμά μου αὐτό, τὸ μεγάλο χρέος μου ἀπέναντί του.

Ὁ Ἀχιλλεὺς Διαμαντάρας δὲν ξεκίνησε νἀρθῇ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ γίνῃ μεγάλος, ὅπως κάμνουν ὅλοι οἱ «διανοούμενοι» ἄνθρωποι σήμερα, ποὺ φοβοῦνται μήπως χάση ἡ Ἑλλάδα μὲ τὴν ἀπουσία τους ἀπὸ τὸ «κέντρον». Ἐργάσθηκε σ' ὅλη τὴ ζωή του στὴν πατρίδα του, μὲ τοὺς συντοπίτες του, ἀθόρυβα καὶ ταπεινά, καὶ ὁλόκληρο τὸ ἔργο του σ' ὅλες, τὶς πολύτροπές του ἐκφάνσεις, παρουσιάζει μιὰ θαυμαστὴ ἑνότητα καὶ ἁρμονία: ἀφορᾶ τὸ Καστελλόριζό του, ποὺ τώρα μάλιστα, στὰ τέλη τῆς ζωῆς του, τὸ εἶχε ἀγαπήσει μὲ μιὰ ἀγάπη σχεδὸν παθολογική, ἀφοῦ δὲν μποροῦσε νἀκούσῃ τὄνομά του χωρὶς νὰ δακρύσῃ. Τὸν θυμᾶμαι ὅταν μάζευε, ὡς τὶς ὕστατες ἡμέρες του, κάθε τι καὶ τὸ πιὸ ἀσήμαντο ποὺ διάβαζε σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ γιὰ τὴν πατρίδα του, καὶ στὸ σπῆτι ὑπάρχει σωρὸς ὁλόκληρος τέτοιων χαρτιῶν ποὺ τὰ φύλαγε σὰν ἱερὸ κειμήλιο. Ὅταν καμιὰ φορὰ μ' ἔλεπε νὰ διαβάζω κάτι, πάντα τὸ ἴδιο μ' ἐρωτοῦσε:

—Γράφει τίποτα γιὰ τὸ νησάκι μας; Καὶ τὰ μάτια του γιόμιζαν δάκρυα...

Δὲν ἤταν δάσκαλος μὲ τὴν συνηθισμένη σημασία τῆς λέξεως. Δὲν εἶχε πάρει μάλιστα τὸν τελευταῖο χρόνο τὸ δίπλωμά του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο. Μ' αὐτὸ τὸν ἀνεβάζει ἀκόμα πιὸ ψηλὰ μέσα μας. Δείχνει πόση ἀξία μποροῦσαν νἄχαν τὰ χαρτιά, ἐκεῖ ποὺ φτερούγιζε ἕνα ζωντανὸ ἠφαίστειο δράσεως καὶ ὁρμῆς. Τί παράδειγμα! Δὲν εἶχε πνιγῆ μέσα στὸ νεκρὸ γράμμα τοῦ τύπου, δὲν εἶχε ἀπολιθωθῆ μέσα στὰ πέτρινα μάρμαρα τῆς ἀρχαίας γλώσσας ποὺ δίδασκε. Ἤταν ἄνθρωπος πλατύτερος, μ' ἐνδιαφέροντα πλατειά, μὲ γνώσεις γενικὲς καὶ γιὰ πράγματα ἀκόμα ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ἐπιστήμης του, μὲ ἄσβεστη καὶ διαρκῆ δίψα πλουτισμοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ψυχῆς του. Ἕνας νοῦς φωτεινὸς κι' ἀστραπηβόλος, καρδιὰ ἀνοιχτὴ καὶ χαρούμενη, ἕνα πανηγῦρι, σκέψη βαθειὰ καὶ σοφὴ καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ψυχὴ ποὺ ἀποτύπωνε στὸ ὡραῖο πρόσωπό του, τὸ γιομᾶτο ἔκφραση, τὸν ἀνώτερον ἄνθρωπο.

Μετὰ τὸν Ε. Κισθήνιον, ποὺ ἔζησε στοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821, ὁ πρῶτος ποὺ *ἔδημιούργησε* σχολειὸ στὴν πατρίδα του, ποὺ ὡς τότε μάθαιναν οἱ ἄνθρωποι μόνο τὰ γράμματα τοῦ «Ὀκτωήχου», ὑπῆρξε ὁ Διαμαντάρας. Δὲς καὶ γεννήθηκε σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸν ἐπερίμενε. Πρῶτος αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ κοινωνικὸς ἀπόστολος ποὺ ἐνέπνευσε, μὲ τὰ κηρύγματά του στὴν ἐκκλησία καὶ μὲ τὴν δράσῃ του, μιὰ νέα πνοὴ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ὑγείας μέσα στοὺς μαραζωμένους ἀπὸ τὴν καταπίεση τοῦ Τούρκου νησιῶτες, ποὺ ὡς τὴν ἐποχή του ἐζοῦσαν πνιγμένοι μέσα στὶς πιὸ ἐξωφρενικὲς προλήψεις, τόσο ποὺ καὶ τὰ παράθυρα τῶν σπητιῶν τους ἀκόμη νὰ εἶναι μὲ κάγκελλα σὰν κάτεργα φυλακῶν. Τρεῖς γενεὲς σχεδὸν ἀνθρώπων μποροῦν νὰ μιλήσουν γιὰ τὴν σοφὴ καὶ ζωντανή του διδασκαλία.

Ἀλλὰ μόνον αὐτό! Αὐτὰ ἀφοροῦν τὸν ἐργάτην· ὑπάρχει ὅμως σημαντικώτερος, ὁ σοφός. Συνεκέντρωσε κάθε τι ποὺ ἐδημιούργησε ὡς παράδοση ὁ χρόνος στὸ νησί του, παραμύθια, ἀνέκδοτα, ἱστορίες, ρίμες, τραγούδια δημοτικά, χορούς, ἱστορικὰ ἔγγραφα, σουλτανικὰ φιρμάνια, καὶ ὅλα αὐτὰ ποὺ βρίσκονται ριγμένα *) σὲ ἄπειρα βιβλία καὶ περιοδικὰ καὶ μόνον αὐτὰ δείχνουν τὸ μέγεθος τῆς ἐργασίας του.

Ἀκόμη καὶ κάτι ποὺ δὲν ἤταν δυνατόν, γιατὶ τὰ μέσα δὲν τὰ εἶχε πρόσφορα ἐκεῖ μακρυὰ ποὺ ἐζοῦσε, κι' αὐτὸ τὸ καλλιέργησε: Ἔφαξε ἀκούραστα νὰ βρῇ ὅ,τ. ὑπῆρχε γραμμένο ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς Ἕλληνας καὶ Λατίνους σχετικὰ μὲ τὴν «Μεγίστην». Ἀκόμα ἀσχολήθηκε μὲ μελέτες ἀρχαιολογικὲς γιὰ τὴν ἀνακάλυψη ἀρχαίων τάφων, ἐπιγραφῶν, νομισμάτων κλπ. ὄχι μονάχα στὸ Καστελλόριζο ποὺ δὲν ἀφῆκε σπιθαμὴ τοῦ ἀνεξερεύνητη, ἀλλὰ καὶ στὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπέ-

*) Ὁ κ. Μιχ. Πετρίδης συνεκέντρωσε σὲ κάποιο δημοσίευμά του ὅσα θυμόταν πρόχειρα, νομίζω ὅμως πὼς δὲν εἶναι ὅλα: 1) Ἡ κατάστα-

Τὰ ἀνεκτίμητα συστατικὰ της κὴν καθιστοῦν μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ

ΣΚΟΥΙΜΠ

ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΑΝΩ ΤΩΝ 50 %
ΓΑΛΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
τὸ ὁποῖον ἐξουδετερώνει τὰ ὀξέα τοῦ στόματος. Προλαμβάνει τὴν οὐλίτιδα καὶ πυόρροιαν. Λευκαίνει τοὺς ὀδόντας. Δὲν περιέχει σάπωνα καὶ ἄλλας ἐπιβλαβεῖς οὐσίας.
ΓΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΑΡΩΜΑ ΙΔΕΩΔΗ
Μόνοι εἰσαγωγεῖς:
Ι. Χ. ΠΑΠΑΤΖΗΜΑΣ & ΣΙΑ
Σταδίου 4 (Μέγαρον Μετοχ. Ταμείου)
E. R. SQUIBB & SONS - NEW-YORK

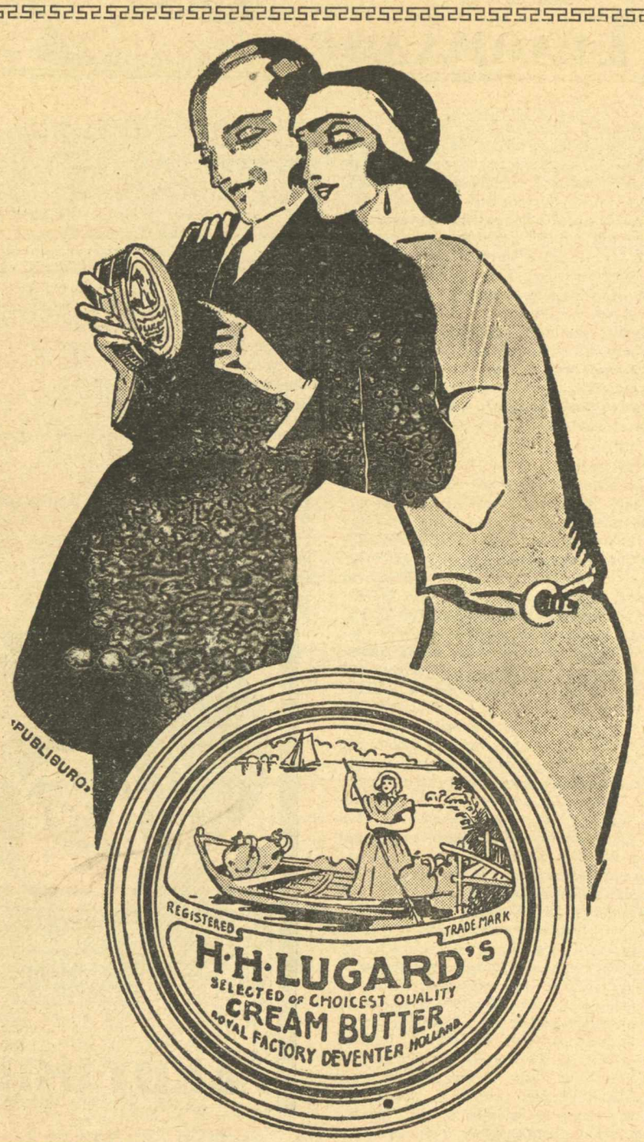

ΤΟ ΣΤΟΜΑΧΙ *εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς ὡμορφιᾶς καὶ τῆς ὑγείας,* ΔΙΑΛΕΓΕΤΕ ΤΟ ΦΡΕΣΚΟ ΒΟΥΤΥΡΟ ΠΟΥ ΠΡΟΟΡΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ *Διὰ νὰ ἔχετε ἥσυχο τὸ κεφάλι σας ἀγοράζετε μικρὰ σφραγισμένα κουτιὰ μάρκας*

ΛΟΥΓΚΑΡ

ναντι στὸ νησί του, καὶ γιὰ τὶς ἐργασίες του αὐτὲς ἐτιμήθη μὲ διεθνῆ διπλώματα καὶ τίτλους, μὲ ἐνθουσιασμὸ δὲ ἔγραφαν κατὰ καιροὺς οἱ ξένοι γιὰ τὸν ἀκούραστον αὐτὸν σοφὸ τῆς ἐπιστήμης. Καὶ δὲν ἔχασε ποτὲ τὸ ἐνδιαφέρο του αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν στενὰ τοπικό, ἀφοῦ καὶ ὅταν ἦρθε στὴν Αἴγινα μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐξακολουθοῦσε μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸ τὶς ἀρχαιολογικὲς καὶ ἱστορικὲς ἔρευνές του, καθὼς καὶ τὴν συλλογὴν ἀνεκδότων δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδημοσίευσε, μερικὰ δέ, ἐλάχιστα, καθὼς δύναμαι νὰ ξέρω, βρίσκονται ἀκόμη ἀνέκδοτα στὰ ἀρχεῖα του καὶ πιστεύω νὰ δημοσιευθοῦν στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα». Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔγινε ἀνεπανόρθωτη ἀφορμὴ τοῦ διανοητικοῦ καὶ πνευματικοῦ μαρασμοῦ του, ἦταν ἕνα γεγονὸς ποὺ πρέπει νὰ τὸ θρηνοῦμε σὰν ἀπώλεια ὄχι μειὰ τοῦ Ἀχιλλ. Διαμαντάρα, ἀλλὰ ἐθνική. Ἡ χειρόγραφη ἱστορία τοῦ Καστελλόριζου, ποὺ ἐπὶ τριάντα χρόνια συνέγραφε, ἕνα πολύμοχθο ἔργο ποὺ ὁ ἴδιος ἐπίστευε καὶ τῶλεγε πὼς θὰ κάμῃ τὄνομά του ἀθάνατο στοὺς συμπατριῶτες του, κατεστράφη κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Καστελλορίζου ἀπὸ τοὺς Γερμανούς. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς φοβόταν μήπως τὸ βρῇ γερμανικὴ ὀβίδα, τὸ φύλαξε, σχεδὸν τελειωμένο πειά, μέσα στὴ γῆ χωρὶς νὰ προβλέψῃ τὴν ὑγρασία καὶ τὸ χρόνο. Καὶ ἡ θλίψη του ὑπῆρξε ἀπερίγραπτη ὅταν ἀντὶ τῆς ἱστορίας του εὑρῆκε κατεστραμμένα ἐρείπια, τρίμματα χάρτου, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἦταν πιὰ δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τίποτα, μὰ τίποτα ἀπολύτως, ἀπὸ ὅσα μὲ τόσην ἀγάπην εἶχε συλλέξει ἀπὸ τόσα ἔτη. Αὐτὸ ὑπῆρξε ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους του. Τὸν ἐπλήγωσε βαθειά. Εἶχε καταντήσει στὸ τέλος μιὰ διαρκὴς πηγὴ ποὺ ἀνέβλυζαν δάκρυα. Ἀλήθεια ἀπὸ ποῦ ἔβγαιναν τόσα δάκρυα;

***

Λίγο χῶμα τὸν σκεπάζει τώρα ἔξω στὸ Νεκροταφεῖο τοῦ Μπραχαμιοῦ καὶ

σις τῆς νήσου μας Καστελλορίζου, διατριβή. 2) Πατριδογραφία, ἤτοι τοπογραφία τῆς νήσου Μεγίστης. 3) Ἡ νῆσος Μεγίστη, μονογραφία ἱστορική. 4) Παράπλους Λυκίας ἀπὸ Μεγίστης εἰς Χελιδονίους νήσους (περιοδικὸ «Ξενοφάνης»). 5) Ἐκδρομὴ εἰς Ξάνθην Λυκίας («Ξενοφάνης»). 6) Μία σελὶς τῆς Λυκιακῆς ἱστορίας. 7) Περὶ τῆς Λυκιακῆς πόλεως Ἀντιφέλλου (περιοδ. «Παρνασσός»). 8) Ἡ νῆσος Μεγίστη («Παρνασσός»). 9) Ἔθιμα τοῦ γάμου ἐν Μεγίστη («Παρνασσός»). 10) Παθολογία τῶν γραμμάτων ἐν τῷ Καστελλοριζιακῷ ἰδιώματι τῆς γλώσσης («Ξενοφάνης»). 11) Λαογραφικὴ ὕλη εἰς δύο μέρη («Φιλία» Καστελλορίζου, «Φιλ. Συλλ. Κ)πόλεως», «Λαογραφία», «Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος»). 12) Μελοποίησις εἰς τὴν βυζ. μουσικὴν ἁπάντων τῶν δημωδῶν ἀσμάτων Καστελλορίζου, (παράρτημα «Φόρμιγγος» καὶ στὴν «Μουσικὴν» τοῦ Παχτίκου). 13) Λυκιακὰ νομισμάτια (ἐν τῷ Β. C. H.). 14) Φράσεις εἰλημμέναι ἐκ τοῦ ναυτικοῦ βίου τῶν Καστελλοριζίων (βραβευμένο σὲ διαγωνισμὸ τῆς «Ἐπιστημ. Ἑταιρείας». 15) Λυκιακαὶ ἐπιγραφαὶ (στὸ περιοδικὸ τῆς Γαλλ. Ἀρχ. Σχολῆς Β. C. H. καὶ στὶς Σμυρν. ἐφημερίδες «Ἁρμονία» καὶ «Πρόοδος». 16) La langue des enfants de Castellorizo, εἰς τὸ Bulletin de la Societé Linguistique de Paris.17) Σαντραπεία Σχολή. Λόγοι διάφοροι. 18) Ἓν βλέμμα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἄστυ τῆς Ρόδου («Ροδ. Ἡμερολόγιον» ἔτ. α'). 19) Καστελλοριζιακὰ παραμύθια («Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας»). 20) Γητέματα καὶ δημώδη θεραπευτικὰ Καστελλορίζου (ἀναγεγραμμένη χρονικῶς καὶ ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις («Δελ. ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρ.) καὶ ἄπειρα ἄλλα μικρότερα. Νομίζω μάλιστα ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη ἀνέκδοτα δημ. τραγούδια του στὸ Λαογραφ. Ἀρχεῖον.

μερικὰ πεῦκα καὶ κυπαρίσσια σκεπάζουν τὸν ἁπλό τάφο του, ποὺ κανένας διαβάτης δὲν θὰ τὸ φαντάζεται, πὼς μέσα ἐκεῖ κρύβει μιὰ πνευματικὴ μορφὴ τοῦ τόπου μας. Τίποτα πιὰ δὲν ἀπόμεινε ἀπὸ κεῖνον! Μὰ ὁ ἀγαθὸς δάσκαλος δὲν θάχῃ νομίζω παράπονο γι' αὐτό. Ὑπῆρξε πάντα ἁπλός, ποτὲ δὲν ἐπείραξε ἄνθρωπο καὶ κανένας δὲν θὰ πῇ λόγο κακὸ γιὰ τὄνομά του. Ἐκεῖ ποὺ βρίσκεται στὸ κάπως ἐξοχικὸ μνῆμα του, ἡ σκιά του θὰ νοιώθῃ πάντα χαρά, αὐτὸς ποὺ τόσο ἀγαποῦσε τὶς ἀκρογιαλιὲς καὶ τὰ δουνὰ μὲ τὸν καθαρὸ νησιώτικο ἀέρα τους, ποὺ πρῶτα αὐτὰ χαιρετοῦσαν κάθε πρωὶ τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν νύχτα, αὐτὸς ὁ γιομᾶτος δροσιὰ γιὰ νὰ γεμίσῃ ἀπὸ καινούργια δροσιὰ καὶ φρεσκάδα. Ἐκεῖ ποὺ τώρα ἀναπαύεται ἡ φύση εἶναι τόσο ὤμορφη καὶ ἀληθινή, ὅπως ὤμορφο καὶ ἀληθινὸ ὑπῆρξε τὸ ἔργο του καὶ ἡ ψυχή του, ποὺ στέκουν παραδείγματα σὲ μᾶς.

Γ. ΦΤΥΑΡΑΣ

Ἡ ζωγράφος Πηνελόπη Οἰκονομίδη

Εἴκοσι ἕξη μικροὶ καὶ μεγάλοι πίνακες ἀποτελοῦν τὴν ἔκθεσί της: τοπεῖα, νατὺρμόρτ, γυμνά, πορτραῖτα, καὶ δύο συνθέσεις μὲ πρόσωπα. «Ἡ μεγάλη ἀδελφὴ» καὶ «Μία κυρία». Ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὰ τὰ λίγα καὶ διαλεγμένα κομμάτια ποὺ ἐξέθεσε—καὶ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἐκθέτει ἐφέτος ὕστερα ἀπὸ μιὰ πολυετῆ καρτερικὴ ἀναμονὴ καὶ ἀφάνεια—κρύβεται ἀπέραντη ἐργασία καὶ πεῖρα ἀπ' τὴ ζωὴ μεγάλη. Εἶναι ὅλα σὲ χρῶμα. Ἀλλὰ τί χρῶμα; Ἕνα χρῶμα ἁπλοποιημένο καὶ στυλιζὲ ποὺ θὰ ἐζήλευε καὶ ὁ πιὸ ὥριμος ζωγράφος!

Ἐκεῖνο ποὺ αἰσθάνεται ἰδιαίτερα εἶναι τὸ ***σχῆμα***. Ἀνήκει στὴ νεώτερη ἐκείνη οἰκογένεια ποὺ ἔχει τὴν καταγωγή της στὸ Σεζάν, ὅπως καὶ ὁ μεγάλος διδάσκαλος τοῦ ρεαλιστικοῦ ἰδεαλισμοῦ, καθὼς ὀνόμασε στὸ πρὸ ἡμερῶν δημοσιευμένο στὴν ἐφημερίδα «Ἔθνος» ἄρθρο του ὁ γλύπτης Μ. Τόμπρος τὸν Δημήτριο Γαλάνη. Ἀλλὰ πῶς; μέσα σὲ μιὰ σύνθεση, ποὺ χωρὶς νὰ κουράζῃ ἢ νὰ ξαφνιάζῃ, ὑποβάλλει ἕνα βαθὺ νόημα, καθαρὸ καὶ ἡσυχασμένο, ὅπως εἶναι ὁ ἑαυτός μας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἰσχυρὴ ἱκανοποίηση, ποὺ τὴν ἔζησε μὲ ὅλη του τὴν ἀνθρώπινη καὶ δυνατὴ καρδιά. Ἔχει εἰλικρίνεια, ὅραμα, προσωπικότητα καὶ πίστη.

Ἡ νατὺρ-μὸρτ μὲ τὰ σταφύλια καὶ τὴ φιάλη, ἡ νατὺρ-μὸρτ μὲ τὸ ἀνοιγμένο σὲ φέτες καρποῦζι, τὴ φρουτιέρα μὲ τὰ θερινὰ φροῦτα καὶ τὸ ξύλινο κανάτι, ἡ νατὺρ-μόρτ μὲ τὸ ἄνθος καὶ τὸ τσαλακωμένο ὕφασμα, ἡ νατὺρ μόρτ μὲ τὸ καφὲ καπέλο, τὴ μαύρη ὀμπρέλλα κάθετη πρὸς τὴ βάση τοῦ πίνακος, τὴν κόκκινη μάσκα καὶ τὸ πίσω μέρος μιᾶς γωνιᾶς ἀπὸ τελάρο τὸ ὑπ' ἀρ. 21 τοπεῖο «ΠαληὸΦάληρο» τὸ ὑπ' ἀριθ. 19 πορτραῖτο «Κορίτσι» μὲ τὸ ἄβρὸ καὶ φρεμαρισμένο πρόσωπο, τὰ ὑπ' ἀρθ. 8 καὶ 11 τοπεῖα τῆς Πάρου, ὁ ὑπ' ἀρθ. 1 μεγάλος συνθετικὸς πίνακας «Γομνὸ» μὲ τὰ φαρδιά, θερμὰ καὶ σφαιρικὰ ἐπίπεδα, ἢ ὑπ' ἀρθ. 17 σύνθεση «Μία κυρία» μὲ τὰ αἰνιγματικὰ προφὶλ νὰ σβύνουν πίσω στὸ ζεστὸ φόντο, τὸ ὑπ' ἀρθ. 26 κεφάλι «Γσιμπογιάννης», σχεδιασμένο μὲ τόση στοργὴ καὶ λεπτότητα ποὺ τὸ αἰσθάνεσαι κοντά σου νὰ σοῦ μιλάῃ μὲ ὅλη τὴν παιδική του ἀφέλεια — μαρτυροῦν μιὰ ζωγραφικὴ νόησι ἀσυνήθιστη γιὰ τὸν τόπο μας: ἀβίαστη, θετική, ἐνδόμυχη, σοφή, συγκροτημένη.

Μεταχειρίζεται περίφημα τὸ μαῦρο χρῶμα. Ἔτσι ὅπως τὸ αἰσθάνεται, ἔχει χάσει κάθε σκληρότητα. Ἡ ***Πηνελόπη Οἰκονομίδη*** εἶναι ἀπὸ τὶς ἐκλεκτὲς ἐκεῖνες φύσεις ποὺ συγκινοῦνται χωρὶς νὰ πενθοῦν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀρνητικὸ χρῶμα. Διερμηνεύει μ' αὐτό, τὸ ἀσύλληπτο ἐκεῖνο ἐσωτερικὸ βάθος, ποὺ τὸ νιώθουν ὅσοι αἰσθάνονται τὸν ἑαυτό τους ἱκανὸ νὰ φεύγῃ, ἐνῶ ζοῦν τὴν πιὸ ὠμὴ πραγματικότητα, σὲ σφαῖρες ὑπερκόσμιες. Εἶνε οἱ σύγχρονοι ἐσωτερικοὶ ἄνθρωποι. Ἡ ποίησι στὴ ζωή, ἡ ποίησι τῶν ἡμερῶν μας.

Ἡ ζωγράφος αὐτὴ δὲ μιμεῖται. Ἐργάζεται μὲ τὶς δικές της δυνάμεις· αὐτὲς ποὺ ἔχει: μὲ πάθος καὶ θέλησι νὰ εἰσδύσῃ σὲ ὅ,τι νιώθει πὼς εἶναι δικό της. Ἀντελήφθη τί θὰ πῇ ζωγραφικὸ σχῆμα: ἐκτέλεσι ὑπολογισμένη καὶ δυναμική. Τὸ χέρι της δὲν ἀκροβατεῖ, δὲν αὐτοσχεδιάζει, δὲ χάνεται σὲ εὔκολες πινελιές, σὲ κοινὲς ἐντυπώσεις. Ξέρει νὰ κτίσῃ· ἀφοῦ προσθέσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ, ὅλα ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ συντεθῇ ἕνα σύνολο, γιὰ νὰ δειχθῇ μιὰ ***μορφή***, ποὺ ἂν θυμίζῃ τὴν πραγματικότητα, εἶναι γιατὶ ἐκείνη τῆς ἔδωσε τὴν πρωτοβουλία, τὴν ὤθησι, πέ-

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε. - ΑΘΗΝΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ - ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42 — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 11 - 48

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΟΔΟΣ ΦΡΑΤΤΗ & Ρ. ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ — ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ — ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

ΠΙΣΤΩΣΙΣ 20 ΜΗΝΩΝ

Δύνασθε ν' ἀγοράσητε οἱασδήποτε ἀξίας βιβλία

ΝΟΜΙΚΑ, ΙΑΤΡΙΚΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ Κ.Λ.Π.

Πληρώνοντας αὐτὰ εἰς 20 μηνιαίας δόσεις

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἀνάσταση Νεκρῶν ὑπὸ Δ. ΒΟΥΤΥΡΑ Δρ. *25.—*

Μετὰ ἀπ' τὸ βιβλίον του «Ἀπ' τὴ Γῆ στὸν Ἄρη» ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς μᾶς δίδει εὐθὺς ἀμέσως τὸν καινούργιο του τόμο «Ἀνάσταση νεκρῶν» μὲ δώδεκα ὅλα-ὅλα διηγήματα σκορπισμένα στὶς 140 σελίδες του. Καὶ στὸν τόμο αὐτὸν καὶ στὰ ἄλλα του ἔργα, ὁ Βουτυρᾶς εἶνε καθολικός, ἀληθινός, ἐρευνητὴς τοῦ βάθους τῆς κοινωνίας, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως, ὁραματιστὴς τῆς ἀληθείας τοῦ ὁρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου, ἑρμηνευτὴς τῆς πραγματικότητος μὲ ποικίλον τρόπον, μὲ τὴν σάτυρα, μὲ τὴν ἀλληγορία, μὲ τὴν πιστὴ ζωγραφιά, μὲ τὴν φαντασίαν ὑποτεταγμένην στὴν τέχνην καὶ τὴν φύσιν, στὴν καλλιτεχνικὴν ἀνάγκην.

Διηγήματα ὑπὸ Π. Δ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Δρ. *15.—*

Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιλαμβάνει 39 ἐκ τῶν καλυτέρων διηγημάτων τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸν διδασκαλικὸν κόσμον συγγραφέως τόσον διὰ τὴν παιδαγωγικὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν λογοτεχνικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ἕνα ἰδιαίτερον χιοῦμορ. Ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου.

Χριστουγεννιάτικα καὶ Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα

ὑπὸ ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Δρ. *17.50.*

Ὁ τόμος οὗτος περιλαμβάνει 11 ἐκλεκτὰ διηγήματα ψυχολογημένα καὶ χαρακτηριστικά. Ὅλα ζωντανὲς Θρακικὲς ἠθογραφίας ὅπως ὅλα τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τοῦ συγγραφέως.

στε τὴ συγκίνηση ἂν θέλετε, νὰ τὴ ζωγραφίσῃ ἔτσι ὅπως τὴ μετέβαλε κατόπιν μὲς στὸν πίνακα, ὡς ***πλᾶσμα*** ἀποκαλυπτικὸ τῆς ἔξω δρατῆς ζωῆς.

Τέτοια δουλειὰ τὴν καταλαβαίνω. Καὶ τέτοια δουλειὰ δὲν μποροῦμε ἀλλιώτικα νὰ τὴν ὀνομάσουμε παρὰ ***δημιουργία***. Ὁ τεχνίτης ἐδῶ βρίσκεται στὸν ἀκριβὴ προορισμό του: ἐξυπηρετεῖ τὴν οὐσία. Βαδίζει μὲς στὸ ἄπειρο, ὡς μία ἄλλη δύναμη κι' αὐτός, ἐξ ἴσου μεγάλη καὶ θαυμαστή, ὅπως εἶναι τὸ φῶς, τὸ νερό, τὸ ἄστρο καὶ ὁ ὕπνος. Μήπως ὅμως ἀποκάμῃ στὸ μέλλον καὶ δοῦμε νὰ στρέφεται πίσω, σὲ ὅ,τι καταδικάζει σήμερα ἡ κριτική μας συνείδηση, ἡ ἀνθρώπινη ζωή μας, ἡ ἐντατική μας φρόνηση; Θὰ δοῦμε.

Ὁ θεατὴς ποὺ βλέπει τοὺς πίνακές της βλέπει τὰ ἀντικείμενα διαλυμένα ἀπδναν ἥλιο, ὅπου, ἀντὶ νὰ τὰ καταστρέψῃ, τὰ ξαναφέρε στὴν δρασή μας περισσότερο γνώριμα καὶ ζωντανά. Ὁ ἥλιος αὐτὸς εἶναι τὸ συνθετικό της ***ἔνστικο.*** Τὴν ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο σχῆμα, κόβοντάς τα μὲ τοὺς λεπτοὺς καὶ κρύους χρωματικοὺς τόνους, πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ μουσαμᾶ ἢ τοῦ χαρτονιοῦ ποὺ δουλεύει, καὶ δὲν τὴν ἀφίνει ἥσυχη, ἐὰν δὲν πεισθῇ πρῶτα πὼς πέτυχε σὲ ὅ,τι πάει νὰ σταθῇ μέσ' στὸν πίνακα ἢ στὰ μάτια της. Στὴν ἀρχιτεκτονικὴ αὐτὴ βάζει πολὺ ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Ἔχει δραμα στὴ δουλειά της. Ἡ συγκίνηση συμβαδίζει μὲ τὴ σκέψη της. Ἐνῷ κάνει αὐστηρὴ τέχνη, ἡ σύνθεσή της δὲ σὲ κουράζει. Ἀφομοιώνει ὅ,τι σκέπτεται. Ἔχει ἁπλότητα.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 «Γυμνό», ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, οἱ ὦμοι, οἱ λαγόνες, οἱ μαστοί, τὸ πρόσωπο, ἡ κοιλιά, τὰ μπράτσα, σὲ δυὸ ἀντίθετες στάσεις— τὸ ἕνα γωνιάζει πρὸς τὸ κεφάλι, τὸ ἄλλο πέφτει πρὸς τὰ πόδια - συγκροτοῦν ἕνα σύνολο, δεμένο, γιομᾶτο σάρκα, ὀστᾶ καὶ βάρος. Μὲ δύο ἢ τὸ πολὺ τρία χρώματα, ἀλλὰ πλούσια σὲ ἀποχρώσεις, κατώρθωσε μιὰ μοναδικὴ σύνθεση: ἔστησε ἕνα «σῶμα». Βλέποντάς το, ἔχεις ἀπ' αὐτό, ὄχι μιὰ διάθεση σαρκικὴ ἢ μιὰ ὁποιαδήποτε ἄλλη αἰσθησιακὴ ἁρμονία· ἔχεις κάτι πνευματικό: μιὰ ἰδέα πλαστική, ὡραία, καὶ διόλου ἀπατηλή: τὴν ὅλη ἰσορροπημένη μέσα στοὺς ἄξονες ποὺ θέτει ὁ νοῦς.

Ὕστερα ἀπὸ ἔργο αὐτό, καθὼς κι' ἀπ' τὶς συνθέσεις ἐκεῖνες ποὺ ἀνέφερα στὴν ἀρχή, τὴν βλέπουμε τόσο προχωρημένη, ὥστε νὰ πλησιάζῃ στὴν πραγματοποίησή, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα καὶ κυριώτερα προβλήματα ἀπ' ὅσα ἀντίμετωπίζει σήμερα ἡ μεγάλη γαλλικὴ τέχνη: τὴν ὀργανικὴ ἰσορρόπηση σὲ δυὸ ἀντίθετα πράγματα, στὴ φόρμα καὶ στὸ χρῶμα, σύμφωνα μὲ τὸ καινούργιο πνεῦμα ποὺ θέλει ἡ τωρινὴ ἀνθρώπινη ζωή μας. Νὰ ποιὸς θάνε αὔριο ὁ δρόμος της.

Ἡ Πηνελόπη Οἰκονομίδη εἶναι μιὰ ζωγράφος ποὺ ξέρει (ἔστω κι' ἀπὸ ἐνστικτο) νὰ κρεάρῃ τὰ ἀντικείμενα. Τὰ μεταβάλλει χωρὶς νὰ τὰ παραμορφώνῃ σὲ ζωγραφικὲς ἀξίες. Αὐτὴ τὴν εὐγένεια τὴν ἔχει. Δυὸ ἀχλάδια, ἢ ἕνα πρόσωπο, ἢ ἕνας τοῖχος λ. χ., σχεδιάζονται ἐπάνω στὸ τελάρο της, ἀφοῦ διῆλθαν πρῶτα καὶ πῆραν τὴν ἔκφρασή τους μέσα ἀπ' τὸ δικό της ἐνδόμυχο κόσμο. Νά! γιατὶ ἡ δουλειά της ἔχει βάθος, προσωπικὸ ὄφος, ὑποβολή, καθαρότητα. Μὲ ἄλλα λόγια, ἔχει ἐκείνη τὴ σπάνια ***οὐσία*** ποὺ πάλλεται πίσω ἀπὸ κάθε γνήσιο ἔργο τέχνης. Μὴ μὲ ρωτήσετε τί εἶναι ἀκριβῶς αὐτό, πῶς ἐνεργεῖ, πῶς ὑπάρχει! Ἐγὼ τοποθετῶ (ἢ ζωγραφίζω) ἁπλῶς τὶς ἐντυπώσεις μου. Στὸ σημεῖο ἐτοῦτο μονάχα ὅσοι δημιουργοῦν, ὅσοι ἐπικοινωνοῦν ἀρ' ἑαυτοῦ των μὲ τὴν πραγματικότητα, μποροῦν νὰ ἔχουν σαφῆ, δοιστικὴ γνώμη. Κι' αὐτοὶ σιωποῦν: ἐργάζονται, ζοῦν ἢ τρελλαίνονται.

Μετὰ ἀπ' τὶς ἐκθέσεις τοῦ Γαλάνη, τοῦ Τόμπρου, τοῦ Χατζηκυριάκου-Γκίκα, τοῦ Γουναροπούλου, τῶν «Αὐτοδιδάκτων» καὶ τοῦ Στεφανοπούλου, ἡ σημερινὴ ἔκθεσις τῆς Πηνελόπης Οἰκονομίδη, εἶναι τὸ πιὸ σημαντικὸ γεγονὸς ποὺ προστίθεται στὴν καινούργια καλλιτεχνικὴ ἡμέρα, ποὺ ξημερώνει καὶ στὸ δικό μας ὁρίζοντα.

ΑΝ. ΔΡΙΒΑΣ

"ΠΥΡΣΟΣ,, Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 8.000.000 — ΑΘΗΝΑΙ, ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 18

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΥ 1930

ΣΕΛΙΔΕΣ 1600 ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πληροφορίαι αὐθεντικαὶ καὶ ἐξηκριβωμέναι ἐκ τῶν πηγῶν.
Εὔχρηστος κατάταξις τῆς ὕλης.

Ἡ Ἑταιρία «ΠΥΡΣΟΣ», συνεχίζουσα τὸ ἐκδοτικὸν αὐτῆς πρόγραμμα, μετὰ τὴν ***ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ*** *ἐκδίδει τὸν*

ΟΔΗΓΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

δὲν θὰ φεισθῇ δὲ δαπανῶν ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν ἀντάξιον τοῦ τίτλου του καὶ χρήσιμον εἰς πάντα.

Διὰ καταχώρησιν διαφημίσεων, προαγορὰν σωμάτων καὶ πᾶσαν πληροφορίαν ἀπευθύνεσθε:

"ΠΥΡΣΟΝ,, Α. Ε.
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 18 - ΑΘΗΝΑΣ
ἢ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιπροσώπους.

Θέατρον «Ὀλύμπια»: Δευτέρα συναυλία συνδρομητῶν τῆς συμφωνικῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν.

Λόγῳ τῆς μουσικῆς ἀνασκοπήσεως τοῦ ἔτους ἡ κριτικὴ διὰ τὴν δευτέραν συναυλίαν συνδρομητῶν παρουσιάζεται κάπως ἀργά.

Ἀτυχῶς ἡ δευτέρα αὕτη συναυλία συνδρομητῶν ὑπῆρξε κατωτέρα πάσης προσδοκίας, τόσον διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ προγράμματος ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἀποροῦμεν μάλιστα πῶς ὁ κ. Μητρόπουλος ἐξέλεξε ἔργα τόσον ὀλίγον ἐνδιαφέροντα καὶ πῶς ἡ ὀρχήστρα αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπῆρξε πολὺ κατωτέρα ἑαυτῆς. Ἀκόμη καὶ τὰ ἔγχορδα δὲν εἶχαν τὴν ἀπαιτουμένην ὁμοιογένειαν καὶ μάλιστα τὰ πρῶτα βιολιὰ δὲν εὑρέθησαν καθόλου ἐν ἁρμονίᾳ, διότι συχνὰ «ἐφαλτάρισαν». Ὅλοι οἱ μουσικοὶ ἔδειδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔπαιζαν μηχανικά, ἐκ καθήκοντος, καὶ ὅτι ἐδιάζοντο πότε νὰ τελειώσῃ ἡ συναυλία. Ἴσως εἰς αὐτὸ νὰ συνετέλεσε καὶ ἡ κακὴ ἐκλογὴ τῶν ἔργων.

Οὕτω ἠκούσαμεν διὰ δευτέραν φοράν, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἑβδομάδος μόνον, τὸ κοινότυπον καὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος «Intermezzo» τοῦ Strauss, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγράψαμεν εἰς τὸ παρασμένον σημείωμα. Πρὸς τί αὐτὴ ἡ ἄσκοπος ἐπανάληψις;

Μήπως ἐχάθησαν αἱ ὡραῖαι εἰσαγωγαὶ καὶ ὁ κ. Μητρόπουλος δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄλλο ἔργον, ὥστε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀνιαρὰν αὐτὴν μουσικήν;

Βεβαίως ὁ Strauss εἶναι μεγάλος μουσικὸς καὶ μοναδικὸς εἰς τὴν ἐνορχήστρωσιν, ἀλλὰ δὲν παύει μὲ αὐτὰ τὰ θαυμάσια προτερήματα νὰ ἔχῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πτωχὰς μουσικὰς ἰδέας, ἀρκετὰ κάποτε χυδαίας, καὶ χωρὶς καμμίαν βαθύτητα.

Ὁ «Δὸν Ζουάν», ἔργον καὶ αὐτὸ τοῦ Strauss, διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ προηγούμενον. Βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ ἀπολύτως, ἀλλὰ ἡ ἀκρόασίς του, ἂν δὲν ἐνθουσιάζῃ, τοὐλάχιστον δὲν δίνει στὰ νεῦρα.

Τὸ συμφωνικὸν αὐτὸ ποίημα ἐγράφη ἐπὶ τοῦ ἐπικοῦ ἔργου τοῦ Λενάου. Διακρίνεται διὰ τὴν καλὴν φόρμαν του, τὴν ἀπαράμιλλον ἐνορχήστρωσίν του, τὴν ἐναλλαγὴν ποικίλων μουσικῶν θεμάτων, ἀλλά, παρ' ὅλα τὰ προτερήματα αὐτά, δὲν συγκινεῖ, διότι εἰς πολλὰ σημεῖα ἡ μελωδία εἶναι πτωχή, χωρὶς ἔμπνευσιν καὶ πρωτοτυπίαν, καὶ χωρὶς τὴν πνοὴν ἐκείνην ποὺ προσδίδει τὴν σφραγῖδα τῆς μεγαλοφυΐας εἰς τὰ ἔργα ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ὕπαρξίν μας.

Πάντως ὁ «Δὸν Ζουάν» ἦτο ἡ μόνη ὄασις εἰς τὸ χωρὶς ἐνδιαφέρον πρόγραμμα, ἐξαιρέσει βέβαια τοῦ ἀριστουργηματικοῦ κοντσέρτου τοῦ Λίστ, καὶ τοῦ «Ποιήματος» τοῦ Chausson.

Τὸ πρῶτον ἐξετέλεσε μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν καὶ μουσικὴν ἀντίληψιν ἡ σολίστ Δὶς Μαρίκα Παπαϊωάννου. Εὑρίσκομεν ὅμως ὅτι ἡ διακεκριμένη καλλιτέχνις θὰ ἐκέρδιζε περισσότερον ἐὰν ἔπαιζε ἄλλο ἔργον ποὺ νὰ συμβιβάζεται μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν της. Τὸ κοντσέρτο τοῦ Λίστ ἀπαιτεῖ εὐχέρειαν, δεξιοτεχνίαν ἄφθαστον, ζωήν, πολλὴν δύναμιν καὶ ἐν γένει ἐκτέλεσιν «à la Ρουμπινστάϊν». Ἡ Δὶς Μαρίκα Παπαϊωάννου μὲ τὸ λεπτόν της, τὸ ἐλαφρὸν παίξιμον, ὑστέρησε εἰς τὴν ἑρμηνείαν, παρ' ὅλην τὴν βαθεῖαν μουσικήν της ἀντίληψιν.

Τὸ δεύτερον, τὸ «Ποίημα» τοῦ Chausson, ἀπὸ τὰ ὀλίγα διαμάντια ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ γαλλικὴ μουσική, ἐπαρουσιάσθη ἀγνώριστον ἀπὸ τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κ. Βολωνίνη. Ὁ ταλαντοῦχος αὐτὸς βιολιστὴς ὑπῆρξε κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὑστέρησε ἀπολύτως εἰς τὴν ἀπόδοσιν. Δὲν ἐξετάζομεν τὸν ἀξιοθαύμαστον μηχανισμόν του, ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ τοῦ χρησιμεύῃ δι' ἔργα καθαρῶς δεξιοτεχνικά, ἀλλὰ τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸ αἴσθημα. Ἡ μελογχολία, ὁ πόνος, ποὺ ξεχύνεται ἀπὸ κάθε μελωδικὴν φράσιν τοῦ «Ποιήματος» ἡ θαυμασία διαδοχὴ τῶν θεμάτων, ὅλ' αὐτὰ ἐπῆγαν στὰ χαμένα. Ἕνα χλιαρόν, μέτριον παίξιμον, μὲ ἀκρίβειαν ἐὰν θέλετε, ἀλλὰ χωρὶς ψυχήν. Ἴσως νὰ ἔχωμεν ἀξιώσεις ἀπὸ τὸν κ. Βολωνίνην, εἰς τὰς ὁποίας δὲν δύναται ν' ἀνταποκριθῇ. Θὰ ἔπρεπε εἰς τοιαύτην περίπτωσιν νὰ ἐκλέξῃ ἔργον ποὺ νὰ πηγαίνῃ περισσότερον μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του. Ἡμεῖς, ὁσάκις ἀκούομεν τὸ «Ποίημα» τοῦ Chausson, ἀναπολοῦμεν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μάγου Thibaud, καὶ ἴσως δι' αὐτὸ νὰ εἴμεθα ἀπαιτητικοί.

Ἡ ἀποτυχημένη σχεδὸν αὐτὴ συναυλία ἔκλεισε μὲ τὰ «Τέσσερα Μουσικὰ ποιήματα» τοῦ Max Reger.

Ἡ σουῖτα αὐτὴ —ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ πρόγραμμα—ἐγράφη ἐπάνω εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μπαίκλιν. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχε ἐπιτυχίαν ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ μουσικὴ αὐτή, ἐστερημένη ἀπολύτως ἐμπνεύσεως, πρωτοτυπίας, πνοῆς, σώζεται ἴσως χάρις σὲ μερικὰ «effets», καὶ αὐτὰ ἀμφιβόλου ποιότητος, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκινήσῃ κανένα. Τὸ ἀκροατήριον τὸ ἀπέδειξε. Ὑπεδέχθη τὴν ἀνιαρὰν καὶ κακόηχον αὐτὴν μουσικὴν σαλάταν μὲ δυσφορίαν καὶ ἀραιότατα χειροκροτήματα. Διατί ἐπιμένει ὁ κ. Μητρόπουλος νὰ μᾶς σερβίρῃ ἔργα ἀνάξια λόγου; Ἡ σουῖτα αὐτὴ ἐπαίχθη καὶ ἄλλοτε, (δυὸ φοράς, νομίζομεν) καὶ δὲν ἤρεσε. Καὶ ἐὰν ἐξαλειφθῇ ἀπὸ τὴ ρεπερτόριον τῆς ὀρχήστρας, μᾶλλον κέρδος θὰ εἶναι παρὰ ἀπώλεια. Διατί δὲν ἐπαίζετο καλύτερα ἡ ὡραιοτάτη καὶ συναρπαστικὴ «Espana» τοῦ Chabrier, ἢ κανένα ἄλλο ἔργον τοῦ ἰδίου;

ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ERNEST RAYNAUD

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρνέστ Ρενὼ ἔχει καὶ θὰ ἔχῃ γιὰ πάντα μιὰ ἀπ' τὶς καλλίτερες θέσεις στὴ Γαλλικὴ φιλολογία. Τὸ ἔργο του εἶναι τεράστιο καὶ πολύμορφο στὴ δημιουργία του καὶ οἱ κριτικὲς ποὺ ἔχουν γραφτεῖ καὶ οἱ συζητήσεις ποὺ ἔγιναν, γίνουνται καὶ θὰ γίνουνται, ἄπειρες.

Τὰ παρισινὰ θέατρα ἦταν πάντα ἀνοιχτὰ γιὰ τὰ ἔργα του. Τὰ καλλιτεχνικὰ ἐργαστήρια γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχθοῦνε. Οἱ ἐκδότες νὰ τοῦ τυπώσουν τὰ ἔργα του. Οἱ ποιητὲς νὰ τὸν δέχωνται γιὰ ἀρχηγό τους καὶ οἱ κριτικοὶ γιὰ νὰ γράφουν παινηγυρικούς.

Ἔγραφε πάνου ἀπὸ δέκα ποιητικὲς

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΝΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΧΗΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΣΤΑΔΙΟΥ 33

— (Χημικὰ λιπάσματα, ἁπλᾶ καὶ σύνθετα. Ὀξέα ἐν γένει. Γεωργικὰ φάρμακα, ὑαλουργεῖα λευκῆς καὶ πρασίνης ὑάλου. Ἐλοπίνακες). —

ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

Διὰ 3 μῆνας ..... 8 ο)ο
Δι' 6 » ..... 8 1)2 ο)ο καὶ
Δι' 1 ἔτος ..... 9 ο)ο

ΕΙΣ ΛΙΡΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΔΟΛΛΑΡΙΑ ΚΑΙ ΧΡΥΣΟΝ:

Διὰ 3 μῆνας ..... 7 ο)ο
Δι' 6 » ..... 7 1)2 ο)ο καὶ
Δι' 1 ἔτος ..... 8 ο)ο

Ὅ,τι κατώρθωσε νὰ ἐωιτύχῃ ἡ νεωτέρα χημεία συγκεντροῦται εἰς τὰ Ἀγγλικὰ Φίλμς

"RAJAR,,

Μεγίστη ταχύτης
Ζωηροτάτη ἀπόδοσις
Πλουσία ἐμουλσιὸν

Ἐᾶς τὰ προσφέρομεν μὲ ἐγγύησιν.

Α. ΕΥΑΓΓΕΛΙΝΟΣ, Φωτογραφικά, Ὀπτικὰ
Σταδίου 58 β'.
Γ. ΚΑΓΚΕΤΣΩΦ, Φωτογραφικά, Ὀπτικὰ
Πανεπιστημίου 32 Δ'

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46

συλλογὲς καὶ τὸ βιβλίο του «Souvenir de Police» (γιατὶ ὁ Ρενὼ ἔκανε καὶ τριάντα χρόνια ἀστυνόμος στὸ Παρίσι) εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ντοκουμέντα τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας.

Ὁ *Leon Daudet* λέει πὼς ἡ μελέτη του γιὰ τὸν *Baudelaire*, εἶναι γραμμένη μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ὅτι ἡ μὲ πάθος γραμμένη *Mêlée Symboliste* (τόμοι τρεῖς, ἔκδοση τῆς *Renaissance du livre)* ἀποτελεῖ τὸν πιστὸ καθρέφτη αὐτῆς τῆς ἄλλοτε μεγαλειώδους ἐποχῆς τῆς γαλλικῆς ποιήσεως, ἀπ' τὴν ὁποία ἔχουμε καθήκον νὰ πάρουμε τὴ βάση.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἐρνὲστ Ρενὼ μαζὶ μὲ τὸν *Maurice du Plessys* εἶχαν ἱδρύσει στὰ 1886 τὴν *Ecole Decadiste* ποὺ τὸ τέλος της ἦρθε νὰ χαράξῃ ὁ Μορεὰς μὲ τοὺς *Symbolistes*. Τότε ἔβγαζαν καὶ τὸ κύριο ὄργανό τους, τὸ περιοδικὸ *«Le Decadent»*. Στὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἔγραφαν,—σὰν ὀργανωμένοι ἡγέτες ποιητικῆς κινήσεως—ὁ *Paul Verlain*, ὁ *Maurice du Plessys*, ὁ *Laurent Tailhade*, ὁ *Jean Lorrain* κλπ.

Μιὰ μελέτη τοῦ *Maurice Pierre Boyé* μοῦ ἐπικυρώνει κάτι ποὺ σκέπτομαι· ὅτι δηλαδὴ «τὸ 1886 . . . στάθηκε γιὰ τὴ Γαλλικὴ ποίηση μιὰ ἀπ' τὶς καλλίτερες χρονιές». Καὶ πραγματικὰ στὸ ἔτος αὐτὸ ὁ *Verharen* δημοσιεύει τοὺς «Μοναχούς», ὁ *René Ghil* τὸ «Λόγο», ὁ *Jules Laforgue* τὴ «Μίμηση τῆς Παναγιᾶς τοῦ Φεγγαριοῦ», ὁ *Ephraim Mikhael* τὸ «Φθινόπωρο», ὁ *Henri de Regnier* τὸν «Παυμένο», ὁ *Rodenbach* τὴν «Ἄσπρη Νιότη» καὶ ὁ *Arthur Rimbaud* τὶς «Φωταγωγίες».

Μὰ ἡ σχολὴ τῶν *decadistes* περίμενε νὰ διακριθῇ ἀπὸ τοὺς συμβολιστὰς καὶ περίμενε τὸ Ζὰν Μορεὰς, γιὰ νὰ δώσῃ στὰ *«vers amorphes»* τὴν πραγματική ποιητική τους φόρμα, νὰ ἐλευθερώσῃ τὴ ρίμα καὶ νὰ δώσῃ τὸ δρόμο σ' ἕνα λυρισμὸ ὁλοκληρωτικό. Γιατὶ ὁ συμβολισμὸς πατάει πάνου στὸν *Mallarmé*, ἐνῷ οἱ *decadistes* στὸν *Verlain* καὶ στὸν *Rimbaud*.

Στὸ 1887 ὁ Ἐρνέστ Ρενὼ δημοσιεύει τὸ *«Le Signe»*.

Στὸ 1889 ὁ *Mallarmé* δημοσιεύει τὰ «Ποιήματα», ὁ *Gustave Kahn* «Τὰ παλάτια τῶν νομάδων», ὁ *Maurice Barrés* ἱδρύει τὰ «Χρονικά» μαζὶ μὲ τὸν *Goffic* καὶ τὸν *Raymond de la Tailhède*, στὸ 1888 ὁ *Verlain* δημοσιεύει τὸν «Ἔρωτα», στὸ 1889 ὁ *Maeterlinck* ἐκδίδει τὴ μονοδικὴ συλλογή του, τὶς «Ζεστὲς σέρρες», ὁ Ἐρνὲστ Ρενὼ παρουσιάζει τότε τὶς «Βέβηλες σάρκες» καὶ ὁ *A. Fontenas* «Τὸ αἷμα τῶν λουλουδιῶν».

Στὸ 1890 ὁ *Alfred Vallette* ἱδρύει τὸ *Mercure de France*. Ἀναφέρω τὶς ἐποχὲς αὐτές, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ νοηθῇ καλὰ ἡ ζύμωση ποὺ βασίλευε γύρω ἀπ' αὐτὴν τὴν ὁμαδικὴ δημιουργία, στὴν ὁποία ἔζησε καὶ πρωταγωνίστησε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ Ρενώ.

Στὸ *«Mercure de France»* ὁ συμβολισμὸς ἐγκαθίσταται.

Τὸ 1890, εἶναι ἡ χρονιὰ ποὺ ὁ Μορεὰς παρουσιάζει τὸν «Παθητικὸ προσκυνητή», ὁ *Henri de Régnier* τὰ «Παλιὰ τραγούδια», ὁ *P. Verlain* τὰ «Ἀφιερώματα» καὶ ὁ *Luis Dumur*—ποὺ σήμερα εἶναι ἀρχισυντάκτης του *Mercure de France*—τὴ «Νέβα».

Τὴ χρονιὰ αὐτὴ—1890—ὁ *Ernest Raynaud* δημοσίευσε στὴν *«Plume»* τὸ *«Les Cornes du Faune»*. Ἡ μελέτη αὐτὴ γιὰ τοὺς *decadistes* γίνηκε τότες δεκτὴ μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό, κι αὐτὸ τὸ μικρὸ βιβλιαράκι γίνηκε σύγχρονα ἀφορμὴ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ Ρενώ, γιὰ πρώτη φορά, ὡς προσωπικότητα.

Τότες, ἔλεγε ὁ *Charles Le Goffic* πὼς ὁ Ρενὼ ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ σπάνιες προσωπικότητες ποὺ φάνηκαν μέσα σὲ λίγα χρόνια. Ἔχει λεπτότητα σὲ ἔκφραση, ἔχει γλῶσσα ἁπαλὴ καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ οἱ ἰδέες του ἐκδηλώνουνται μὲ μιὰ θλιβερὴν εὐγένεια.

Ὁ *Charles Maurras* ἔγραφε στὸν *«Observateaur Fraaçais»* (24 Μαρτίου 1891): Οἱ νέοι διαβάζουν σήμερα τὸ «Τοπεῖο» (ἦταν ἕνα κομμάτι ἀπ' τὸ βιβλίο τοῦ Ρενώ) ὅπως οἱ πρόγονοί τους ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια διάβαζαν τὶς «Δαναΐδες» τοῦ *Sully* ἢ τὸ «Σεβαστὸ λίκνο» τοῦ *Leconte de Lisle*.

Καὶ ὁ *Paul Verlain* ἔγραφε: Μπράβο! Μπράβο! μὲ τὰ πιὸ βαθειὰ καὶ εἰλικρινῆ μου αἰσθήματα στὸ φωνάζω. . . —καὶ τελειώνοντας— . . . καταλήγω λέγοντας, πὼς ὁ *Ernest Raynaud* κατόρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν πιὸ ἀκατάκτητο χῶρο γιὰ πάντα.

Καὶ ὁ *Anatole France* τὸν παίνεσε πολὺ στὸ «Χρόνο»: τὰ σοννέτα του εἶναι ὑπέροχα, ἐκδηλώνονται μὲ μιὰ τέχνη λεπτὴ καὶ εἶνε πάντα εὐχάριστα.

(1891). Βρισκόμαστε σὲ πλήρη μάχη, λέει ὁ *Maurice-Pierre Boyé*.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ *Ernest Raynaud* τὴν ὀνομάζει «ἡρωϊκοὺς χρόνους τοῦ συμβολισμοῦ» καὶ ὁ δρος αὐτὸς εἶναι ἀκριβής. Πραγματικά, ὑπάρχει ἡρωϊσμὸς σ' αὐτὴν τὴν ἔκφραση καὶ ὅμως, ὅπως συμβαίνει πάντα σ' ὅλες τὶς μεγάλες κινήσεις, ἀνακατεύεται καὶ δῶ μία ἀναστάτωση καὶ διαστρέβλωση... Οἱ σχολὲς διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ μπερδεύονται στοὺς σκοποὺς καὶ στὶς ἀρχές τους... Τὰ ταλέντα ἀντιτίθενται πιστεύοντας πὼς ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφορὲς στὶς δημιουργικές τους βάσεις... Στὸ θόρυβο αὐτὸ διακρίνονται ὁ *René Ghil*, ὁ *Henri de Régnier*, ὁ *Vielé-Griffin* καὶ ὁ *Gustave Kahn*... Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὅλο καὶ συντάσσονται διάφορες «πράξεις πίστεως», «πράξεις κατευθύνσεως», «μανιφέστα».

Σταθμὸς σ' ὅλην αὐτὴν τὴν κίνηση εἶναι ὁ «συμβολισμός».

Στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ *Ernest Raynaud* ξεκόβει καὶ ἱδρύεται ἡ *«Ecole Romane»*.

Ἡ «Ρομανικὴ Σχολὴ» δὲν ἤταν ε δημιούργημα τοῦ Ζὰν Μορεάς, ἀς ἦταν αὐτὸς ὁ τυπικὸς ἀρχηγός της. Γεννήθηκε ἀπὸ μιὰν ἀπευθείας ἐκδηλωμένη συναίνεση ποὺ ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς πέντε ἡγέτες της *(Moreas, M. du Plessys, E. Raynaud, Ch. Maurras* καὶ *R. de la Tailhéde.)* Οὐσιαστικὰ ἦταν κι' αὐτὴ μιὰ οὐτοπία σὰν καὶ ὅλες τὶς προηγούμενες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, πεθαίνοντας ὁ Μορεὰς στὶς 31 τοῦ Μάρτη 1910, ἀποκήρυξε λίγο πρὶν ξεψυχήσει ὅλες τὶς σχολὲς αὐτές, λέγοντας ὅτι «μονάχα τέχνη πραγματικὴ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, ξέχωρα ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐπιπρόσθετη προσπάθεια».

Καὶ μὲ τὸ θάνατο τοῦ Μορεὰς (1910) σταματάει κάθε σοβαρὴ ποιητικὴ κίνηση στὴ Γαλλία.

Ὁ *Jean Moreas*, γράφοντας τραγούδια γιὰ τὸν Ρενὼ ἔλεγε, πὼς ὁ ἔρωτας δίχως τόξα καὶ φαρέτρα περνοῦσε κάποτε μέσ' ἀπ' τὰ φύλλα τοῦ δάσους. Καὶ τοῦπε: «Ποιός εἶναι αὐτὸς ποὺ σὲ κλέψε; Μήπως εἶναι ὁ κλέφτης ὁ Ἑρμῆς, ἢ ὁ Ἄρης ὁ πολεμιστής, ἢ ὁ Σιλανὸς ὁ μέθυσος, ἢ ὁ τραγοπόδης ὁ Φαῦνος;» Κι' αὐτὸς ἀπάντησε: «Ὄχι, δὲν εἶν' αὐτοί, εἶναι μόνο ἡ Φλογέρα τοῦ Ρενώ.» (Τὸ κομματάκι αὐτὸ τὸ εἶχε δημοσιεύσει πρόπερσυ στὴν «Κυριακὴ τοῦ Βήματος» ὁ φιλότεχνος δημοσιογράφος κ. Κλ. Παράσχος).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΜ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Λόγῳ ἐλλείψεως χώρου ἡ δημοσίευση τῆς ἑβδομαδιαίας κριτικῆς τῶν βιβλίων ὡς καὶ ἀλληλογραφίας ἀναβάλλεται γιὰ τὸ ἐρχόμενο φύλλο.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΛΙΑΓΡΟΥ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1928

Ὅ,τι χρειάζεται ἕνας ἄνδρας μὲ μηνιαίας δόσεις.

Ὑφάσματα, ἐνδυμασίας, ἀνδρικὰ εἴδη κ.λ.π.

Οἰκόπεδα ἐν Ἡρακλείῳ Ἀττικῆς.

Χρηματοκιβώτια Roele μὲ μηνιαίας δόσεις.

Ὁ πρῶτος οἶκος ὁ ἐφαρμόσας συστηματικῶς τὴν πώλησιν ἐπὶ πιστώσει.

28 ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 28 ΑΘΗΝΑΙ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

KOEHLER & VOLCKMAR A.-G. & CO.

LEIPZIG

ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ. ΕΙΔΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΔΙ' ΟΛΑ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Ἅπαντα τὰ ὄργανα φυσικῆς καὶ χημείας.—Συλλογαὶ ζῴων, πτηνῶν, ἐντόμων κ.λ.π.—Γεωγραφικοὶ καὶ ἱστορικοὶ χάρται εἰς πλουσιωτάτην συλλογήν.—Εἰκόνες πάσης φύσεως.—Προπλάσματα ἀνθρωπολογίας, ζῳολογίας, βοτανικῆς.—Γεωλογικαί, ὀρυκτολογικαὶ καὶ παλαιοντολογικαὶ συλλογαί.—Μηχανήματα προβολῶν καὶ κινηματογράφων, πλουσιωτάτη συλλογὴ πλακῶν καὶ ταινιῶν μορφωτικῶν.—Προπλάσματα καὶ ἐπιστημονικὰ παρασκευάσματα διὰ πανεπιστήμια.—Διδακτικὰ εἴδη δι' ὅλας τὰς ἐπιστήμας: μαθηματικά, γεωγραφία καὶ σχετικοὶ κλάδοι, παγκόσμιος ἱστορία, ἱστορία τῆς τέχνης, μυθολογία, ἀνθρωπολογία, ὑγιεινή, μικροσκοπία, ζῳολογία, βοτανική, γεωλογία, ὀρυκτολογία, παλαιοντολογία, φυσική, χημεία κ.λ.π.—Εἴδη διδασκαλίας δι' ἐπαγγελματικὰς σχολάς.—Γεωπονία, σχεδιαγραφία, γυμναστική, ᾆσμα καὶ μουσική.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΦΟΙΒΟΣ Β. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

ΤΗΛΕΓΡ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: "ΓΡΑΦΟΤΥΠ„ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 61-13

ΟΔΟΣ ΘΗΣΕΩΣ 12Α — ΑΘΗΝΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΤΗΛ. 60-90

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

Διδασκόμενα μαθήματα: Πιάνο, βιολί, βιόλα, βιολοντσέλλο, ἄρπα, βαθύχορδον, πνευστά, τραγοῦδι, μελοδραματική, δραματική, ἀπαγγελία, ἱστορία μουσικῆς, μουσικὴ δωματίου ῥυθμική, ἁρμονία, ἀντίστιξις, σύνθεσις κλπ.

Ἰδιαιτέρα προσοχὴ δίδεται εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ πρακτικοῦ διδασκαλείου δι' ἀρχαρίους μαθητάς, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐφόρων λειτουργεῖ προτύπως.

Διδάσκουν 120 καθ)ταὶ καὶ διδάσκαλοι. Τὸ Ἑλληνικὸν Ὠδεῖον πρὸς διάδοσιν τῆς μουσικῆς ἵδρυσεν εἰς διάφορα Ἐκπαιδευτήρια Ἀθηνῶν καὶ Περιχώρων 12 Παραρτήματα ὡς καὶ ἐπαρχιακὰ τοιαῦτα ἐν Πειραιεῖ, Κορίνθῳ, Χαλκίδι, Πρακλείῳ (Κρήτης), Χανίοις, Χίῳ καὶ Βόλῳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Τὸ Ἑλληνικὸν Ὠδεῖον ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ κοινοῦ διαθέτει:

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ
ΟΡΓΑΝΑ καὶ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ

Εἰς πλουσιωτάτην συλλογὴν καὶ τιμὰς ἀσυναγωνίστοις

ΠΙΑΝΑ

τῶν παγκοσμίου φήμης Ἐρ)σίων:
J. Blüthner, Grotrian-Steinweg Neumeyr Soph κ.λ.π.
τὰ ὁποῖα καὶ ἀντιπροσωπεύει.

ΦΥΘΟΓΡΑΦΑ

Εἰς ὅλα τὰ μελέτη. Ἀρτιωτάτης κατασκευῆς καὶ ἐξαιρετικῆς ἀποδόσεως.

Πώλησις τοῖς ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ καὶ μὲ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ μὲ μεγάλος εὐκολίας πληρωμῆς.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐκυκλοφόρησαν τὰ διηγήματα τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ

"ΚΑΥΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ„

ΑΟΝ ΒΡΑΒΕΙΟ

"ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ„

Πορτραῖτο: ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Ε ικόνες: Ε. ΦΡΑΟΚΟΥΛΙΔΗ

Ξυλογραφίαι: Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ

ΠΩΛΗΤΑΙ: ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: ΔΡΑΧ. 35

Τὸ χρησιμώτερο βιβλίον κάθε οἰκογενείας εἶναι ἡ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΣΕΛΕΜΕΝΤΕ. Εἶναι γραμμένο εἰδικῶς γιὰ τὰ ἑλληνικὰ σπίτια καὶ περιέχει εἰς 470 σελίδες μὲ 250 εἰκόνες μαγειρικὴ καὶ ζαχαροπλαστική.

Τιμᾶται ὡραῖα δεμένο Δρχ. 135

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ 24 - ΣΕΛΙΔΕΣ 23.232 - ΑΡΘΡΑ 250.000

Ὅλαι αἱ ἀνθρώπιναι γνώσεις συγκεντρωμέναι κατὰ τρόπον εὔχρηστον

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ ΗΔΗ ΟΙ ΔΕΚΑ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ

Τὸ ὅλον ἔργον θὰ ἔχῃ συμπληρωθῇ ἐντὸς τοῦ 1933

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΧΩΡΙΣΤΟΥ ΤΟΜΟΥ (ΤΟΙΣ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ):

Διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ Δραχ. **375.—**

Διὰ τὰς ἐπαρχίας..... » **400.—**

ΕΓΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΔΙ' ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ

ΜΕ ΔΡΧ. 8.400

καταβαλλομένας εἰς **48** συνεχεῖς μηνιαίας δόσεις ἐκ Δραχ. **175**

Προπληρωμὴ ὅλων τῶν τόμων τοῖς μετρητοῖς πρὸς Δραχ. **7400**

Οἱ συνδρομηταὶ ἐπαρχιῶν ἐπιβαρύνονται μὲ τὰ ἔξοδα ἀποστολῆς Δραχ. **25** δι' ἕκαστον τόμον.

ΔΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΣΘΕ:

"ΠΥΡΣΟΝ,, Α. Ε. ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 18 - ΑΘΗΝΑΣ

ἢ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιπροσώπους του.

Τύποις: "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. Ἀχαρνῶν 244